

et collegio in la Casagrande la Compa
Le Roy. 12. mille. 723

COMMENTARIORVM

DE BELLO APHRODIS

SIENSI LIBRI

QUINQUE

AUCTORE HORATIO

NVCVLA INTES

RAMNATE.

82
207

L. 22
C. 8

R. 79
4512

Handwritten notes:
Bibliothèque
N. 207

2

GOVERNMENT PRINTING OFFICE

OF THE DISTRICT OF COLUMBIA

1917

QUINQUE

FACTORY REPORT

IN THE DISTRICT OF COLUMBIA

1917

IVLIO III PONT. MAX.

S. P. D.

Cum animaduertentem Pa-
 ter Sanctissime ex nullis
 alijs auctorum monimen-
 tis maiorem aut uoluptas-
 tem, aut utilitatem, quam
 ex historia capi, dilexi ab ineunte adolescen-
 tia rerum gestarum memoriam, sumq; uehe-
 menter earum lectione assidue delectatus;
 atq; id causæ fuit, ut mihi in Sicilia anno sus-
 periore commoranti ueniret in mentem tenta-
 re, an ipse quoq; aliquid ad communem studio-
 sorum utilitatem prodere memoriæ possem.
 præsertim, quòd Ioannes Vega illius insulæ
 Prorex mihi argumentum scribendi præbuit,
 qui in Africam Cæsaris classe traiecerat,
 paucisq; copijs Aphrodisium urbem penè om-

niam minutissimam, tutum piratarum receptaculum præter omnium opinionem expugnarat. Sed quoniam animaduvertebam non eam in me esse orationis facultatem, ut ipse historiam satiscommode scribere possem; nauavi operam, ut commentarios tantummodo conficerem, ut qui Aphrodisiense bellum commendare literis cuperent, ex ijs rerum gestarum ordinem facile cognoscerent, paratūq; scribendi argumentum haberent.

Hos igitur in apertum prolaturus Pater sanctissime, te unum ex omnibus eligendum putavi, cuius tutelæ opusculum nostrum multis de causis commendarem: etenim in altissimo isto dignitatis gradu constitutus ijs uitæ institutis assidue uiuis, ut infestos Christianæ Reip. hostes, quos nullis rationibus, nullisq; consilijs se ad bonam frugem recipere uelle animaduertis, coerceri, & in seruitutem abstrahi: illam autem tuto frui otio, ac tran-

quillitate, semper fludeas : & eo nomine
 Cæsaris exercitum in Africam Duce Nega
 ad illud oppidum expugnandum proficiscens
 tem instructis triremibus, militibus, & Pon
 tificiæ facultatis donis adiuuisti. Ad hæc te
 ita ueri cultorem iam pridem nouimus, ut cum
 sola rei gestæ ueritas nostris in scriptis inclus
 sa sit, & singularum ipse rerum, quæ eo
 in bello acciderunt, scriptores, & nuntios
 habuisses, si in lucem sub tuo nomine profes
 ratur, credituri sint, qui perlegent, hîstor
 riam nostram simplici ueritatis ratione cons
 stare. Præterea cum nemo sit, qui nesciat
 te omni liberali doctrina, atq; acri, & proz
 pè singulari iudicio præditum, ac non modo
 de literis ipsis, sed etiam de illarum studiosis
 semper optimè meritum, spero fore, ut sum
 ma tua eruditione, & auctoritate, quæ ius
 re omnium amplissima in terris habetur,
 plurimum splendoris commentarijs nostris

accedat ; beneficâ autem , proluxaq; natura
 præclarissimè nobiscum agatur . præsertim
 quòd Vegam tantî belli Ducem , confectoremq;
 ita diligis , ut præclara illius facinora magna
 cum uoluptate perlegas , illorum autem scrip-
 toribus non paruum honorem habendum cen-
 seas . Accipe igitur non inuitus munusculum
 hoc nostrum Pater Sanctissime , & mutuum
 in eo Vegæ erga te animum agnosce , qui me
 Aphrodisiensis belli scriptorem anno superios
 re expugnati Aphrodisij spolia ad te perferre
 uoluit , & absolutum nuper de eo bello opus-
 culum Sanctitati tuæ dicere cupientem non
 inflammavit solum , sed interposita etiam aus-
 toritate sua id maturare quamprimum coe-
 git . Vale .

Horatius Nucula .

ORIENTES

ORIOS

SEPTENTRIO

MERIDIES

SICILIA

Agrigento
 Messina
 Catania
 Siracusa
 Lanciano
 Caltanissetta
 Palermo
 Trapani
 Mazara del Vallo
 Tymphaeus
 Mare Siculum
 Mare Adriaticum

AVTOR I. TAB. 2. SASAGO

MERIDIES

ORIVS

SEPTENTRIO

PAR. SICILIE

Drepan.

Tromon, Mercurij.

Secundus

Ceylon

Lobos

Sint. p. m.

Taspe

Tison. fr.

Circulus Arcticus

Circulus Antarcticus

Al. hemerid.

Magellanus

Seget.

Kiegeles

Cathay

Siam

Ceylon

Circulus Arcticus

Circulus Antarcticus

Al. hemerid.

Magellanus

Seget.

Kiegeles

NOMINA quarundam
 Urbium, locorumq; Afri
 cæ, marisq; mediterranei,
 de quibus his in commen
 tarijs agitur, infrascripti:
 quæ latine ideo in ijs ponenda censeo, ut gra
 uitate hifloriæ seruaem; hic uerò, quibus
 uulgo utimur ex altera parte respondentis
 bus, declarare ea uolui, ne legentibus inter
 pretandi, aut inquirendi labor esset; etenim
 quantum in nobis fuit, laborauimus, ut cun
 cta loca proprijs nominibus appellaremus;
 qua in re si fortè, quod facile memoria nos
 tra ob corrupta, immutataq; uocabula cons
 tingit, erratum fuerit, satis habeas me latinis
 nominibus ea oppida, locaq; significare uos
 luisse, quæ hac interpretatione expressi.
 Quamquam nonnulla quoq; hic inuenies locos

rum nomina, quæ cum non antiqua esse pos-
 tare, neque si essent, assequi coniectura
 possem, quibus uocabulis ab antiquis scripto-
 ribus appellarentur, ijs, quibus nunc uulgò
 utimur, ea nominare coactus sum. Quare
 rogatum te uelim, ne laborem hunc meum
 aspernere, sed animum potius in commune
 consulere cupientis amplectare. Vale

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

A

Adrumentum. *Adrameto* Città antica
dell' *Africa* minore.

Aphrodisium. *Africa* uulgarmente det-
ta Città principale della
medesima *Africa* me-
nore.

B

Baleares insulæ. *Maiorica, & Minorica.*

C

Catina. *Catania* Città principa-
le di *Sicilia.*

Cæsarea. *Algeri* città di *Barbaria.*

Centumcellensis portus. Il porto di *Ciuita*
Vechia.

Cercina. *Cercenna* Isola apresso
alla *Sirte* minore.

Cercinitis. Isola picciola apresso à
Cercenna.

Cephalædis. *Cefalù* Città di *Sicilia.*

- Clupea.* Calliuid Città dell' Africa
 minore .
- Cosyra.* La Pantalarea Isola
 apresso à Africa .
- Curubis.* Caruano Città principa
 le dell' Africa minore .
- Cyrene.* Còrena regione, et confi
 no della medesima Afr.

- Drepanum.* Trapani città di Sicilia .
- Aegusa.* La Fauignana Isola
 apresso à Trapani .

H

14

- Hispania citerior.* La parte di qua di spà
 gna , che contiene in se
 Catalogna , Aragonà,
 Nauarra , & Biscaia
 con parte del Regno di
 Tolieto .

Insulæ *Quelli del Ducato di
Melano.*

L

Larunesiæ insulæ . *Le cunigliere apresso à
Moneſterio.*

Liburnus *Liorno porto, et Terra
di Toſcana.*

Lilybæum *Marfala Città, & proz
montorio di Sicilia.*

Lotophagitis *Iſola delli Gerbi, quæ
& Menynx dicitur.*

M

Mamertini *Li Meſſineſi da Meſſina
Città di Sicilia.*

Marnabe *Luogo, & Terra dell'
Africa minore.*

Menynx inſula *Li Gerbi, quæ etiam Loz
tophagitis appellatur.*

Messana . **Messina** Città principal
le di Sicilia .

Mylæ . **Melazzo** terra forte di
Sicilia .

N

Neapolis in Africa . **Mahometta** Terra di
Barbaria .

Numidia . **Regione** di Barbaria .

Pachynus . **Capo passaro** promonto
rio di Sicilia .

Panormus . **Palermo** Città principal
di Sicilia .

Pelorus . **Capo del faro** , promon
torio presso à Messina .

Pompeiopolis . **Pampalona** Città di spa
gna citeriore .

Promontorium Mercurij . **Capo buono** , proe
montorio dell' Afri
ca minore .

Siagul. Susa Terra del regno di
Tunefi.

Spedia. La spedia porto & terz
ra di Liguria.

Syracusa. Siragusa Città principal
di Sicilia.

Tacape. Città dell' Africa meno
re presso al fiume Tris
tone.

Tapbra. Sfax Terra della Sirte
menore col porto.

Tberma Himerenses. Termine - Città di
Sicilia.

Triton. Fiume della Sirte minore

Vtica. Biserta, d' uero porto Fas
rina, Città, & porto di
Barbaria.

HORATII NVCVLAE INTE-
RAMNATIS COMMENTA-
RIORVM
DE BELLO APHRODISIENSI.
LIBER . PRIMVS.

VM antehac nonnullas
ex multis rebus à Prorege
Vega in Sicilia præ-
clare gestis ad amicos cõs-
cripserim, potius ut ro-
gãtibus illis morem gererem, summamq; erga
illum pietatem declararem, quàm ut ipse ins-
fantiaæ meæ beneconsciis, mihi tantum assus-
merem, ut huic me oneri sufficere posse ar-
bitrater, censuerunt nonnulli (qui ipsorum
est in me amor, & in tantum uirum obser-
uantia) illud mihi in præsentia suppeditari
argumentum, quo multo liquidius quanti illũ
faciam, ostendere, & nomen meum immors-

talitati commendare possim . Vtinam ea esset ingeny mei acies , dicendiq; facultas , ut mihi istud ex sententia præstare liceat : etenim tantum egregijs illius uirtutibus debere fateor (quibus iam pridem allectus , & colo ipsum uehementer , & unum ex omnibus facio) ut siquam ipse , ex multis rebus quas ille gessit , distinctè , ornateq; prodere memoriae possim , cum omnibus mortalibus de felicitate me certare existimem . Sed cum planè uideam (si quid coner) futurum esse , ut , cum nec ingenio , nec exercitatione , neq; stylo dicendi opifice quicquam ualeam , egregia tanti uiri facta , quæ illustranda essent , per nos obscurentur potius , & offundantur , uenit in mentem præclarius fortasse nobiscum agi , si illa mecum tacitus admirer , & doctioribus , ac diu , multumq; exercitatis uiris scribenda relinquam . Sed cum rursus animaduertam , me apud bonos uiros , negligem

tia, & prætermiffi officij & ingrati animi nomine, & fugientis laborem fufpectum fore, nifi faltem, quid ea in re exiguæ uires meæ poffint, experiar (cum homines, hominum caufa generati fimus; & in ijs, quæ ad communem utilitatem fpectent, uigilare, ac pro uirili noſtra laborare debeamus) decreui tandem, aliquid tantarum rerum non hiftoriæ filo, quod alijs prorfus relinquendum cẽſeo, ſed quoquomodo poffim, & ut ſoleo, rudi oratione mea complecti uel potius commentarios conficere, ut qui hiftoriam perſcribere, et Aphrodiſienſe bellũ per Ioannem Vegam cum ſuſceptum, tum ſumma cum gloria perfectum literis mandare uoluerint, in ijs propoſitum, paratumq; ſcribendi argumentum habere poffint. Efficiet fortaffe officij uis, ut, dum quoquomodo poſſumus illud conſcribimus, ſi nihil laudis ad præclaras illius res per nos accedat; nihil tamen ex illarum

splendore scriptis nostris detrahatur . Quod quidem & si minus assequi potero , me tamē consolabor , per me non fletisse , quin animū illi meum declarauerim , & ijs , qui id tantos pere nostra , & illius causa desiderare uidentur , officiose paruerim . Sed quoniam plerisq; eorum qui nostra legent , ea fōrtasse ob locum , quem apud ipsum teneo , egregiamq; uoluntatem ab illo iam pridem in me collata , officij maiorem auctoritatem habere uidebuntur , quā sententiæ , aut ueritatis , quæ in hoc scribendi genere potissimum exigitur , omnes in animum inducant , sibiq; omnino persuadeant uelim , ita illum ueri percupidū , ac cultorem esse , ut , si quid ipse ficti , & comentitij , nedum falsi , simulatiq; (quod quidem semper ab institutis meis alienum fuit) scriptis meis inserere , tantumq; admittere facinus conarer , non modo ille non æquo animo laturus esset , sed potius me quouis odio ,

atq; animaduersione dignum putaret. Quas propter ad rem iã ueniamus, cui, eorum præsertim testimonio, qui & coràm adfuerunt, & omnes serè hodie uiuunt, nihilo plus quã concedat ueritas, tribuemus.

Post nōnulla Africæ oppida in turcarū potestaté redacta; multæ Italiæ urbes maritimis in locis sitæ, et omnes serè insulæ, quæ in Infero mari iacent, maximum à prædonibus detrimētum accepere: Sicilia in primis, quæ cū soli fertilitate, diuitijs, & cunclarum rerum copia cæteris præset, breuisq; insuper in hâc ex Africa sit. nauigatio, piratarum iniurijs, atq; impressionibus maxime patet. Dragutes enim archipirata insignis, & inter barbaros admodum strenuus (ut alios in præsentia omittamus, nec rem altius repetamus) cum haberet, quo se tutò iure suo recipere posset, totum hoc mare, quod Europam ab Africa diuidit, ultro citroq; impune currez

bat : atq; ita negotiatoribus sua classe infestū
 reddebat, ut pauci admodum iam nauigarēt,
 qui non se aut mortis, aut seruitutis pericu-
 lo committerent. Et si permagna est, & pul-
 cre instructa Cæsaris classis, atq; eius præ-
 fectus Andreas Auria omnium fortasse, qui
 unq; fuerunt, rerum naualium peritissimus,
 & rebus antebac gestis uir clarissimus, cuius
 prudentia, ac uirtute Dragutes ipse (si ad
 manus uentum esset) superari, quod alias
 euenit, atq; in seruitutem redigi facile potuis-
 set; tamen munitorum locorum opportunita-
 te, uel nondum tempestiuo ad nauigandum
 mari, classē ille educebat, & loca iniuriæ
 obnoxia perspicuens summa cum celeritate pe-
 tebat, quosq; poterat quæstus consequendi
 studio cursus conficiebat, uel cum Cæsaria
 nam Classē libero ad nauigandum mari
 egressam nouerat, singulos illius motus, pro-
 gressusq; sic explorabat, ut diuersissime ab

ea semper nauigaret; & eo nomine naues quàm plurimas arbitrato suo caperet: oppida & maritima loca expugnaret: miserorũ fortunas prædaretur, seque in tutum inuitis nostris semper reciperet. Et res eò iam deducta erat, ut pauci (ne nullos omnino dixerim) ex ipsis portibus egredi auderent; præsertim quòd æstate superiore Princeps Auzria cum tota classe illum perdendi causa insecutus fuerat, & aspirare ad eum nunquã potuerat. Et cum antehac ob liberum in Mezingem tantum insulam, & parua alia munita loca receptum, tot iniurijs, cædibusque Christianam remp. affecerit, nemo non uidebat, Aphrodisio oppido nuper oppidanorum dissensione, ac negligentia per illum capto, pessime nobiscum posthac actum iri, nisi illius motus, conatusque euestigio prohiberentur. Etenim cum ea Vrbs egregie natura, etiam opere sit munita, non erat dubium, si

diu ea potiri Turcis daretur, quin ita nouis
 munitionibus firmari posset, ut, cum nullis
 postea opibus expugnanda esset, facile eo pro
 pugnaculo Turcæ totius Africæ Imperium ob
 tenerent. Cum putaremus igitur, non par
 uæ ipsi Cæsari, & Christiano nomini mas
 culæ & dedecori esse, hominem barbarum,
 infimo loco natum, per rapinas, prædas, illi
 berales quæstus, ac sordidos diuitem factum,
 seruum quondam nostrum, in summam per
 niciem Reip. à Ianettino Auria Principis Le
 gato, ac fratris filio pecunia dimissum, tot
 clades quotidie nobis infligere, tantasq; opes
 ante oculos nostros nemine prohibente sibi in
 Africa comparare, manare cœpit fama, quæ
 postea constans percrebuit, de bello aduersus
 Dragutem, cæterosq; prædones cogitas
 ri, quod æstate proxima Cæsaris auspicijs
 per Andream Auriam mari, per Ioanem au
 tem Vegam Siciliæ Proregem terra gerendū

esset; atq; ea loca, & oppida expugnanda, quæ in ipsius Dragutis, reliquorumq; piratarum manu essent. Et si constabat, Casarem crebris ipsius Vegæ literis incitatum, habere in animo Meningem insulam primum omnium bello tentare; quæ multos annos tutum prædonibus, Draguti in primis receptum præbuit, omnibusq; rebus ad calamitates nobis infligendas illos adiuvit; & idcirco ipsum Vegam Siciliae Proregem, ad quem eius belli summam deferret, designasse: tamen quoniam per utros rerum peritos iudicabatur, id bellum nullis præparatis rebus haud quasquam ea æstate fieri posse, existimabatur. Aphrodisium certe ob eas, quas memoravimus, causas, quàmprimum è scytharum manibus extorquendum: præsertim, quòd dum ea civitas Asa Gerbino archipirata, qui superbe dominabatur, expulso, se in pristinam libertatem vindicaret, ad ipsum Siciliae Pro-

regem continuò scripserat , ageret cum Cæsare , ut ipsos in fidem ; & clientelam acciperet. Et Prorex ipse ut res se haberet, Cæsari perscripserat , quæq; illa Ciuitas uoluntate erga ipsum esset , significarat. Et respõsum iam à Cæsare expectabat , cum Dragustes ipse rei fortasse , quæ cum Vega ab Aphrodisiensibus agebatur , non ignarus , & id, quod ille cum Cæsare pro ijs ageret , probe nosset , ad id oppidum tanq̃ aliò nauigaturus classem direxit : cumq; discordes oppidanos , negligentes , atq; imparatos , & nil tale cogitantes offendisset , nullo penè negotio urbem cæsis custodibus furtim cepit , præsidioq; firmavit . Cum in eius rei expectatione omnes essemus ; & Vegam cum summa belli potestate illò traiecturum putaremus , cum quòd loci propinquitate prouincia Africæ iure illi ueniebat : tum, quòd eam sibi opionem ex rebus prælarissime tam bello ,

quàm pace gestis apud omneis comparavit, ut nemo non compertum haberet, id bellum negotiumq; quodcumq; ille susciperet, ex omnium sententia confectum iri, constans ad nos rumor affertur, Cæsaris classem aduentare, sed non pro nauium numero, ac pro eo bello suscipiendo exercitum ferre: constabat enim ex us Cæsaris copijs, quas in Gallia cisalpisna ad eam tuendam semper habet, ipsum præfectum Auriam ad mille Hispani generis militum, quibus Ferdinandus Lupus Lusitanus præerat, à Ferdinando Gonzaga cum Imperio eam prouinciam obtinente, accepisse, eosq; Spediam, quod est Liguriæ oppidum ad Lunensem portum conuerrere iussos, atq; inde in classem, cum è Genuensi portu, illac transiens Neapolim uersus nauigaret, impositos, & alios circiter octingentos ex Neapolitano præsidio eductos, tantummodo secum uehere. Nam tam etsi præter Hispanos mis

lites circiter quadringentos, qui iugiter in Sicilia stipendia faciunt, ut in Urbium, & parum munitorum locorum sint præsidio, nuper habitus in eadem provincia delectus fuerat, & sexcentorum itidem Hispani generis militum numerus in eam rem conscriptus: tamen existimatum non temere à nobis fuit, Aphrodisiense bellum tam modicis copiis minime geri posse: & propterea non Aphrodisium oppidum bello laceffendum, sed ipsum potius Dragutem cum cæteris prædonibus quacunq; ui petendum esse. Nec ea nos sefellit opinio: propterea quòd eo animo Andreas Auria, quod postea conlilit, ueniebat, ut prius Dragutem ipsum persequeretur, & (si fieri posset) è medio tolleret, quàm illam urbem bello tentandam putaret: quam quidem uel deuictò illo, uel saltem fugato nulla interposita mora in nostram potestatem uenturam crediderat. Nuntio igitur aduen

tus Auria Panormum allato, cum Prorex uxoris causa adhuc in luctu, & squalore esset, domi se continuit, sed Ferdmandum filium cum principibus ciuitatis continuo illi obviam in classe Sicula procedere, ac per officiose, & peramanter illum excipere mandavit. Quare uehementer gauisus est Auria: & uix classis portum tetigerat, cum ipse è prætoriam quadrirami egressus, Proregem conuenit; eiusq; uicem (ut par erat) se uehementer doluisse significauit: & ut pro tempore illum consolaretur, enisus est. Quod ita Prorex libenter accepit, ut eius congressu admodum recreari, & omnem dolorem luctumq; deponere uideretur. Sed Auria in consilio communicando perplexè animi sui sensum deponere uisus est: namq; id modò dixit; sibi pluribus copijs opus esse: quòd habebat in animo, cum tota classe in Africam trajcere; ut ex ijs, qui in arcis Gulettæ præ

*sidio uersabantur , de Dragute cognosceret ,
 & consilium pro tempore , & pro re capes-
 ret . Ad quod Vega , quo candido est animo ,
 ut debitum mutuae inter se beneuolentiae offic-
 cium praestaret , respondit , satis magnas co-
 pias , quas ille secum uehebat , sibi uideri , si
 mari tantum rem gerere cogitaret ; contra
 autem perpaucas , si quid agere in contin-
 nenti moliretur ; se paratum esse , illi de mis-
 litibus , re frumentaria , caeterisque rebus ne-
 cessarijs prouidere , ut negotium , quod Dei
 primum , Caesaris deinde gratia suscipere-
 tur , ex sententia confici posset . Ab hoc con-
 gressu Auria in suam quadriremem reuersus
 est ; ad quem Vega continuò egregia misit
 dona : etiam commeatu , reliquisque copijs ip-
 sius triremes onerauit : magnifice quoque , &
 prolixè erga reliquos totius classis principes
 se habuit , lauteque per filios accipi uoluit . In-
 terim octo triremes ad quingentos illos milia*

tes, quorum pars Cephaledi, reliquæ Ther-
 mis Hymerensibus præsidio erant, excipien-
 dos missæ. His Alvarus Vega Proregis filius
 tribunus in ea prouincia militum, præfectus
 fuerat, & eius urbis tuendæ, & muniendæ
 itidem gratia ibi Proregis patris mandato cõ-
 morabatur; quamquidem ualidis munitioni-
 bus breui firmatam ab omni hostium impress-
 sione tutam reddidit. Postero die à meridie
 Andreas ipse iterum Proregem conuenit; ac
 cum eo de discessu tantum locutus fuit. de ne-
 gotio autem, quod agendum esset, ne uerbum
 quidem fecit; & impositis ijs duntaxat ex
 hac prouincia in classem militibus, quod uet-
 eranos omneis esse constabat, nam cæteri
 qui nuper conscripti fuerant, ad earundem
 tutelam urbium, & Lilybæi relictæ sunt, ac
 parte commeatus, & cibariorum sumpta se-
 cunda noctis uigilia Panormo soluit. At Pro-
 rex cum sibi persuadere ne quaquam posset;

non aliquid aduersus Aphrodisium proximè à Dragute captum apparari, cum maximè, & manifestissimum esset periculum, quod inde conflare posset, summa statim cum diligentia de frumento, pane nautico, tormens-
tis æneis, sulphureoq; puluere prouideri, præ-
terea alios milites conscribi, naues conduci,
& cætera omnia, quæ ad magnum gerens-
dum bellum necessaria censuit, comparari
mandauit, ut si quando ea res usu ueniret,
classisq; Cæsaris iuuanda esset, haud ipse im-
paratus offenderetur, & magna trepidatio-
re, & temporis angustijs premeretur. In eo
Panormi portu Auria quatuor Hierosolymi-
tanæ religionis longas naues, optime instruc-
tas, fidelissimas, ac pro Reip. salute tuens-
da semper paratas sibi adiunxit: quemad-
modum apud Liburnum Thuscianæ oppidum,
portumq; tres Cosmi Medicis Florentino-
rum Ducis, & Iulij Tertij Pont. Max. :
totidem

totidem apud Centumcellensem portum ad-
iunxerat : qui religiosissimi Imperatoris Ca-
roli in commune assiduè consulentis studios-
issimi, eius augendam classem censuerunt,
qua immanis ille archipirata infensissimus
Christiani nominis hostis saltem coerceres-
tur, si minus è medio tolli posset. Abeuntem
Auriam Proregis iussu, qui filios immortalis
deo primum, deindè regi se genuisse fatetur,
illisq; assiduè inseruire desiderat, præter
Aluarum Vegam, quem tribunum esse mis-
litum, & eorum, qui Auriam sequebantur,
præfectum diximus, Ferdinandus etiam
Vega eius frater, natus maximus secutus
est, ac cum illo in prætoria Triremi Sicula
profectus est, & benignè, & liberaliter cū
omnibus egit. In eandem impositus est Bus-
carus Tunetis regis filius bonæ indolis iuue-
nis, & militiæ admodum studiosus : nam
Azenus pater non Auriam, cui non dum

certum trayciendi in Africam, ibiq; belligerandi consilium esse uidebatur, sed Vegam postea ad Aphrodisium certe oppugnandum illò proficiscentem, secutus fuit: Is enim ab hinc quinquennium ab immani filio & regno spoliatus, & oculis orbatus fuerat; & ut sui miseretur, seq; in regnum, exacto inde filio, ut paucis ante annis deuicto Haziariadeno fecerat, restitueret, ad pium Cæsaris animum, opesq; confugerat, seq; ad eius pedes supplex abiecerat: qui quanquam misericordia permotus, illi habebat in animo opem ferre: tamen quoniam non ita res habebat, ut illum Cæsar tantæ rei compotem facere posset: maiore rerum mole tunc ipsum urgente, (Nam magna Germaniæ pars ab eo, & Christo descierat) dedit continuò operam, ut ex portorijs, & uectigalibus, quæ ipsi quotannis Siculi pensitant, commodissime, æque & honestissime, non ille solum

cum filio , sed etiam frater , fratrisq; filius Panormi uiuerent . Bucarum Auria in classe uehebat , & postea Azenum Vega secum illuc accedere uoluit , ut , cum Cæsaris erga illos animum probè nossent , siquam forte Urbem in maritimis Africæ locis expugnarent , ibi illos cum præsidio relinquerent , in triumphumq; restituendi in regnum facerent . In Principis ab hac Vrbe discessu ex ea re potissimum spem cepimus , ipsi , quicquid animo conciperet , ex sententia euenturum ; quòd in summis puppibus , antennisq; non Cæsaris tantum inuicti Aquilas , sed Christi imagine Cruci Affixi insignita uexilla conspiciamus ; etenim quemadmodum ille humani generis hostis uictor fuit , gloriosumq; de eo triumphum egit ; sic quem tanti uictoris signo in nostrum , & illius hostem tendere uis debamus , iure optimo & illius uictorem res daturum , & iustissimum inde triumphum

consecuturum arbitrabamur. Navigans igitur. Auria Drepanum primum, deinde, Aegusam insulam cum tota classe peruenit: conciliumque ducum, & principum classis in posterum diem indixit: qui cum omnes ad constitutam horam ad ipsum coiuisissent, hæc tantummodo uerba ad eos retulit. Nulla alia causa egregij, strenuique uiri uos hac aduocados putauit, quam ut hic quid in Dei, & Cæsaris rem esse censeatis, liberè uestra sententia explicetis: & ad Carolum Sfortiam triremium Iulij Pont. Maximi præfectum conuersus, rogauit, ut primus omnium suam sententiam diceret. At ille cum apertè ex Auria uerbis non cognouisset, utrum mari negotium, an terra gerendum esset, illum orauit, ut explicatius rem referret. Ad ea Princeps, quoniam, inquit, Dragutes tot nos iniurijs quotidie afficit, magnasque calamitates Christianæ Reip. iam pridem infliz

git, ex uobis scire uelim, illum ne mari nostra classe perquirendum; & quacumq; ui possit, petendum esse, an Aphrodisium munitissimam urbem, quam ille nuper cepit, tutumq; in illam pessimo publico receptum habet, bello tentandam censeatis. Tunc ille nullo se pacto oppidum illud bello laceessendum putare; proptereaquod nullum penè uis debet, nec exercitus, nec aliarum rerum, quæ ad tam munitam Urbem capiendam expectabantur, apparatus: sed Dragutem potius persequendum, & classem ad illud negotium recte conficiendum in duas esse partes diuidendam. Garzia deinde Petri Tolle ti Proregis Neapolitani filius, classis illius Regni præfæctus sententiam rogatus, dixit, se in Dei, & Cæsaris rem esse censere, si ea oppida, quæ Aphrodisio de re frumentaria, reliquisq; copys prouiderant, inuaderentur: & inter illa Neapolim, ipsumq; Mo

nasterium, quod oppidum postea euersum
 est, nuncupauit. Claudius deinceps Zans
 clus genere Gallus, classis diui Ioannis Hie
 rosolymitani praefectus triremes quindecim
 quibus Bernardinus Mendosa praepositus
 est, Hispaniasq; à piratarum incurfibus tus
 tas reddit, continuò accersendas, & maios
 ri classi iungendas censuit, totam deinde in
 partes tres diuidendam, ut una circum Afri
 cam excubaret, altera Sardiniam non deres
 liqueret, tertia uero citeriorem Hispaniam
 tueretur. Huic Antonius Auria Vir magni
 consilij, quiq; sex triremibus suis rem Cæsa
 ris quotidie auget facile assensus est, quòd
 existimaret Dragutem eo consilio capi poss
 se. Rogati deinde sententiam Ferdinandus,
 & Aluarus Siciliae Proregis filij, ut adoles
 centes adhuc (Alter enim qui secundum, &
 uigesimum agebat annum, erat duodeuigin
 ti mensibus altero maior) quanquam ita pru

*dentis erant, ut supra ætatem iure sapere
 censerentur; tamen uerecundia ætatis ma-
 iorum natu sibi rationem habendam duxer-
 runt, & eo nomine ab omnibus probati sunt.
 Ferdinandus enim, quoniam, inquit, tam
 egregij Viri locuti sunt, optimumq; sensum
 bono publico deposuerunt, superuacaneum
 existimaui, aliud in præsentia dicere, quàm
 quod Princeps Auria pronuntiatis omnium
 sententijs constituerit; secuturum me esse.
 Aluarus uerò se in eam sententiam, quæ cæ-
 teris præstaret, iturum respondit. Iordanus
 Ursinus qui Cosmæ Medicis Florentinorum
 Ducis triremibus præerat, Garsia opinio-
 nem probauit. Cicala autem qui duabus tri-
 remibus suis assiduè sub Carolo Imperatore
 meret; aduersus Aphrodisium eundem, il-
 ludq; terra, mariq; bello tentandum putauit;
 aiebat enim fieri posse, ut quemadmodum
 Dragutes eam Urbem inuasit, & ea potitus*

quàmprimum fuit , sic nobis itidem forte euenire posset. Berengarius Siculæ classis præfectus Hierosolymitanæ classis præfecti diuisa sententia , quatenus de Hispanis triremibus accersendis , atq; ijs , quæ præsentibus erant , iungendis dicebat , ei rei libenter assensit , sed in duas tantum partes ad Dragutem persequendum diuidendas omneis censuit : ut diuersæ , altera illarum Orientem , altera Occasum uersus nauigaret. Marcus autem Cæsturio Principis Auriæ legatus , atq; illi consanguinitate coniunctus , se eius sententiæ esse dixit , ut prius quàm quicquam molirentur , aut decernerent , ad Arcem Gulettam nauigarent , ibiq; aliquid de Dragute , deq; totius Africæ statu cognoscerent . Cæteri omnes , qui coràm aderant , uel huius , uel Gasia sententiam comprobarunt . Solus Oëzianus Grimaldus Monæci triremium præfectus , Vir quidem & literarum , & armos

rum studijs æquè deditus duarum rerum alteram censuit faciendam, uel Aphrodisium urbem, rebus prius necessarijs abunde comparatis, bello petendam; uel Dragutem summa cum diligentia perquirendum, perdendumq; esse: quod alterutrum in sempiternam Dei gloriam, atq; in Cæsaris rem, decusq; esse existimabat. Sed quoniam in arcis Gulletæ mentionem incidimus, aliquid de ea à nobis dicendum existimauimus. Ea est igitur iuxta ruinas Carthagini in cuiusdam sinus maris angustijs sita, quæ à laxis primo litto-ribus paulatim in se cocuntibus fiunt; & inde uelut gula hominis, quæ ad stomachi latitudinem, ac longitudinem lagenæ modo funditur, in laxitatem desinunt: illiq; arci Gulletæ nomen ab ea similitudine tribuunt. Hæc à Tunetis regno ex Hariadeni Aenobarbi manibus ui extorto, Azenoq; regi restituta in potestate Cæsaris semper manet, firmoq;

Hispanarum præsidio tenetur, Sed ad rem institutam redeamus. Dictis omnium sententijs nihil publice constitutum fuit, ne fortasse quod decretum ibi fuisset, ad hostes deferretur, Auria inde abeundi signum dedit, cæpitq; Carthaginis ruinas uersus classem dirigere, eo consilio (quantum coniectura assequi potuimus) ut ex Marci Centurionis sententia prius Gulettam peteret, quàm quicquã in hostes moliretur. Sed id per aduersos uentorum flatus, qui ab occidente spirabant, haudquaquam licuit, coactiq; fuerunt ad promontorium Mercurij cursum flectere: quem & si tenuerunt: tamen nihilominus ita uenti percrebuit, marisq; tempestas est aucta, ut multis triremibus antennæ frangerentur, aliæ ex ijs remorum partem amitterent. Cum in ea statione classis esset, multi ex nauis (ut fit) ad aquam ex proximo agro petendam profecti sũt: erat enim nõ longe à littore

dulcis a quæ puteus , sed nonnulli equites tanquam ex insidijs egressi in illos impetum fecerunt : atq; ex ys alios sauciauerunt , alios transfixis ferro pectoribus occiderunt . & nisi crebris tormentorum æneorum explosionibus , ex Monæci triremibus , quæ proximæ erant , ab insequendo hostes remorati fuissent , pauci quidem ex illorum manibus elapsi essent : idq; accidere plerunq; solet , ubi res non recte , atq; ordine administrantur : cuius tanta uis profectio est , ut cum eo paruæ res sæpes numero augescant , absq; eo autem maximæ dilabantur . Eodem die sub solis occasum Princeps misit , qui suo nomine Aluaro Vega diceret , a qua uniuersæ classi opus esse ; & ea causa habere in animo postridie summo mane inde ad quindecim millia passuum eius hauriendæ gratia contendere : quamobrem sibi perquam gratum fore , si ipse cum suis militibus in terram egrederetur , ut haec

rientibus præsidio esset. Hispanos quoque milites, quos Neapoli aduexerat, ob eandem causam illuc accessuros. ad quod Alvarus, ut perofficiosum adolescentem decebat, respondit, se illi in rebus omnibus, quæ cum ad ipsum, tum ad Cæsarem spectent, usquequaque præstò fore. Itaque postero die Clupea oppidum edito loco iuxta mare positum, in cuius agro putei complures sunt, petatum à nostris fuit. Euestigio milites in terram egressi. Qui ab Alvaro ducebantur, pulchrè instructi in dextrum oppidi latus contendebant; cæteri in sinistram, ubi puteos esse renuntiatum fuerat, proficiscebantur. Sed cum imperiti locorum essent, quanquam cum barbaris prohibere conantibus certamina seuerant; tamen pars illorum summa cum celeritate littus petijt, & in remiges, nautasque prætoricæ quadriremis egredi scapham parantes tela coniecit. omneisque haud dubiè interfecisset,

nisi inde tormentorum vi fuisset repulsa, duo tantum milites ex nostris, qui à reliquis aberrarant, à barbaris circumuenti læto dati sunt. Sed aqua per otium hauſta, fugati barbari, oppidum captum, ac direptum à nostris fuit, quo relicto nostri se in classem nullo præterea accepto detrimento receperunt. Sed cum animaduernerent ita uentum contrarium esse, ut in stationem relictam nullo conatu, aut vi redire possent, ad Larunesias paruas Insulas non longè à Monasterio oppido sitas, quas à Cuniculis nunc Cunicularias uocant cursum dirigere coacti sunt, eumq; facile tenuerunt. Circum eas Insulas propter eandem tempestatem, uentiq; uim duos dies morati sunt, eo certe animo, ut si fluctus sedarentur, uentiq; mutatio fieret, institutum, cæptumq; ab initio cursum conficerent. Sed cum uentus adhuc uehemens esset, & immoderata tempeſtas, Auria ex omnium senten-

tia iniuit consilium petendi Aphrodisium; ut eius urbis situm, munitionesq; perspiceret, ac quo in statu esset, quo ad eius fieri posset, & an in præsentia bello tentanda, cum specularetur, tum conijceret. Itaq; intempesta nocte inde abiit, & paulo post solis ortum in illius urbis conspectum cum tota classe se dedit. Cæperunt omnes communitum, & ad aspectum; præclarum urbis situm contemplari: cernebatur enim in plano sita scopulo ad linguæ penè modum in mare producto, & undiq; petito fluctibus, præterquàm à terræ parte, à qua aditus in latitudinem non amplius ducentorum passuum relinquebatur; pulchraq; & æque ualida multis, fortibusq; turribus æquo inter se spatio per ambitum cōstructis habens mœnia, in quibus sclopetarij non pauci conspiciebantur. Et ueluti ij, qui nihil ab ijs timerent, ad scorpionis emissio- nem urbi appropinquarent: sed temerarij

eius facti pœnas dederunt : etenim multæ tris remes tormentorum æneorum iētibus percussæ sunt : quanquam in prætoria tantum quadremi ex duarum explosionum altera remiges quinque à Scaphæ parte absumpti, & no uem uulnerati sunt . In cæteris desideratus nemo fuit . Postquam Auria se tormentis pesti animaduertit , ab urbe in altum ad passus circiter mille reliquis insequentibus se recepit . Inde melius agri amenitas perspecta est : nam uineis , arbutisq; passim confitus urbē multo pulchriorem reddebat . Sed quoniam huius urbis situm describere cœpimus , & bellum aduersus eam duce Vega postea gestum pro uirili nostra scripturi sumus , non ab re esse existimauius , aliquid de ea libyæ parte , in qua hoc oppidum situm est , in præsentia dicere : ut cum ad cætera , quæ de ea dicenda sunt , ueniemus , non ignorato locorum situ , ea facile intelligantur .

Ea igitur pars Africa propriè dicitur, cuius
 latus ad occasum uergens, Numidia, Aquilona
 re Africano pelago, quod orientem spectat,
 Cyrene, quod autem Australe interioris Li
 biae desertis terminatur. In hac olim & Car
 thago fuit, Romani Imperij ad perniciem
 suam æmula, & Utica Catonis morte nobi
 litata, utraq; literarum monumentis celebra
 ta, est etiam Tunes, & ad promontorium
 Mercurij, quod Siciliae aduersum est, Clus
 pea, liberum olim oppidum, Neapolis deins
 cept, Siagul, & Monasterium; Hæc in lit
 tore maris, in Mediterraneis Curubis exc
 tat, libera itidem quondam Ciuitas, et Mar
 nabe paruum oppidum. In hac Libyæ par
 te sunt & duæ syrtes, quarum dextro mino
 ris cornu Meninx insula adiacet, etiam Los
 tophagitis appellata; longitudine triginta
 quinque millium passuum, latitudine autem uis
 ginti quinque; hæc duo olim habebat oppida,

nunc

nunc mapalia tantum & tuguria . Aduersus alterum minoris Syrtis cornu Cercina est cum urbe eiusdem nominis , & perparua Cercinitis , quæ ponte huic olim iungebatur . In hanc syrtim Triton fluvius influit ; quem iuxta Tacape Vrbs est , Taphra deinde cum portu ad sexaginta millia passuum , sic enim appellari puto id oppidum , quod Afri , Italiq; sfaces , Hispani autem Alfaces uocant . Inter has urbes , quas in littore maris sitas diximus , Aphrodisium positum est , æquali propè interuallo hinc ad promontorium Mercurij , & hinc ad minorem Syrtim ; Vrbs quidem situ , mœnibus , ædificiorum pulchritudine , & agri fertilitate imprimis nobilissimis maritimis , terrestribusq; fructibus opulentissima , multis seculis libera suis tantum legibus , institutisq; uixit , neminiq; subdita fuit , ut cum tot , tantisq; rebus , cæteris minoris Africæ oppidis antecelleret ,

totius regionis nomen sibi meritò uendicare potuerit : Africam tamen corrupto Aphrodisij uocabulo appellatam existimamus .

Aphrodisium , quòd Veneris uoluptatem significet , certo fortasse , proprioq; uocabulo ob ipsius urbis delicias auctores uocant ; quanq; sunt qui dicant , Aphrodisium Siculorum esse ædificium ; quibus ipsa Venus peculiare numen fuit ; Afri tamen banc urbem Mabagdian nominant . Hæc ab Azeno Tunetis rege occupata , & falsa quadam iusti imperij specie direpta penè fuit : & si ab eius iniusto , sordidoq; dominatu , accersito Asa gerbino Turca archipirata Hariadeno Aenobarbo consanguinitate coniuncto se liberarat : tamen cum nec superbium illius dominatum perferre posset , per quem in seruitutè multo duriozem se redactam esse perspiciebat , eo strenuè per uim eiecto , amissam libertatem recuperauit . Sed tanquam per-

petuæ exterorum barbarorum seruituti obnoxia esset, paulo post oppidanorum discordia, ac negligentia in Dragutis potestatem, ut supra demonstrauius, peruenit; & ipsa met sibi dedecori, atq; exitio fuit. Sed commemoratis ijs duntaxat, quæ ad rem facere uisa sunt, ad Principem Auriam iam redeamus, qui cum se in altum præ tormentorum iectibus recepisset, extemplo reliquis præfectis, ducibusq; ad se accitis, ex ijs quæsiuit, num bello tentandum id oppidum uideretur. Non commemorabo hic seorsum, ne longum faciam, sententias omnium, sit satis, omnibus ad unum censuisse, ut prius res ad bellum necessariae compararentur; quoniam munisior uisa est, quàm ut inuadenda temerè, aut tumultuosè uideretur. Quamobrem fuerant nonnulli, qui ad arcem Gulettae confestim eundem, & inde tormenta aenea, & cætera, quæ ad eorum usum expetebantur, capien-

da mox Aphrodisium continuè inuadendum
 suasere : Et forsàn rem persuasissent , nisi
 Berengarius Siculae classis praefectus illorum
 fregisset sententiam ; cum diceret , praestas-
 re Siciliam prius repetere , & ibi consilio cù
 Prorege Vega communicato , milites , tor-
 menta , commeatum , reliquasq; res facilius
 comparare ; & consultò , & quo decebat , or-
 dine tantum negotium suscipere , ac diligen-
 ter curare. Berengary sententia uicit ; quòd
 per illam & cogitandi spatium , & oppor-
 tunus prouidendi locus , & idoneum gerendi
 tempus ostendebatur. Et quanq; munitissima
 urbs uidebatur , & re uera erat , & tormen-
 ta aenea quàmplurima habebat ; & turcarù
 praesidio firmata : tamen comparatis abun-
 de in Sicilia rebus , ac belli summa ad Prore-
 gem Vegam , qui maximam iustitiae , & belli-
 cae laudis opinionem habebat , delata , nemo
 non sperabat , breui negotium , atq; ex omniù

sententia cōfici posse . Paucos esse defēsores credebant, ducentorum Turcarum numerū nequaquā excedere , oppidanos odio illos habere , etiam si concordēs cum ijs essent, magno urbis circuitui non sufficere ; cum primum se mari , terrāq; peti uiderint , animum abiecturos esse : Quamobrem eam prouinciam omnino , ac non multo interiecto tempore, capiēdam : quoniam si Draguti spatium muniendi datum esset , eam esse loci naturam , ut munitionibus auctis , rebusq; ad uictum , & ad alios usus necessarijs optime prouisis , nullis postea conatibus , aut opibus expugnari posset . Et si ea difficultas ostendebatur , quod fieri facile poterat , ut finitimi populi , & Arabes , qui sub tugurijs in ea regione uiuunt , contra nos arma sumerent , nostrisq; Urbem oppugnanteis à tergo caderent : tamen cernebatur è regione oppidi collis egregiè munitus , atque

ex omni parte præterquàm ipsius urbis , circumcisus : quem si milites nostri tenerent , nullam externam uim formidaturi , & oppidanos aquæ magna parte , & libero ex urbe exitu prohibitari uidebantur : præsertim si Vegam haberent ducem , in cuius prudentia , auctoritate , & rerum usu , certam omnium rerum bene gerendarum spem collocabant . Cum ex Berengarij sententia constitutum esset , ut Sicilia prius repeteretur , quâ Aphrodisium oppugnari inciperet , uniuersa classis aqua egere cœpit ; cuius petendæ causa idoneus Monasterij ager Auricæ uisus ; in quo probatissimæ aquæ magnam copiã esse constabat . Itaq; ex omnium sententia illo contendit . Etiam fuerunt , qui Auricæ non innuerent solum , sed efficacibus rationibus suaderent , Monasterium & bonarum aquarum gratia , & quòd inde loci propinquitas te multum Aphrodisio noceri posset , si pars

triremium in eo portu uersarentur , capiendum , tenendumq; esse . Nec displicuit Ausriæ consilium : & cum primum ad illius oppidi littus appulit , iussit omneis ad unum milites exponi : non eo tamen animo , ut tunc oppidum aggrederetur , sed potius ut haurientibus aquam nautis adesse illi possent , & iniuriam , si qua fieret , propulsarent . Sed cum ipsi animaduenterent , barbaros in mœnibus armatos consistere ; & si nonnulli ex ijs præ lato signo deditiois , ut uidebantur , faciendæ causa , ex oppido exierant : tamen ut appetentes nimium , ualdeq; auidi , præsertim cum sine duce essent , Princeps enim nõ egressus in terram fuerat , ad oppidum profecti sunt , Aluarus Vega primum agmen ducebat , rectè , atq; ordine instructum , & cum eo multi ex principibus uiris erant , eiq; haud inuiti parebant . Garsia relicta ad littus classe cum Hispanis militibus , quos Neapoli

aduexerat in terram egressus, absente Principe, illius officio fungi cœpit, atq; Aluarum ex ipsius Auriaë uerbis admonuit, ut gradum sisteret, agmenq; moraretur, uolebat enim ipse præire, quòd locorum eius regionis peritus erat; ad quem Aluarus conuersus, Principis mandatum se libentissime quidem executurum, etiam illi prouirili sua satisfacturum respondit. Interim Auria, qui aquã tantum peti iusserat, cum è quadriremi perspexisset, omneis fere milites ad oppidum inuadendum accedere, confestim in terram egressus, nequid perturbatione rationis peccaretur, atq; ordinis, illuc peruenit, ubi acies instructa erat. Et cogitans fieri posse, ut oppido nostri potirentur, si in illud impressionem facerent, iussit eos sic instructos tantisper expectare, dum uideret, an uerè oppidani, quemadmodum significarant, dedere se uellent. Sed certior factus dari sibi

uerba, cū pleriq; illorū per auersam portā, suburbiumq; fugam facerent, extemplo milites, quos secum è Liguria aduexerat, illò, ut eorum fugam inbiberet, misit. Tunc cæteri non dato signo, non Principis imperio expectato, ad oppidum edito loco situm, effuso cursu, turbatisq; partim ordinibus subeunt, nullaq; interposita mora alij prælongis hastis innixi, alij manibus ad eminenteis aliqua parte lapides applicatis, alij alio modo in muros euadunt, oppidumq; cæsis, quos repugnanteis obuiam habuerunt, expugnant, ac diripiunt. Homines circiter trecenti ex oppidanis capti, cæteri in arcem confugerunt. Pauci Turcæ, qui Dragutis mandato, ut conjicimus, arci præerant: Ut primum hostes in Oppidum irruisse, passimq; prædari, nulloq; ordine hac illac concursa re uiderunt, crebris Sclopettorum ictibus

nonnullos occiderunt , at magnum eorum numerum sauciauerunt . Quos Auria ad oppidanorum fugam sistendum miserat , ex illis alios consecuti sunt , captiuosq; duxerunt , alios in oppidum reiecerunt , continentiq; agmine unà cum ijs ingressi sunt ; & partem illorum ipsi , partem qui aliunde oppidum intrarant , in seruitutem redegere . Sed qui primi oppidum reliquerant , & quicquid ex bonis suis potuerant , secum asportarant , in quasdam Arabum decurias , quæ prædandi causa in eum agrum incurrerant , incidere : & spoliati ab ijs euestigio fuere : qui quidem Arabes nisi auidi nimium prædæ fuissent , Auriam penè solum extra oppidum à nostris relictum uel iure suo opprimere , uel facîle in potestatem suam redigere potuissent : ex quo maxima rerum perturbatio orta fuisset . Sed Dymeliora . Princeps ubi oppidum à nostris captum uidit , & ijs , qui è manibus illorum

elapsi fuerant, aditum in arcem patuisse cōspertum habuit, tribunos militum per nuntios monuit, ut hostes circumfiderent. Et interueniente iam nocte se in classem recepit; tribunorum prudentiæ, & uigilantiæ confidens, omnia perquàm strenue ab ijs factum iri. Poterat quidem iure optimo singulis confidere: Nam uiri erant, quibus nihil penè deerat. Sed cum non haberent ipsi cuius imperio parerent, ipsorum imperia diuersa erant: quisq; tamen suos ad signa reuocauit, atq; ædes arci proximas, in quas uenire contigerat, occupauit, suoq; fungi officio dispositis custodijs nixus est. Aluarus Vega è regione arcis statiuā habuit; & uigilans ipse suos uigilias agere, ac totam noctem in armis esse iussit: ut si qua bene gerendæ rei occasio præberetur, ei non deesset. Idem Garfia fecit, & in ijs, quæ cum ad oppidi expugnationē, tū ad arcem strenuè oppugnādā

pertinebant, summa uigilantia, ac diligentia
 usus est. Sed quoniã munitior erat arx, quàm
 ut absq; æneorum tormentorũ adminiculo exc
 pugari posset, postero die tormenta è nõnul
 lis triremibus iussu Principis in terram dela
 ta: ut eodẽ tempore terra, mariq; pilis tormẽ
 tarijs per illa ui sulphurei pulueris, ignisq;
 emissis, uerberaretur, ac, si fieri posset, quas
 sata decideret. Sed cũ nullæ essent machinæ,
 quibus illa imponi, ac sustineri, & ad idonea
 agi loca cõmode posset, in uehicula, quibus in
 opere rustico uti solemus, quæ forte in agris
 naçti sunt, nostri imposuerũt, & , ut fieri pro
 tempore potuit, instruxerunt. Et si in ijs ap
 te collocandis nõ parua inter duces, tribunosq;
 dissensio orta est, cũ alij hunc, alij illum elige
 rent locum, deniq; tamẽ Aluaro Vegæ eius
 rei permissa est potestas: qui locum maxime
 idoneum illis cõstituendis delegit; et in ea re,
 ceterisq; quàm plurimis ita se gessit, ut ipsum

non adolescentem quidē, sed prouectæ ætatis uirum, diu, multumq; in rebus bellicis exercitatum putares. Ferdinandus quoq; frater nō parua magno animo pericula subiens, nam cum magna militum manu, qua. arcem non semel, & iterum circuiuit, dispositas custodias reuisit, atq; ad arcis oppugnationem necessaria conquisiuit, totam noctem ins omnē duxit, se cum fratre, maioribus suis belli gloria immortalitate donatis, patre Ioanne Vega in primis, cuius præclara facinora nostra ætas admiratur, & futura secula uenerabuntur, dignum præbuit. Arx igitur postero die mari, terraq; peti, ac tormentorum ictibus quati cœpta horas circiter nouem pulsata est. Sed magna ualidæ turris pars è tris remibus deiecta fuit. quod cum nostri, qui instructi, & intenti erant, aniuaduertissent, Aluarus Vega primū, Bernardusq; solerius, qui sub eo ordines ducebat, uir ab ineunte ætas

te in studijs bellicis uersatus cum tota cohorte , deinde Antonij Aurie milites , quos in suis triremibus uehebat , impetum in arcem fecerunt; perq; turris ruinas audacter ingressi , arce statim potiti sunt . Sed Antonij signum primum omnium in summa arce , quod ascensus ferenti opportunior , ac facilior contigit , statutum fuit . Barbari , qui resistere pugnando conabantur , omnes interfecti . ad sexcentos ibi homines capti fuere . In ea expugnatione supra ducentos ex nostris uulnerati sunt . decem perierunt , pleriq; clari , Streuiq; uiri ; quos inter Franciscus Mendosa Dui Ioannis Hierosolymitani miles , qui dū euadere in murum nititur ; Sclopetti ictu secundum aurem inflicto , cecidit . Didacus Ruizius , qui dum Aluari Vegæ tribuni sui iussu monet milites , ut ab hostium ictibus sibi cauerent , ipse melius alijs , quàm sibi cauens transfixo pectore mortem occubuit . Nauar

retus cum summas muri partes iam teneret ,
inde ui hostium deturbatus ferro lanceæ , per
quam subierat , quæq; terræ defixa adhuc hæ
rebat , se induit ; eoq; per clunes ad dextrū
humerum adaçto uitam cum morte commutat
uit. Gberrūs , cui instruendi aciem , ordi
nesq; explicandi negotium datum fuerat , dū
arcem intrepidus , sed properans speculans
di studio circumibat , & ut uideret an testu
do quædam repente constructa ad idoneum
acta locum esset , a Sclopettario et ipse percus
sus pronus humi prostratus est ; Et paulo post
interijt. Etiam in classe iactura facta est : dua
rum enim Sicularum triremium , in quibus tor
menta uitio fortasse conflata , uel incuria eos
rum , quibus curæ erant , instructa , magno
impetu , sonituq; effracta sunt . Altera salu
is tantum remigibus , & armamētis amissa :
altera proræ parte diminuta , atq; in fundo
perforata est .

HORATII NVCVLAE

INTERAMNATIS

COMMENTAS

RIORVM

DE BELLO APHRODISI.

SIENSI.

LIBER SECVNDVS.

APTO, direptoq; Monass-
 terio, & si multi putarant
 C illud oppidum praesidio à nos-
 tris firmandum, tenendumq;
 esse: quòd ad Aphrodisi expugnationem id
 multum interesse crediderant: tamen Auria
 nullum ibi praesidium censuit relinquendum:
 quòd paucos, primū habere se milites perspiz-
 ciebat: deinde, quòd ita fractas eius oppidi
 vires, magna oppidanorum parte caesa, rez
 liqua in seruitutem redacta, arceq; diruta
 animaduvertebat, ut ad id oppidum obtinēdū
 nullum

nullum unquam tenere ibi præsidium opus
esset : & qui fuga salutis suæ consuluerant ,
ita paucos esse compertum habebat , ut nihil
ibi reparare contra nos possent . Quamobrem
nullum ibi præsidium reliquit : & in ea
sententia confirmatus , ut statim bellum ad
uersus Aphrodisium susciperetur ; propterea
quòd si id in aliud tempus dilatum esset , ita
interim illud militibus , opere , & commeas
tu per aduersarios firmandum esse præuides
bat ; ut , quod sæpenumero dixerat , nullis
postea opibus è manibus hostium , in totius
Christianæ Reip. perniciem extorqueri poss
set . Re de integro ad conciliū relata , cum ui
disset omnes ad unum in suam sententiam
discedere : placuit cum Ludouico Perefio Var
ga arcis Gulettæ præfecto uiro strenuo , atq;
in rebus bellicis diu , multumq; non parua
cum laude uersato , eam rem communicari ,
ut ab eo etiam tormentis æneis , pilis ,

Sulphureoq; puluere iuuaretur . Itaq; nulla interposita mora , cum secundi ab oriente spirarent flatus , cursum , quem nostra classis ad eam arcem direxit , ex sententia tenuit . Idem censuit Ludouicus Peresius continuò faciendum ; pollicitusq; fuit , se Curubis cum rege , qui præpotens in Africa , sibiq; amicissimus erat , acturum , ut si ille rebus , conatibusq; nostris ob aliquam rationem auxilium non præstaret , minime tamen nobis aduersaretur . Se daturum etiam operam , ut quibuscunq; rebus posset , res nostras adiuuaret . Sed quoniam non putabat , quæ ipse ad eius arcis defensionem tormenta ænea habebat , ad tam munitæ urbis expugnationem satis esse : nec uolebat ipse arcem rebus ad eam defendendam necessarijs temere priuari : censuit ex regno Neapolitano milites , tormenta , reliquasq; res , quæ ad eam provinciam capiendam expetebantur , aduehens

das esse : commeatum autem , & partem Hispanorum militum , qui in prouinciæ Siciliae præsidio ad tempus erant , illinc petendam , & Principi seorsum dixit , sibi non displicere ; quod eius belli summa ad Ioannem Vegam illius insulae Proregem belli , pacisque artibus præclarum uirum deferretur ; quod futurum ipse putabat , ut eo tantum negotium suscipiente , illud ex omnium sententia conficeretur . Id Ludouici consilium , cum omnibus , Auriae imprimis , qui multa quoque in eâ sententiam plena consilij & prudentiæ dixerat , perplacuisse , publice decretum fuit , ut bellum continuò aduersus Aphrodisium susciperetur . Dimisso Principum concilio Garsia , quem Neapolitanæ classis præfectum diximus , cum occasionem sibi oblatam putaret , qua eius belli summa ad se deferretur : immortalẽque inde gloriam sibi breui compararet , Auriam conuenit , atque cum uehemen

ter hortatus, ut in sententia permaneret, quod eam rem Cæsari, ac Christianæ Reip. utilem, nec factu difficilem existimasset, pollicitus fuit, se Hispanos milites, cōs meatum, tormenta ænea, & non modò ad ijs utendum, sed omnia quæ ad eius Urbis oppugnationem necessaria essent, si iustus tributum daretur numerus, Neapoli aduecturum. Quod Garsia obtulit, dixitq; libenter amplexus est Auria, eumq; à fide, animiq; magnitudine uehementer probauit, & cum duabus, & uiginti longis nauibus Neapolim statim repetere, atq; ex eo regno, quæ uls tro pollicitus fuerat, transportare ad se iussit. Accersitū tamen Ferdinandū Vegā Sicilia Proregis filium monuit, ut euestigio ad patrem rediret, eiq; suo nomine diceret, In Cæsaris, & Christiani nominis rem esse putare, si Aphrodisium eo tempore caperetur; rei benegerendæ opportunitatem adesse.

cui si desint, se non tã facîle posthac habitus
ros. Quamobrem rogare eum uehemẽter, ut
id oneris non inuitus susciperet, & quã cis
tissime fieri posset, de militum numero, qui in
prouincia cogi possent, deq; rebus omnibus,
quibus ad id negotium conficiendum opus ess
se censeret, pro sua prudentia, & qua sem
per solitus est, diligentia prouideret, seq; ad
profectionẽ, & ad eam prouinciã capiendam
omnino pararet: proptereaquẽd tota bene
agendæ rei spes in eo dũtaxat reposita esset.
Se interim quasi in obsidione eius urbis, utne
quid rei frumentariæ importari, nè ue mari
subsidiũ mitti posset, mansurum esse. His
acceptis mandatis Ferdinandus assignatam
sibi triremẽ conscãdit, & unã cũ Garsia Sici
liã uersus nauigare cœpit. à Lilybeo hic Paz
normum, ille autem Neapolim petijt. Interim
Princeps per Bucarũ Tunetis regis filiũ cer
tior factus, Siagulem in eo maris tractu sitã

facile etiam capi posse, sibi illuc eundem quã primum censuit; ut aliquo pacto illud quoq; oppidum in Cæsaris potestatem redigeret; etiam, si fieri posset, Bucarum ibi Regem constitueret, ut tota ea regio pro nobis staret. Itaq; cum in ipsius oppidi conspectu fuit, misit, qui oppidanis diceret, Cæsaris classem, quam coràm adesse cernebant, habere in animo moritima eius tractus oppida illius Imperio subijcere, quæ sponte se dederent, cum ijs optime actum iri, quæ uerò imperata facere recusarent, ea cædes, seruitutem, omneisq; calamitates passura esse. Quamobrem hortari illos, ut Cæsari mitissimo omnium principi obtemperarent; & quod maxime ipsis in optatis esse debebat, Bucarum Azeni legitimi ipsorum Regis filium, cum Siagul pars Tunetani regni esset, in suum regem acciperent. Hoc Cæsari gratissimum fore; seq; daturum semper operam; ut ipsos

eius facti nunquam pariteret: propterea quòd exploratum habebat, Cæsarem uebementer Bucarum diligere: & eius causa optime de ipsis meriturum, eosq; tutos ab omnibus iniurijs, & calamitatibus præstiturum esse. Auricæ nuntius benigne ab oppidanis exceptus, & eius mandata libenter audita, atq; accepta sunt: nam & Cæsaris iustissimi Principis ditionem augeri cupiebant: & Bucarum ipsum plurimi faciebant. Quamobrè responderunt omnes, se & ad Cæsari usque quaq; parendum, & ad Bucarum in Regem accipiendum, paratos esse. Quo circa factum est, ut, eiecto inde Hali, barbaro strenuo quidem, ac ualido, qui Aphrodisium, cum parua illa manu, quam secum habebat, statim petijt, benignissimeq; acceptus est, nostramq; ex ea urbe uictoriam diu, multumq; suo ingenio, atq; industria moratus est, Bucarus Siagulis oppidi Rex per Auriam appellares

tur, & oppidani magno cum plausu auctores fierent; & eo ibi relicto Princeps ad Aphrodisium, ut nequis illud ingredi, nèue quicquam importare posset, reuertetur. Sed paucis post diebus accidit, ut Barbarus quidam inter Arabes facillè Princeps, ac Bucaro ipsi in primis notus Siagulem proficisceretur, cumq; officij gratia conueniret. Sui aduentus eam dicit esse causam, ut, quoniam audierat, ipsum Regem creatum, & paucos secum habere, à quibus, si quid accideret, defendi posset, polliceretur Arabum præsidium; quo oppidum firmari, regnum stabiliri, & ipsius auctoritas, atq; existimatio maxime augeri posset. Quamobrem, si uellet, præstò ipsi cum præsidio affuturum. Ea barbari humanitate gauisus est Bucarus, gratijsq; illi actis, rogauit uehementer, ut, quod ultro pollicebatur, continuo re ipsa præstaret: Se enim daturum operam, ut officijs

non uinceretur. His uerbis dimissus à Rege barbarus paucis interiectis diebus ad constis-
tutam diem cum præsidio redijt. Sed cum Bu-
carus ipse uideret, nihil sibi ab Auria res-
lictum esse, seq; propè nihil habere, quo id
oppidum in sua ditione tenere, ibiq; præsis-
dium ad sui, & illius tutelam alere posset,
relictò oppido cum Barbaris illis inde abiit:
atq; inter eos tantisper uersatus est, dum
Cæsaris exercitus in Africam oppugnandi
Aphrodisij causa traiectus. Itaq; Bucarus
breui per Auriam regnum adeptus est, bres-
uiq; cum sustinere illud non posset, des-
posuit, priuatusq; ut antea, nostrorum il-
luc aduentum expectauit. Sed ad Siciliae Pro-
regem redeamus: qui, ut primum Auriæ
animū per Ferdinandū filiū cognouit: etsi nō
eius erat sententiæ, ut id bellum statim faciē-
dū esse censeret, primū, quòd non dux ipse à
Cæsare eius urbis causa, sed Meningis insulæ

nominatim lectus esset : ut rebus in sequens
 tem annum abundè ad id ipsum comparatis
 in Libyam incunte uere traiceremus . Des
 inde se ita imparatum modicis copijs , com
 meatu , rebus deniq; omnibus , quæ ad usus
 bellicos expetuntur , animaduertebat , ut non
 tam temere id tentandum putaret , ex quo
 dedecus pro laude referri posset : tamen cum
 ipsum Principem , cuius prudentiæ , & auct
 oritati plurimum ipse tribuere solebat , alie
 ter de ea re sentire perspiceret , tanti uiri sè
 tentiam non contemnendam ratus , continuò
 Ioannem Osorium Quinnionium affinem suū
 uirum quidem iudicio , ac rerum usu admos
 dum præditum ad illum misit ; qui denuo , cū
 quid ipse sentiret , tum qualis apparatus in
 Sicilia aâ præsens esset ; qualisq; tam breui
 tempore fieri posset , illi suo nomine exponere
 ret . Quòd si tamen eam prouinciam suscipi
 endã omninò putaret , se facere non posse ,

quin ipsius sententiam comprobaret, consiliumq; sequeretur. Quamobrem se daturum extemplo operam, ut quicquid ad id bellum gerendum necessarium existimaret, quantum in se esset, mature prouideret. Et præstitit, quod receperat: nam & antea, cum illud breui futurum prospiceret, multa, ut diximus, prouideri mandarat: & eam tunc adhibuit in prouidendo diligentiam, ut decem dierum spatio commeatu primum, & reliquis copijs, quibus humanus usus carere non debet, deinde tormentis æneis cum magna pilarum, & Sulphurei pulueris ui, atq; alijs machinis ad feriendam, disturbandaq; hostium mœnia Naues duas oneraret. His crates uimineas, & præacutos uallos addidit, ex quibus, quos nunc Cauiones uocant, quòd caueæ similitudinem habeant, cõfici possent, ut cum primum tormenta locis idoneis dispo- nerentur, eodem tempore terra illos repleti,

& aggeres ad illorum, & militum tutelam
 facile iaci possent. Habitus quoque delectus
 militum fuit, & omnes Hispani generis, qui
 ad militiæ munia obeunda idonei in provin-
 cia sunt inuenti, nomina haud inuiti dede-
 runt. Itaque, præter illos milites, quos antea
 conscriptos fuisse, & Cephaledi, Thermisq;
 & Lilybei præsidio relictos supra de mons-
 trauius, quatuor Centuriæ confectæ sunt:
 quas inter una Græcorum erat: qui & si an-
 tea leuis armaturæ equites fuerant: diuq;
 sub Cæsare militauerant: tamen cum idos-
 neis tunc equis carerent, Proregi moris geren-
 di gratia pedibus stipendia facere decreue-
 re. Adhæc Messanam, ubi magnum Sul-
 phurci pulueris numerum esse compertum
 habebat, qui aliquam inde uim adueherent,
 mittendos curauit, qui tametsi maturè non
 perferretur: post profectiorem tamen unà
 cum comœatu, & reliquis rebus, quas

Prorex ipse denuo comparari mandarati, mitti posset. Dum Vega ad eam expeditionē ita se cōparat, seq̄q; profecturū illō esse, ita' dissimulat, ut nulla certa consilij, propositiq; eius fama manaret, Garsia nullum remittebat tēpus: cum ut Principis mandata exequeretur: tum ut, quam sibi augendæ dignitatis oblatā occasionem putarat, nequaquam amitteret. Hic enim cum exploratum haberet, Ioannem Vegam sūma uirum prudentia, ac sapientia præditū, haud facillē in animū inducere poterat, eū nisi præparatis abūde rebus, magnōq; exercitu coactō, cuius propè nulla facultas erat, tātā esse prouinciā capturū, & propterea, ut in aliud tēpus differretur, Auricæ suasurū. Et quēadmodū sibi persuaserat, eū illō haudquaquā profecturū, sic eius rei administrandæ summā se potestatē habiturū putauit. Quāobrem sūma ope studebat, ut omneis hispanos milites, quī pro illius regni tutela Neapoli

uersabantur, secum adduceret, cuius rei & si non penitus, aliqua tamen ex parte, sed penè inuito patre, qui regnum eo præsidio destitui nolebat, compos fuit. ij mille, & quadringenti numero erant, ueterani omnes diu apud Insubres in bello antebac uersati, et inde Neapolim abhinc triennium ad Neapolitanos in officio continendos acciti. Tormentorum insuper æneorum magnam uim, & quicquid ad ijs aduersus hostes utendum opus erat, ab eodem obtinuit. Balistas præterea ad magnos lapides in hostes iaciendos, Scalas, machinas, aliâq; instrumenta bellica sibi magna adhibita diligentia comparauit. His igitur copijs, ac rebus instructus Garsia, ut sine controuersia, quod maxime cupiebat, consequeretur, dabat operam, ut in Africam ad Principem omissa Sicilia reuerteretur; & prius se duce illud oppidum expugnaretur, quàm suæ profectiois à Nea

poli fama ad Siciliam perueniret. Sed longè aliter, atq; ipse opinatus fuerat euenit: Berengarius enim Siculæ classis præfèctus, & Bernardus Chimeranus unus ex Rhodiensium triremium ducibus, qui ambo Auriæ iussu Neapolim cum illo profècti fuerant, audacter, libereq; illi coràm dixerunt, se nullo unquam pacto id, quod contrarium officio, & existimationi suæ esset, efficere posse, sed in Siciliam prius ad Ioannem Vegam nauigaturos, atq; ipsius mandata, cui maxime obtemperare debebant, executores; præsertim, quòd de rebus ferè omnibus, quibus ad id bellum, quod parabatur, opus foret, inde esset providendum: Ioannes Osorius iam à Principe reuersus fuerat, eiusq; mandato ad Proregem detulerat, ipsius aduentum auidè ab ipso expectari: cum quòd rem in aliud tempus non reiiciendam existimabat: tum quòd ipso auctore prosperè, atq; ex omnium

sententia euenturam pro explorato habebat. Quocirca factum est, ut Prorex Auriæ consilium sequi, & oblatam capere prouinciam statueret. Præterea, ut solertis ingenij est, cum Garsia consilium præripuisset, ad Berengarium scripserat, ut Panormum suo tēpore reuerteretur. Sed eas literas ad Aluarum filium, qui cum suis militibus in ea classe Neapolim petierat, misit, illum monens, ut cum Garsia in Africam rediens prope Siciliam nauigaret, tunc illas Berengario redderet: quod & tempestiue factum fuit, & Proregis uoluntati cumulatissime satisfactū. Id Garsia moleste admodum tulit, propterea quòd & summam rei gerendæ potestatem, & incredibilem benè gestæ gloriam sibi eo factò è manibus ereptam putarat. Sed ita profectò decipiebatur, ut, si eius ipse rei compos fuisset, & se ipsum, & exercitum, & Cæsaris existimationem perditum isset.

Quanquàm

Quanquàm non illi penitus uitio dandum pu-
 tamus: nã præterquamquòd ipse ob nõnulla
 à se mari præclarè gesta, id sibi, uirtutiq;
 suæ munus expetebat, per quod, si res ex
 sententia contigisset, & nomine, & digni-
 tate augeri potuisset;angebatur ardentis ani-
 mi iuuenis, quòd in Africa iuxta minorem
 Syrtim patrum Garsiam belli, pacisq; studijs
 excellentem uirum amiserat, in eo scilicet
 bello, quod, undequadragésimo abhinc
 anno Rex Ferdinandus cognomento Catho-
 licus aduersus Lothophagitim Insulam susce-
 perat, eiusq; belli summam ad illum propter
 uirtutis opinionem detulerat: præsertim
 quòd postquàm animaduertit, Ioannem
 Vegam, cui iure multis nominibus obti-
 git, eam prouinciam suscepisse, se ipse
 sum extemplo colligens, ita se illi moris
 gerum præbuit, ut cum per omnes occas-
 siones illi placere semper studeret, æque,

ac parentem amauerit illum uehementer, & obseruauerit plurimum. Tribus ante diebus, quàm ipse Drepanum perueniret, Princeps Auria non tam ut negotio instaret, quàm ut commodius copiae transportarentur, ac nonnullis necessarijs rebus triremes instrueret: Præterea, ut Afros metu discessu suo liberaret, negligentesq; redderet, illuc appulerat: & continuò Marcum Centurionem legatum suum cum quatuor, & uiginti triremibus Panormum misit, eiq; id omnium primum mandauit, Vt Ioanni Vegæ Proregi tum præstò esset, tum omnia ad eius iussum, præscriptumq; diligenter faceret. Sed Auria ab Africa discessus ita intempestiuus fuit, quod postea liquidò patuit, ut res nostræ penè afflictae, in maximum periculum, ac discrimen adductæ sint. Sub idem ferè tæpus, triremes Siculae, quæ Garsiam sequi noluerant, eiusq; minas, & obtestationes

contempserant, portum intrarunt; seq̄i omnes mutuo plausu, lætitiãq̄ exceperunt. Iam omnia à Prorege, ut diximus, parata erant; & qui suam in Africam profectiõnẽ uel alicuius motus in provincia causa, antea hac dissimularat, uel uerius, ne, quod summo studio in hanc expeditionem Garzia Neapoli parabat, intermitteretur; eo præcipue nomine, quòd nuntium ab Auria de ea re expectans, nondum certum proficiscendi consilium ceperat, se iam profecturum esse, palam professus est; isq̄ rumor statim per provinciam sparsus. Quamobrem Siculi ferè omnes cogitare quamprimum cœpere, quem potissimum ex principibus Prorex abiens præesse Siciliae iuberet. Sed cum alij hunc, alij illum tantum sustinere onus posse iudicarent, Prorex, quanquàm exploratum habebat, complureis ex primoribus quouis munere fungi posse; tamen non in rem esse existis

mauit , Principem Siculum Siciliae provinciae praesse : quod aliqua forsitan affectione motus , qua , qui muneribus funguntur publicis ; carere omnino debent , in alios integros forsasse , & innocentes viros animaduertet , alios autem quouis crudeli supplicio dignos impunitos dimitteret : ex quo illud haud dubie secutum fuisse , ut aequabilis antehac administratae provinciae ratio , tenorq; pessimo publico sublatu esset . Itaq; omissis optimatibus Siculis Ferdinandum Vegam filium praeposuit provinciae : ijs maxime incitatus rationibus , quod raram in iuvene prudentiam pari sapientia ; & gravitate coniungam , quam vix paucos in senectute consecutos videmus ; praeterea maximum in eo virtutis lumen elucere animaduertit : quod ducce illum se talem eo in magistratu praestituru opinatus est , & speravit , ut maioribus suis , se patre in primis haud indignus censeretur .

nec illi præter opinionem & spem, quam ceperat, euenit: nam patrijs usquequaque insistentis uestigijs, ita se gessit, ut cum nihil illius quotidianæ consuetudinis in agendis negotijs prætermitteret, & nulla gerendæ provinciae mutata ratio uidebatur, & ipse eiusmodi se, & maiora sustinere posse onera præseferbat. Hunc tamen, antequam discederet, quid ipsi ad provincialiũ societatem, pacemque conseruandam cū uiris capitalibus agendum; quid ad provinciam ab externa uilitandam; quid de rebus ad bellũ, si forte protraheretur, necessarijs cum senatu, magistratuque, & Cæsaris procuratoribus consulendum, provideendumque esset, monuit diligenter, & instituit; nihil denique, quod prudentissimus rector tali tẽpore præcauere debebat, prætermisit. Ordinatis ad hũc modũ provinciae rebus, ac necessarijs ad bellum paratis, in nauesque, ut supra memorauimus, impositis undecimo

Cal. Quintilium Prorex è Regia à filio præside, & proceribus, tota serè Ciuitate insequente, alijs, quos Aphrodisij munitus situs, & opera non latebant, illum ire fortè, ire felicem cum totò exercitu iubentibus: alijs quæ illius uirtutem, animiq; magnitudinem perspectam habebant, non spem, aut curâ, sed certam animo uictoriam uoluentibus, ad portum usq; deductus, primis tentbris magno omnium applausu classem conscendit; primaq; inde uigilia soluit. Sed aduersis uentorum flatibus uix secundo post die Drepanum peruenit; ubi cum Principe Auria ipsius aduentu maxime hilari, lætoq; se coniunxit, & Garsiam, qui triduo ante illuc appulerat benigne allocutus, sic paratum inuenit, ut facile crederet, sibi illum præstò in rebus omnibus semper futurum. Sed ibi communi suo, & Aurie consilio, nulla penè mora facta, abierunt: & postridie mane ad Egusam Ins

sulam peruenierunt: in quã eo nomine egressi sunt, ut, quoniam dies ille diui Ioannis Baptistæ natali dicatus erat, festus quidem, & omnibus Christiani nominis uiris admodum sollemnis, sacrificio interessent: quo statim peracto, regressi in classem, nauigationem continuarunt. & postero die in Cosysram sub meridiem uenere: ubi per officiose, & per amanter ab eius Insulæ habitatoribus, & incolis excepti: Nam quicquid illi frugum, quicquid pomorum, & aliarum coſpiarum habebant, sponte obtulerunt. Sed omnia non nisi persoluto prius pretio ab ipsis accepta. Etsi eodem die inde discessum est: tamen cum nullus penè flatus esset, uix ad eam eiusdem insulæ partem, quæ in Africam uergit, peruentum. Prorex cum paucis in terram delatus, cum benè mane esset, rem diuinam fieri iussit. Ibi aliquantulum nullo spirante flatu cõmoratus est. à meridie,

inde leui admodum flante aura nauigare cœsperunt; eo scilicet consilio, ut nisi uentus increbesceret, uel Monasterium, quod iam propè erat, uel paruulas Insulas, quibus à Cuniculis nomen inditum, supra demonstrauius, classe peterent. Sed frigidi terræ anhelitus, ità uentum intempesta nocte auxerunt, ut Auricæ consilio nostri ad Aphrodisium cursum dirigerent: ad quod postridie eius diei paulo post meridiem cum duabus illis nauibus, quas commeatu, & munitionibus oneratas diximus, nam eas nunquam omiserant, peruenere. Ioannes Vega pro singulari, qua est humanitate præditus, nulla interposita mora cum ducibus, et primoribus classis Principem Auriam conuenit, ut quid agendum esset, communi prius consilio decerneretur, & ille primus omnium rem resferret, ac discessionem faceret. Sed cum ab illo Auria mansuetudine & modestia uinci

nollet, se ei cedere omnino affirmabat: atque
 id, ea causa facere uidebatur, ut cum Vega
 retulisset, post aliorum sententias rogatus
 & ille suam diceret, in quam reliquos ituros
 arbitrabatur. Sed eorum uterque, dum alie-
 rius habere rationem studebat, nullum con-
 sultandi initium faciebat. Quamobrem Aus-
 ria non se relaturum, sed quid ipse sentiret;
 breuiter dicturum professus est. Eius senten-
 tiæ summa hæc fuit, ut Aphrodisium, siue
 Arabes amici, siue hostes essent, oppugna-
 retur: nam ipsius Vegæ, cui summa rerum
 mandata erat, prudentia, & rei militaris
 scientia, usque, & cæteris uirtutibus maximo
 duci consentaneis, quibus illud ornatum uidebat;
 ac ueteranorum militum, quos habebant, uirtus
 te, roboreque sæpenumero perspecto, breui so-
 re sperabat, ut omnino uictoria potirentur,
 eamque ciuitatem Cæsaris imperio subicerent:
 ex qua postmodum tota Libya capi posset.

Quòd si in aliud tempus id negotium differretur, præ loci ingenio, situq; ità opere id oppidum firmari, munitiq; posset, ut frustra postea quibusuis opibus tentandum esset. Quamobrem occasionem, quam offerri uis debant, libenter arriperent; & suæ & Cæsaris gloriæ uno tempore prouiderent. Zancclus Rhodiensis classis præfectus, & Antonius Auria, qui deinceps rogati sententiam fuere, illud idem efficiendum censuere, nisi quòd Antonius, ut est magni uir consilij, & non rei modò naualis, sed etiam bellicæ admodum peritus, addidit, ut locus in littore, ubi commeatus, & quicquid munitionum causa ueherent, constitui tutò posset, prius communitur, quàm inde ad oppidum castra mouerent. Cæteri in eandem sententiam discessere. & eò factum est, ut cum Siciliae Prorex idem sentiret, Principis sententiam, quiq; illi assensi fuerant, uehementer probas

ret, atq; id pro auctoritate sua confirmaret, cunctisq; persuaderet, ut monumentum illud, quod Antonius suaserat, omnino fieret, & ducentorum militum praesidio firmaretur. Ac, nequid temporis amitteretur, statim quod collocandum in eo erat, è nauibus illò conueheretur, nostraq; triremes illi, quàm proxime fieri posset, tutelæ causa adiuuarentur: deinde reliqui milites in terram exponerentur, ut eos ad capiendum collem, quem e regione urbis, cum oculos circumtulisset, atq; omnia ijs perlustrasset, paruo occupatum praesidio uiderat, extemplo duceret, ibiq; castra communiret: existimabat enim maxime in rem esse, si is collis in nostrorum potestatem ueniret, simul quòd quid animi haberent Arabes nondum sciebant, quos si nobis hostes, & praesentes adesse contingeret, non erat dubium, quin ea in re magno nobis impedimento esse possent. simul quòd

inde haud dubiè sequebatur, ut oppidum à re frumentaria, & reliquis commodis, quæ mora temporis suggerere solet; deniq; ab omni subsidio intercluderetur. Quod quidem tametsi ab omnibus comprobatum fuit uebementer: tamen ex Auricæ consilio milites in terram deponendi negotium, quòd nondum tota classis conuenerat; in posterum diem dilatum fuit. Nec ea temporis dilatio malè cecidit: etenim ante lucem, cum luna pernox esset, & non parua Scapharum, & nauigiorum, quæ remis impelluntur, suppeteret copia, milites in continentem eo ordine exponi cœpere, ut unius horæ spatio, aut paulo amplius omnes in littore instructi essent. Ex ijs duæ acies confectæ sunt: altera ex ijs modò, qui è regno Neapolitano aduecti fuerant, constabat: altera tum eos, qui in Sicilia conscripti fuerant, Aluaróq; Vegæ prærebant, tum quibus Ferdinandus Lupus præ-

positus fuerat, præterea Diuiloannis Hiero
solymitani milites strenuos quidem, & pul-
cherrime instructos continebat. Dum ad hūc
modum instruitur acies, iam murimentum
in littore non longè ab eo colle, quem castris
elegerant, fieri coeptum: quod & Prorex
ipse designauit, & ad alios inflammandos
primus pala uertere terram coepit. quo quidē
exemplo breui postea confectū fuit: præser-
tim, quod cū ex Vegæ sententia duæ cēturiæ,
quarum altera Hispanorum, quibus Solerius
præerat, altera Græcorū, quibus Matthæus
imperabat, in illius custodia relictæ essent;
ductū diligentia, & militum industria nullum
in muniendo tēpus remissum, & interea, dū
agmina procederent, penè absolutum opus
fuit. Garsia prius agmen ducebat; postes-
rius Siciliæ Prorex, collemq; uersus,
sed longè ab oppido, ne ab oppidanis tors-
mentis æneis ferirentur, incedebant:

ab eo non amplius ducentis passibus aberant, cum ex priori agmine ex ijs, qui, quòd Archibusijs tormentis non priacm inuentis hostem feriant, archibusiarij nominantur, ducenti: ex altero autem trecenti, qui eisdem tormentis utebantur, subducti sunt. Cum ijs Ioannes Osorius Quinionius, & Moreros la strenui duces ad collem occupandum, & hostes, qui in eo apparuerant, deiciendum missi: qui celeriter sed insequentibus agminibus profecti sunt: ut, si quid ijs forte accideret, opportunum præstari auxilium posset: Et faciliè, quod cupiebant, assecuti, barbari enim qui locum obtinebant, quamprimùm cessere, seq; in urbem sparsa fuga recpere. Quare agmina statim consecuta sunt, ibiq; castra, ut constituerant, posuere: locum enim ita munitum, atq; idoneum inuenerè, ut ab omni hostium etiam innumerabilium impetu, quiq; maximo equitatu pollerent, se

tutos usq;uaq; fore animaduertent. Nam præterquam quòd editus natura, ac præceps est, optimis aquis abundat, lignis uerò penitus non caret; & qui in ea urbe uersabantur, sic intercludebat, ut nulla penè egrediendi, nec quicquam importandi facultas esset. Positis igitur, communitisq; castris, maximam Vega diligentiam adhibuit, ut naues quamprimum exonerarentur: & comestus in horreis conderetur: Tormenta autem, & quicquid muniendi, & commodè illis utendi gratia comportarant, opportunis locis constituerentur. Sed perflante eodie Austro, id non potuit ex Vegæ sententia tã celeriter perfici, quod autem in illius manu fuit, misit ea nocte Garsiam, & cum eo Ludouicum Peresium Gulettæ præfectum, qui Principis Aurie triremi paucis ante diebus ipsi ob eam causam relicta uectus illò se officij causa contulerat, ut cum sex præfectis

militum omnia specularentur, ac diligenter explorarent: ut certior inde fieret, ubi ænea tormenta disponi, & commodè hostium moenia quassari possent. Id ab illis strenue factum etenim loca urbi proxima, & tormentis disponendis perquam idonea, sed communicato prius cum Vega consilio, delegerunt, qui & illuc profectus est, & illorum electionem probavit. Sed accidit, cum urbis muros specularentur, ut nonnulli ex oppidanis, qui vel eruptionem fecerant, vel in statione extra urbem uigilabant, nec ab illis præ noctis obscuritate præuisi fuerant, duo missilia tela in nostros torquerent: quorum alterum Ludouici Galeam uix tetigit: alterum autem aberrauit. Huic à cæteris subsidio uentum; & quòd ueriti insidias fuerant, ad arma cõclamatum. Quamobrem factum est, ut ipse met Vega è castris cum magna militum manu recipiendi eos gratia, illò descenderet, &

nullo

nullo ab ijs detrimento accepto, ac locis omnibus diligenter exploratis, in castra reduceret. Eodem ipso die, cum nostri Aphrodisium peruenere, nonnulli Arabes sciscitatum uenerunt, an Azenus Tunesis Rex in classe ueniret: & edocti à nostris illum aduenisse; sibi cū eo loquendi potestatem fieri petiere: qua per Vegam, Auriamq; ipsis facta, in quadremē, ubi Rex manebat, transiere, eumq; & uenerati sunt, & allocuti. Cum primum Rex aduentus illorū causam cognouit, se inde ad Vegā, Auriamq; contulit, ipsisq; quid noui illi attulissent, renuntiauit: esse uidelicet in ea regione Arabes, qui circiter quatuor millia numero erant, equites omnes, qui audacter pollicebantur se illorum finium, ut ab omni hostiū impressione tuti essent, custodes futuros, & cōmeatū abundē ipsis præbituros esse. Benignè illis responsum fuit, tā promptū ipsorum animum, & quod se effecturos recipiebant, q̄, gratissimum

accidere. Quod si re ipsa, ut sperabatur, præstaret, exploratū ipsi haberent, se apud gratos homines posituros; qui non modò non cõmitterent, ut officijs uinceretur, sed eumulatè, quod in ipsos constaret, remunerarentur. Atq; id nõ eo nomine factum principio fuit, ut putaretur quicquã fidei illis habendum, cū rumor manaret, & re ipsa constaret eos quidem certè homines leuissimos esse; tamẽ Bucarus ipsius Regis filius, qui ab illis postero die ad castra uenerat, nuntiauit nostris, ex eis supra mille equites sibi amicitissimos ad quinq; millia passuum consistere: qui neminem ad negotium nostris facessendum uenire pateretur. Eodem die ex literis, quas Tunete Buametus Vledus, & Adrametus Benus nõ parua in ea urbe, ac regione auctoritatis uiri ad Axenum dederant; quibus se eius aduentu mirum in modum lætatos scribebant, cognitum est uniuersum Tunetis regnum uehementer cõmotum, ut primū auditū

est Cæsaris classem ad Africæ tractum appu-
lisse: & Hamidam tyrannum, què paucis ante
annis summa cù impietate Azenū patrē unò
tempore orbasse oculis, regnoq; spoliasse des-
monstrauimus, magno timore affectum esse:
& ea ratione Arabes cognomine Fricenses,
ys qui prope Aphrodisium degebant, maxime
infensos, & Vledum Zeitum eorum præfectū
accersisse. Hi regi Azeno pollicebantur, se illi
præstò semper futuros, si se in fidem, & clien-
telam acciperet. Addebant insuper centum
equites non longè inde abesse, qui ipsum Aze-
num alloqui, & cum eo de cæteris rebus ad cõ-
munem omnium utilitatem spectantibus cõmu-
nicare cuperent. Hi omnes Numidæ re uera
sunt, sed Arabū nomine magis gaudent, quòd
Mahometem in Arabia ortum ferunt. Hi nec
certas domos, nec sedes habent. Et quoniam
ex rapto uiuunt, modò hæc, modò illa loca, unde
se aliquid uel frugum, uel pecorum abacturos

ſperant, turmatim petunt: & ſub dio cum ſuis familijs in tabernaculis uiuunt: leues quidem homines, & nullus propè fidei eſſe conſtat. ex equis aſſiduè pugnant: iaculis breuibus ad hoſtem eminus feriendum, & ſalcatis, quibus cominus præſentur, enſibus, ac prælongis duplici plerisq; munitis ferro utuntur lanceis: quibus etiã fugientes ipſi inſequentem hoſtem feriunt. Clypeis ab hoſtium ictibus ſe ſubducunt, turmatim equitant, ac uagantur: et turmæ omnes præſectis ſuis, quos ipſi per ſuffragia eligunt, creantq; haud inuiti parent, & certis interſe legibus uiuunt. Non deſinam hic commemorare rem quidem non prætereundam ſilentio: quòd inter eos Numidas primaria foemina uerſabatur, uel potius parti illorum præerat, eamq; morigeram ſemper habebat. Hæc illorũ præſecti genere, & factis, ut inter barbaros, claro uiro, nupta fuerat: quem & ſi ipſa in flore iuuentutis, & pulcherrima amiſerat: tamè

& prudentia, quæ rara est in fœmina: & pudicitia se tanto uiro dignam præstitit. Quas rē factum est, ut quibus uiuens maritus imperauerat, non secus uiduæ ipsi morem geresrent, atq; illi antea non inuiti paruerant: etenim coniugis insistentis uestigijs, ità erga omnes se gerebat, ut cum nulla administrationis facta mutatio appareret, uehementer ab omnibus coleretur. Hæc Vegæ uirtutibus allec̃ta, quarum fama totam serè Africam iam peruaferat, suas partes esse duxit ea integritate, & præstantia uirum sibi conciliare. Itaq; egregium illi munus agrorum fructuum, auium cohortalium, & pecorum misit: etiam qui suo nomine diceret, se illum officij causa couenturam fuisse, si decuisset fœminam uiro orbatam, atq; ætate integram, nec deformem uiri adhuc iuuenis tabernaculum ingredi. Oblectatus mirum in modum Vega est non tam munere, quàm iugenio, dictisq;

non barbara muliere , sed quæ uel Romæ ,
uel Lacedemone nata esset , dignis , munus-
q; libenter accepit , summisq; illam laudis
bus ad cœlum tulit : contraq; illi sericas uestes ,
mellitos panes , aliaq; eiusmodi melle
condita , etiam poma omnis generis , quæ nus-
per è Sicilia allata fuerant , dono misit : ac
per nuntium significauit , se , quod magis des-
ceret , ipsam uisurum , si propius accedendi
daretur occasio : interim si quid eius causa pos-
set , se libere uti uellet , quodd officium tantæ
uirtuti debitum , quantum in se esset , non
prætermitteret . Sed illud Vegæ per inters-
ualla locorum , belliq; molem præstare non les-
cuit ; quod libentissime quidem effecisset , ut
de facie , congressuq; cognosceret , cuius in-
genium nimime barbarum existimarat . Ex eo
Numidarum numero complures eodem die
boues , uitulosq; in castra perduxerant : etiam
nonnullas cohortales attulerant aues : pro

quibus, cum pretium, quod ipsi indicarant, recepissent, nullo non die postea idem non inuiti fecere. Ediçto etiam Vega, Auriaq; cauere, ut quicunq; comteatum, reliquasq; copias ad uitæ usum necessarias in castra conueherent, uenaleisq; haberent, cum accessus, recessusq; omnibus tutus esset: tum præfinitum ab ipsis pretium persolueretur.

Quamobrem tanta rerum copia in castris erat, ut in celeberrimo esse emporio omnes uiderentur, præsertim, quòd Ferdinandus Vega, qui Siciliae præsidebat, summa primum pietate in patrem: deinde officio, quod Cæsaris copys præstare debebat, incitatus penè quotidie onusta illuc nauigia dirigebat, & fructus, quibus eam regionem carere existis mabat, uilò potissimum perferendas curabat.

Ad quod, & reliqua omnia, quæ tum ad quietum prouinciæ statum, tum ad Aphrodisiense bellum conficiendum pertinebant, ita Præses

uigilans , atque intentus erat , ut patrimonij Cæsaris procuratores , eosdemq; consiliarios excubare , uigilare , sibi noctu , & interdium præsto esse , ac uehementer laborare iuberet : ijs enim Præses , quæ agenda erant , imperabat : illi autem properè , ac diligenter eius mandata exequiebantur ; ij erant prudentes , & ipsius Cæsaris testimonio probati uiri Andreas Arduinus Consultor regius , Iacobus Abates , Ioannes Solyma , Petrus Augustinus , Guilielmus Bonannus , ac Quæstor regius Philippus Rocha : etenim præclaro ipsius Cæsaris instituto dum qui integræ uitæ fuerant , ob bene administratâ remp. Drepani colâ lau dabântur , et qui parum syncerè sua munera obierant , ignominia notabantur , hi publico præconio celebrati sunt . Horum igitur diligentia , & acri Ferdinandi Præsidis uigilantia , promptoq; in explicandis difficillimis rebus consilio , necnon expedita , grauiq; in dubijs

*deliberatione, qui senibus illis rerum usu, atq;
 experientia probatis nonnunquam in capiendo
 consilio titubantibus, ac propter ancipites ne-
 gotiorum exitus æstuantibus adolescens ipse
 sua sapientia, consilioq; succurrit, factum est,
 ut in providendis rebus omnibus, quæ com-
 atus & munitionis causa expetabantur, ne-
 cessariæq; erant, non maturè solum conquere-
 rentur, uerumetiam celeritate incredibili in
 Africam transportarentur. Præsertim quòd
 Proregis, Præsidisq; mandato Ioannes Oso-
 rius Sylua egit diligenter, ut cum regium æras-
 rium penè esset exhaustum, locupletes, & pec-
 cuniosi homines pecuniam, quanta ad eius bel-
 li sumptus faciendos opus foret, Quæstori res
 gio mutuum darent. His tantis commoditas
 tibus nostri in spem haud dubiam principio ues-
 nerant, breui futurum, ut oppido potirens
 tur: & putabant id tantummodo morari uis-
 etoriam, quòd tormenta ænea nondum collos*

carant. Itaq; omnem adhibuerunt diligentiam, ut id, quamcitissime possent, exequerentur: et duobus maxime idoneis delectis locis, quorum alter circa collis radices, in quo castra inessant, quinquaginta supra trecentos passus ab urbe distans: alter non amplius ducentis quinquaginta à muro aberat, & mari ad orientem uergenti proximus erat. In ijs his partitò maiora tormenta ex eo genere, cui à canmarum similitudine nomine indito, Cannones appellamus, duodeviginti constituerunt; in singulis scilicet locus nouena: ducto, iactòq; prius aggere, qui ab inferiore loco ad mare occidentis usq; , & illinc reflexus ad superiorem perducebatur: ex quo alter qui in orientis sinum prætendebatur, exibat: tutusq; ijs ad utrunq; locum accessus, recessusq; nostrise rat. In ijs iaciendis maxima Garfiae diligentia, industriaq; enituit; qui non modo ea in re, sed in cæteris, quæ ad parandam

ex barbaris uictoriam, Aphrodisiumq; expugnandum pertinere uidebantur, & celeritate incredibile, & industria singulari usus est, & summam animi magnitudinem præ se tulit. Pro ijs aggeribus passus ab urbe circiter centum quinquaginta locus itidem à nostris uimineis cratibus, uallis, pluteisq; & terra communitus, atq; octingentorum archibusariorum præsidio firmatus fuerat: ut illos metu nulla hostibus consistendi in muro potestas esset. Sed dum à nostris aggeres iasciebantur, hostes non semel, & iterum eruptione ex urbe facta ad munitiones usq; audacter progrediebantur, telisq; in nostros operi intentos coniectis, ac nonnullis ex ijs uulneratis, se in urbem festinanter recipiebant. Sed cum rursus breui interiecto tempore maiore concursu, atq; impetu reuersi essent, nostri iam sibi præcauentes, quoddam futurum præuiderant, in illos infestis armis cons

uerſi ſunt , ac non modo ſparſa fuga illos in oppidum reiecerunt , ſed etiam ex ijs alios occiderunt , alios grauiſſe ſauciauerunt : quos inter Turca fuit , quem tum uirtute , tum generis ſplendore cæteris anteire dicebant .
Accidit præterea aliàs alia pugna , quod non prætereundum ſilentio ducimus , ut cum nos minem ſua laude fraudemus , reliqui propoſito præmio ad uirtutem capeſſendam excitentur . Luſitanus quidam miles , cui nomen Soſa erat , non æquo animo ſerens tantam Scytharum , oppidanorumq; audaciam , qui nulla penè timoris ſignificatione facta in ſtationes noſtras erumpere nitebantur , cum tormentum , quod manu habebat in hoſtes ex ipsis aggeribus exploſiſſet , eo ſtatim relicto gladium inſenſo animo diſtringit , arreptaq; è ſolo læua manu corbe , qua in opere facièndo uſus fuerat , ut ea pro tempore uice clypei uteretur , è munitionibus extemplo deſilat ,

.nagnoq; impetu in confertissimum hostium agmen inuehitur, ex quibus dum solus ipse se non paucos sauciat, terga uertere omnes cogit, & usque ad mœnia persequitur: &, quod illi maximo decori fuit, leui tantum in altero fœmore accepto uulnere incolumis ad suos reuersus: egregiamq; laudem ab omnibus tulit, à Vega in primis, à quo non modò uehementer collaudatus, sed etiam insigni munere donatus est. Ex eo militis facinore, & reliquorum uirtute secutum est, ut hostes postea se oppido continerent, ac nostræ munitiones perficerentur. Quamobrem spes nostrorum quotidie magis augebatur: Nam tametsi oppidum loci natura, & opere munitum uidebant: tamen cum putarent, paucos defensores esse, & in eo paruam omnium rerum, quæ ad bellum usui sunt, facultatem inesse, paucorum dierum obsidione,

deditionem illam facturam crediderant. Sed ab ea opinione, ac spe, quam acceperant, decepti sunt: propterea quòd satis magnum, ualidumq; in oppido præsidium uersabatur: & magna omnium, quæ ad usus bellicos exspectantur, facultas erat: etenim post captum, euersumq; Monasterium oppidani omnes ex finitimorum casu, quid sibi accidere posset cogitantes, summa cum festinatione fruges omnes; quæ iam maturæ in agris erant, ressecuerunt, atq; in urbem importarunt. Etiam armenta, & greges in oppidum receperunt: quibus statim cæsis, in partesq; dissectis, ac multo sale seruandi causa conspersis, si quando casus, necessitasq; urgeret, uesti, seq; ijs sustentare possent (constat enim Afros, Turcasq; tenui uictu contentos esse, ac facile in eandem pati posse) Ad hæc cum Auria relicto oppido Drepanum petijt, triremesq; inde Paznormum ad excipiendum Proregem Vegam.

misit ; tria nauigia commēatu , & militibus
 omnia subsidio illis ex Aegypto uenere : quis
 bus ualde oppidū firmatum fuit ; Turcæ enim ;
 & Aegyptij , qui in illius præsidio iam uersas
 bantur ; sexcentorum nūmerum excedebant ;
 ijsq; ad mille Afros , atq; ex ijs trecentos , qui
 sclopettis utebantur ; delegerant : quibus itā
 confidebant , ut nullam externam uim sibi tis
 mendam putarent . Nec erat ; quamobrem
 nostri sperarent intestina discordia ; ut malè
 antea edocti fuerant , expugnari urbem poss
 se : proptereaquod oppidani cum ceteris ad
 urbis defensionem concordēs erant : & non
 nulli ex ijs ; qui in suspicionem Turcis uenes
 rant , in uinculis habebantur : præterea ops
 pidum ipsum præterquamquod ualido muro
 circumdatum fuerat , itā loci natura munies
 batur , ut magnam ad ducendum bellum das
 ret facultatem : proptereaquod penè totum
 mare cingitur , & spatium , quod non amplius

ducentorum & triginta passuum esse diximus, qua mare intermittit, quod partim in meridiem, partimq; in occasum uergit, firmissimis mœnibus, turribus, propugnaculisq; munitum est: quæ cum terra ad summum repleta, & firmissimo structuræ genere, quo Mauri utuntur, ædificata olim fuissent, nullis penè tormentorum ictibus deiici, aut disturbari poterant: ante hæc & altera, sed humilia constructa erant mœnia, quæ plures, sed multo minores, è regione sitas habebant turres, itidem terra ad summum repleta: & interuallum, quod inter utrunq; murum est, nisi qua transitus per septem portas æreas non rectè, sed obliquè positas, in urbem patebat. Hæc ita munitam reddebant urbem, ut nullam hostium uim, aut conatum formidarent. Augebat etiam rei difficultatem, quòd præter loca urbi proxima, quæ & uadosa, & inæqualia sunt,

triremes

triremes ad eam accedere nequaquam poterant. Quare fiebat, ut è mari nusquam commodè murum tormentis deicere, nec si qua forte deiectus foret, qui ab ea parte aggredierentur, immittere possent.

In eo latere, quod Orientem spectat, portus est intra Urbem, sed paruarum cymbarum capax, quà si classi accedere propius licuisset, magna inde commoda nostris fuissent: & facile inde inuadi urbs, atq; expugnari potuisset. Sed ijs causis, quas diximus, omnis penè à mari capiendæ urbis facultas eripiebatur. relinquebatur igitur, ut ab ea tantum parte, qua oppidum firmissimum, munitissimumq; erat, summa ui oppugnaretur. Et quoniam omnis spes tanti negotij conficiendi, in tormentis æneis reposita erat, illis iam opportunis locis, ut demonstrauimus, constitutis, ac necessarijs rebus instructis ad opus

noſtri accingebantur . Sed Prorex Vega, et Princeps Auria, ut duces prudentiſſimos decebat, cenſuerunt, ut ante quàm murus feriri, quaffariq; inciperet, tentaretur, an aliqua hoſtes conditione cedere urbe uellent . Itaq; cum ad tempus non paruæ auctõritatis uir ex illis Numidis in caſtris eſſet Aluis Daunus Mantaffarris filius Tunetis Regi, & eius filio perneceſſarius, & Iſæ, atq; Haſli, qui Aphrodiſienſi præſidio præerant, iàs pridem notus : hunc ad illos in hanc ſententiam ſcribere placuit .

Eſt, quòd ſciatis, me nuper ad Azenum, & Bucarum in caſtra ueniſſe, eoſq; oraſſe uebezmente, & obſecraſſe, ut à magnis Principibus Vega Siciliae Prorege, & Auria Cæſaris claſſis præſectõ multis precibus, & obſecrationibus peterent, ut non prius oppidũ inuaderent, quàm ego ad uos ſcriberem . Et ipſi illorum cauſa miſericordia erga uos

commoti oppugnationem hodiernam , quam inferre uobis pararant , omisere : utroq; uobis pollicentur , si soli oppido cedere uelitis , se liberam uobis exeundi potestatem facturos. Oppidanis autem , si Cæsari se dedant , nihil ex ijs , quæ possident , adempturos ; eosq; tutos , ut reliquos , qui illius ditioni subiacent , ab omni iniuria præstituros : propter reaquòd non eo consilio in Africam traiecerent , ut humanum sanguinem profundant ; sed prohibeant potius , ne Christiana respublica à prædonibus , cæterisq; nocentibus , malisq; hominibus infestetur , atq; iniurijs quotidie afficiatur : & primum omnium , ut Christiana pietas , ac religio ad sempiternam diuini nominis gloriam augeatur. Dabitis igitur operam , ut nobis hodie omnino , quid animi uobis sit , respondeatis : propter reaquòd nisi per uos factum erit , cras certâ ab ijs oppugnationem expectetis. Quamobrè

Dei optimi, maximi nomine uos oro, atq; obtestor, ne committatis, dum licet, & uobis integrum est, ut dum tantam lenitatem, clementiamq; contemnitis, cædes, seruitutes, innumerasq; alias calamitates & miseras patiamini. Scripta igitur & obsignata epistola, ille idem Numida hominem idoneum nactus Afrum genere, qui eam se bona fide perlaturum pollicebatur, illi quam primum dedit: qui præstitit, quod recepit. Sed illi nec responderunt, nec egredi ex urbe nuntium passi sunt, nec quid illi postea accidisset, scire unquam potuimus. Quare postridie eius diei ea urbis pars, quam maxime munitam diximus, tormentis illis æneis feriri cæpta: etsi diu, multumq; ictibus penè innumeris percussa fuit: tamen quoniam moenia, & structurae genere, & latitudine, duos enim et triginta pedes ubi angustissima erant, lata esse constabat, multo quam antea renun-

tiatum fuerat, firmiora erant, non ex animi sententia cæptum opus procedebat. quam prior murus penè totus, & bona pars posterioris ità quassata uidebatur, ut appareret spectantibus eam non longo interuallo ruinas edituram. Quare Vega, qui nulli labori parcens rebus omnibus intererat, uehementer instabat, ut tormentorū dispiisiones, iētusq; nequaq; intermitterentur; per quos dicitur taxat fieri poterat, ut muri deicerentur; et nostri compotes uictoriæ fierent. nam quod ad milites attinebat, cā spem Vega, cæteriq; duces in ipsorum uirtute multis ante bellis spectata collocabant, ut disturbatis mænis, in quibus maximè hostes fidebant, exploratum haberent, nullum nostrorum impetum illos luros. Cum igitur tantum in militum robore confiderent, & rerum omnium copiam in castris esse perspicerent; præsertim quòd Numidæ in fide permanebant:

ac quotidie aliquid afferre studebant : id potissimum Vega curabat , ut hostium munitiones crebris tormentorum ictibus prostratas uideret . Quod quidem ut facilius assequi posset , quanquam aliqua sulphurei pulueris , pilarumq; uis reliqua in castris erat : tamen ne tempore maxime necessario deessent , egit cum Auria , atq; illi statim persuasit , ut propere ad Ferdinandum Vegam filium Siciliae Praesidem ijs mandatis triremem mitteret ; ut si forte nauis , quam ipse abiens onerari mandarat , propter aduersos uentorum flatus nondum soluisset , triremis ipsa puluerem , pilasq; tormentarias acciperet , & quam citissime posset , uel secundo uento , uel remigum ui utens ad Africam remearet : aut si nauis illa Septemtrionibus uentis spirantibus uela fecisset , quicquid sulphurei pulueris , pilarumq; Panormi relictum esset , in triremem Praeses imponendum , atq; ipsam euertit

gio remittendam curaret : aiebat enim id ad negotium conficiendum maximè pertinere : & in ipsius Cæsaris rem nihil præstantius fieri posse . Quare hortabatur illum uehementer , & rogabat , ut ea in re acri cura , summaq; diligentia uteretur . quod quidem summo cum studio , ac celeritate factum est : nã quanquàm nauis iam è Panormi portu soluebat ; tamen Præses magnam pulueris , pilasrumq; uim , ut per literas pater monuerat ; eadem triremi cum non parua omnis generis frugum copia , perferendam curauit . Quam obrem omnes , in primis Vega mirum in modum lætatus est . Per eos dies duo ex oppidanis metu , ut ipsi dicebant , perculsi , ne expugnationem expectarent , egressi ex urbe fuerant : & ne in potestatem militum nostrorum uenirent , natando sibi salutem quæsierant : attamen in unum ex ijs Numidis , qui nostris morem gerere nitebantur , incidērāt :

à quo capti fuere , & suæ fugæ causam ,
 & oppidanorum timorem patefecere , &
 ut falsa , quæ afferebant , crederentur , ijs ue-
 ra admiscebant . Aiebant enim primo quoq;
 tempore si per Turcas liceret , urbem omnes
 relicturos : quos etsi imminenti ruina ue-
 hementer commotos , & perturbatos confis-
 tebantur : hætenus falsa , quæ autem sequi-
 tur uera sunt , tamen ad mortem omnes , ut
 strenuos milites paratos esse affirmabant :
 cum putarent , sibi fore multo pulchrius , si
 mortem dirnicando oppeterent , quàm si in
 miseram seruitutem redigerentur . Cum
 illud idem tametsi ut nemo diceret , Ves-
 ga ità futurum arbitraretur , exploratum
 habens quàm bellicosi , quamq; mortis cons-
 temptores gloriæ causa Turcæ sint , omnes
 curas , & cogitationes suas ponebat , ut uis-
 toriam uel nulla , uel modica militum iactura
 consequeretur . Itaq; quanquàm uidebat ,

murorum partem cōcussam ruinam minari :
nunquam tamen censuit , oppidum militibus
inuadendum prius esse , quàm moenia cuersa
sa , ac solo penè æquata perspiceret . Præ-
sertim quòd multis rationibus cunctari , &
bellum protrahere facillè poterat : Primum
enim nostri omni conuocatu , & rerum cop-
pia abundabant ; nec erat metuendum , ut
ab ijs intercludi possent ; hostes autem in max-
imis angustijs rerum omnium positi censes-
bantur : ut in spem haud dubiam nostri ues-
nirent , illos fame ad deditiōem cogi posse .
Deinde Numidas in fide omnino permansu-
ros credebant : non tam , quòd illos suapte
natura fidos putarent , quàm quòd in illos
rum rem esse cernebant , Turcas , quos maxime
obesse rationibus suis experti fuerant , om-
nibus miserijs , & calamitatibus affici .
Nouissime certus de Dragute nuntius als-
latus fuerat , eò iam ipsum redactum esse ,

ut, qui ex Africa multis prædonibus, quibus ille pollebat, comitantibus, cum sex, & triginta nauigijs discesserat, penè ab ijs omnibus destitutus uix secum ex eo numero sexsdecim biremes haberet: ac Monasterij primum direptione, deinde Aphrodisij oppugnatione audita, ita animum deiecisse, ut nunquam posthac tutum se fore arbitraretur: ac noctu, & interdum nil nisi triste cogitaret: præsertim quòd in Sardinia strenuos uiros, dum pagum ibi capere tentaret, circiter quadrigèstos amiserat. Statuens igitur Vega ex Principis Aurix, & reliquorum ducum consilio pugnam in aliquot dies exercitus seruandi causa differre, tantum de mœnibus, turribusque disturbandis cogitabat. Quare & castra propius hostes promouit, & in urbis munitiõibus deiciendis continuos aliquot dies laborauit. qua in re cum, quantum operis factum esset, ipsum, reliquosque duces non

pœniteret , ratus idoncum iam inuadendæ
urbis tempus esse , rem ad consilium retulit,
& omnibus idem sentientibus constitutum
fuit , ut urbs postridie mane summa ui terra ,
mariq; uno tempore oppugnaretur : ut dum
manus hostium diuersis locis distinerentur ,
facilius nostri uictoriam consequerentur . Sed
accidit non multo post , quod illos mutare cõs
silium , & prælio supersedere coegit . Erat
iri urbe Mamertinus quidam puer olim à
Turcis captus , & ad illorum sectam Chris
tiana pietate relicta , uel precario , uel ui
conuersus , qui cum uideret , eas munitiones ,
& insidias aduersus nostros turcas parasse ,
ut si in urbem per eos impetus fieret , omnis
bus ad unum ferè moriendum esset ; diuino
ille afflatus numine (quod non aliter existis
mandum est , tantum enim beneficium im
mensæ Dei bonitati duntaxat acceptum refe
rimus) ad tertiam uigiliam noctis urbem

deceptis custodibus egreditur: & ad Vegam in castra perductus, monet, ne urbem aggrediatur, nisi omnes, qui impetum in eam facerent, uellet amittere: & narrare cœpit murum interiorem, qui foris deiectus uidebatur, ab urbis parte integrum adhuc, & altissimum esse: & sub eo hostes profundam, latamq; admodum fossam duxisse: in eamq; tabulas prælongis, magnisq; adactis clauis, & stipites teretes à summo præacutos, & præuolos demisisse, etiam taleas ferreis hamis infixas uicissim infodisse, ut qui forte in illam inciderent, se ipsi & uallis acutissimis induerent, & longis mucronibus, hamisq; ferreis infingerent: & ut facilius nostros fallerent, tabulis illam leuissimis operuisse: atq; ita superiniecta terra constraxisse, ut nihil subesse intuentibus uideretur. Huc addidit & tectos cuniculos egisse, & ignes artificio confectos præparasse, & à

fossæ lateribus terna, citra autem fossam aduersus irrupenteis nostros tormenta ænea quatuor numero collocasse, ut non modo illi, qui in tectas insidias inciderent, sed etiam qui illas aliqua ratione euaderent, undiq; flammis, ignibusq; correpti, sædo, ac miserabili mortis genere afficerentur.

Quamobrem illius oratione opugnandæ, insuadendæq; urbis consilium omissum fuit: ne exercitus in extremum discrimen, certumq; periculum adduceretur. Præsertim quod oppidi potiundi spem certam habere uis debantur. Aetum tamen fuit, ut in eam prioris muri partem, quæ tormens tis quassata fuerat, ubi pars hostium in statione erat, atq; in turrim illi imminentem impetus fieret. Quod tametsi plerique faciendum esse censuerunt, Ludouiscus Peresius in primis, quod multum nostra intererat, si inde custodes deicerentur,

Et turris illa , ex qua prospectus in urbem maximus erat , caperetur : tamen erant nōs nulli , qui eam rem admodum difficilem existimabant , turris præcipuè expugnationem : quorum Vega Princeps erat ; qui maiorem in diruendis mœnibus fieri progressum uolebat . Etiam uariabant sententiæ utrum noctu , an interdiu tentanda res esset , cum Vega apertè diceret , quicquid faciendum putarēt , id clara luce (quòd barbarorum insidias ue rebatur , quibus noctem peropportunam sciebat) fieri debere . Sed cum parum proficeret , ad Auriam , quem cæteris prudentia , & rerum usu præstare existimabat , quemq; in suam sententiam iturum sibi persuaserat , reiiciendum putauit : ut quicquid agendum foret , per illum decerneretur . Cum illi igitur placuisset , utranq; rem noctu tentari , quòd fortasse putabat , noctem ad rem gerendam nostris opportuniorè fore , rei periculū ,

sed inuito Vega, factum fuit: & turrim illã ità munitam, firmatamq; ab hostibus nostris inuenere, ut ab impressione facienda prorsus abstinendum censerent, cum omnes uiderent, se turpiter, magnaq; indè iactura respelli posse. in eam tamen prioris muri partem nonnulli ex nostris militibus euasere, & ad manus cum hostibus uenere: etsi nonnullos ex illis interfecerunt, ex nostris quoq; circiter sexaginta ceciderunt. Quarè cæteri siue metu, seu nocte perterriti, re infecta pedem retulerunt, sed turcæ, oppidaniq; ut nobis illud luderent, ac de illato nostris ea nocte detrimento quodammodo triumpharēt, occisorum militum nostrorum capita praelongis primum hastis infixere: deinde in summis mœnibus, ut è castris ab omnibus conspici possent, tanquam trophæa, quæ bellicæ laudis uictoriæq; insignia, & monumenta sunt, statuere. Cum ità res haberet, communi principum

*consilio decretum est, ut maior in quassans
 dis mœnibus progressus fieret, cuniculi age-
 rentur, ac non nullæ machinæ, instrumens
 taq; bellica conficerentur: ut omnibus modis
 urbem inuaderent, ac parua militum iactus
 ra uictoriam, si fieri posset, consequeren-
 tur. Sed quoniam, ut id exequi maturè poss-
 set, uidebat Vega magna sulphurci pulues-
 ris, cæsaq; materia opus esse, triremes quas
 tuor ad arcem Gulettam, ut inde puluerem,
 pilasq; adueherent: ad Siciliam uerò duas ob
 eandem causam, & ut aliquam insuper mas-
 teriam, & culcitras, lectosq; ægrotantium
 curandorum gratia perferrent, Principe nõ
 repugnante, mittendas curauit. cum ijs saus-
 cios milites, & male affectos Drepanum;
 ut ibi commodius curarentur, misit. has cõs-
 secutæ sunt aliæ quinque, quæ Neapolim per-
 tierunt, & indæ trecentos prope milites in
 Africã reportarunt. Post illarum ex Africa
 discessum*

discessum Marcus Centurio Auriae legatus cum longis nauibus sexdecim eas insecutus fuit, tum ut à prædonibus, à Dragute in primis, quem rumor manarat inter Pelorum, Pachynumq; uisum esse, tutas redderet; tum ut panem nauticum, & reliquas res necessarias ex Sicilia prouincia exercitui, sibiq;sumeret: præterea quod perferre duæ illæ non possent, eas onere suis leuaret. quod quidem ex Vegæ, Auriaeq; sententia cumulatissimè factum fuit. Nam de re frumentaria, & reliquo commcatu Ferdinandi Vegæ Præsidis mandato, & magistratus, Cæsarisq; procuratorum diligentia Panormi abunde prouisum; & ægrotis, saucijsq;, æque ijs qui Drespanum missi fuerant, & ijs qui in castris uersabantur, optimè fuit consultum. Sub idem fere tempus nauis, quæ magnam sulphurei pulueris, pitarumq; uim, quæ Messana aduecta fuerat, ac milites ad trecentorum numerum

ferebat, quos Prorex ex Sicilia abiens ex arcium præsijs subtrahi mandarat, ad Aphrodisij littus appulerat: Vegamq; & reliquos duces lætitia affecerat. eæ quoq; naues longæ, quæ præmissæ ad Gulettam fuerant, cum tormentis æneis, & rebus ad illorum usum necessarijs rediere. Abundabant igitur nostri rebus omnibus, quibus multum hostibus officere; seq; sustentare, & alere facillè possent: & Numidæ de pecoribus, a quibusq; ad uescendum nostris benignè accommodabant: nostri autem illis, quòd magna annonæ caritas in ea regione erat, frumentum, sed paulatim præbebant: eosq; in amicitia retinere summa ope nitebantur: Et re uera ita se iam inde ab initio gerebant, ut eos Numidas, quibus familiaritatem cum Turcis intercedere comperit habebant, ab omni prorsus iniuria, negotioq; nostris facessendo deterrent. Illis propè diebus Azemus legitimus Tunicis rex,

quem à filio orbatum luminibus , regnoq; expulsum docuimus , qui eo animo in Africam traiecerat , ut Cæsaris opibus filij impietatem ulcisceretur ; regnumq; amissum recuperaret , seu animi ægritudine , cui se dedebat , cum uideret , eius urbis expugnationem , quã breui futuram crediderat , profèrri , ac præter opinionem accidere : seu belli incommotis ; siue potius , quòd ita fato comparatum erat , in grauissimum incidit morbum : nam ita æstu , febrîq; iactabatur , ut qui auxilio , opeq; medica leuari debebat , grauius , uehementiusq; affuaretur. Quare facîle apparebat , illum breui diem suum obiturum . Cum ipse quoq; uideret , sibi mortem instare , ad arbitros conuersus dixisse fertur : lætus certè ex hac uita migro ; primum , quòd mihi in regno meo , & patrio solo mori datum est : deinde quòd uideo anteq; moriar , infideles populos regis sui desertores hostibus suis pœnas

dare . Vox quidem barbaro rege digna , qui ut nullam bene uiuendi ; sic ne moriendi quidem rationem habuit : & non multo post miseram , atq; ultionis cupidam egit animam nõ Astrologorum prædictionibus deceptus , quos illum in Africa moriturum prædixisse cognitum est . Bucarus eius filius moribus , & pietate nequaq; Barbarus patris corpus arca statim condendum , Curubimq; , uti perpulsibra Mahometis ædes est , & eo nomine sacrosancta apud Barbaros ea urbs habetur , Regesq; Africæ , & clari totius regionis uisri illic sepeliuntur , per Numidas , ut ibi honorificè sepulturæ daretur , efferendum curauit .

HORATII NVCVLAE
 INTERAMNATIS
 COMMENTAR
 RIORVM
 DE BELLO APHRODIS
 SIENSI.
 LIBER TERTIVS.

M AHOMETES Botaybi filius,
 & Cidiarpei Nepos Curus
 bis præclaræ eius urbis Rex
 erat, ut illius prouinciæ opes
 sunt, ualde potens, qui non
 æquo animo ferens, Turcas maritima Afris
 cæ loca, munitaq; oppida & occupare, &
 firmis præfidijs tenere: iam inde à principio
 cupiebat, occasionem dari, qua Turcæ ex
 Africa exigerentur: & sciens Cæsaris Caro
 li potentiam pari coniunctam iustitia, qua in
 omneis uteretur, in eos præcipue, qui se illi

in fidem, & clientelam darent, in primis cupiebat, socia illi arma iungere, atq; cum eo fœlus ferire: ex eo enim in spem ueniebat, breui se eius rei, quam maximè cupiebat, compotem fore: nam si munitæ Africæ urbes, quæ in maritimis locis sitæ sunt, erant ab exteris ditione tenendæ, eas à iusto Impatore, quàm ab impij prædonibus tencri malebat. Sed quanquam eo animo iampridem erat, nunquam tamen conficere illud studuerat. Cum Vega igitur, & Auria in Libyâ Aphrodisij expugnandi gratia traiecissent, illi quamprimùm scribendum esse censuerunt: ut uel eum ad permanendum in sententia ijs literis incitarent, uel saltem non suis rationibus, cœptisq; aduersantem haberent. earum literarum sententia talis fuit.

Cum proximè hac eo animo traiecerimus, ut Aphrodisium Vrlem è piratarum nobis, uobisq; infestorum manibus extorqueamus,

ob rerum , uirtutumq; tuarum famam , quæ præclara ubiq; est : nobis faciendum existima uimus , ut has ad amplitudinem tuam daretur literas ; ijsq; tibi tantummodo declararetur mus , nos eam in te uoluntatem contulisse , ut quicquid iuste , pieq; tua causa facere possimus , libentissime totum ad te deferamus . cætera quæ te scire oportere censuimus , ex Mahomete Benceieno Scyriffo cognoscet : qui tibi omnia explanabit ; eiq; fidem habeas , & cum ad nos remittes , omnibus de rebus , quas nobiscum communicandas , agendaq; censes , ei mandata des uolumus . uale ex castris ad Aphrodisium quarto nonas Quintileis .

Hic Benceienus Scyriffus , quem ad Curubis regem à nostris missum commemorauimus , puer quondam in Tripolis expugnatione captus Hugoni Moncadae Hispano Siciliae tunc Proregi seruiuit , à quo & in Christianorum numerum adscriptus , & libertate donatus

fuit . Sed cum postea uxorem duxisset afram genere post quartum, & uigesimum annum, ex quo Christianam religionem professus fuerat, nescio quo malo dæmone instigatus, illa relicta, iterum ad Mahometis sectam reuersus est; & ab Azeno Tunetis rege ob eam causam multis beneficijs affectus, ipsiq; cum florentissimæ ipsius res essent, in primis charus. Postquam autem is spoliatus regno, orbatusq; luminibus à filio Hamida fuit, tantam impietatem hic detestatus, ut, si fieri posset, aliquando ulcisceretur, illius aduersarios sibi conciliauit, illisq; obnixè placere studuit. Itaq; diu apud arcis Gulettæ præfectos uixit, summoq; studio; ac fidelitate res Cæsaris adiuuit. Hic cum Ludouicus Peresius illius arcis Præfectus in castra uenisset, ut pro parte sua Cæsaris regis sui opes, ditionemq; unà cum Vega, cæterisq; ducibus augetet, cum eo illuc profectus est: & eo interprete, atq;

internuntio ob multarum linguarum peritiam Vega, Auriâq; usi sunt; eiusq; opera summa cum fide, & diligentia præstita, ità hoc in bello enituit, ut omnium animos sibi conciliarit, Scyrißi nomine maxime gaudet, quòd omneis, qui uel à Mahomete, quos inter se refert, uel à regibus originem trahunt, sic in Africa appellari ferunt. Huic Scyrißo illud præterea mandatum fuit, ut pro egregia in Cæsarem uoluntate, & præstitis antehac officijs, magnas ipsi regi gratias ageret; quamq; illi grata semper accidissent, quæ in ipsum constiterant, exponeret: etiam diligenter cum eo ageret, ut quoniam aduersus immanes tantùm Scythas priuatim ipsi, totiq; Africæ infestos hostes eò Cæsaris exercitus traiectus fuerat, eodem esse animo, atq; in eadem sententia, quod maximè decebat, permanere uellet. Præsertim quòd nemo erat, qui nesciret, Cæsarem ità gratum esse, ut

de cunctis benemeretur ; quosq; sui studiosos
 nouisset , beneficijs quàmplurimis remunera-
 ret : id quod poterat ex maximis illius in Aze-
 num Tunetis regem meritis cognoscere : què
 in suum regnum Hariadeno inde tyranno ui-
 exacto , restituit : deinde iterum ab Hamida
 filio sedè electum , omniq; auxilio destitutum
 non modo in sua regna excepit , sed prolixè ,
 ac magnifice illi ad regio apparatus, cultuq; ui-
 uendum necessaria suppeditauit , atq; ità de
 eo usquequaq; meritus fuit , ut nihil is præ-
 ter orbitatem sentiret ; atq; ingenuè fateres-
 tur , optimè secum actum esse , quòd in eius
 se principis fidem dedisset , qui & facere , &
 sustentare reges posset . Ad ea Curubis rex
 uera esse : quæ per Vegam , Auriamq; scrip-
 ta fuerant , respondit , seq; illud , & alia
 exempla quàmplurima non ignorare , quibus
 magnitudo animi , bonitas ingenij , & proz-
 lixa , beneficaq; Cæsaris natura in optimum

quemq; præsertim in eius ipsius studiosos iam prudem perspiceretur, seq; paratum usque quaque esse, in rebus omnibus, quas ad illius utilitatem, decusq; pertinere, uel ipse per se animaduertet, uel ab ipsis admoneretur, egregiam, quam in ipsum contulerat, uoluntatem declarare; req; ipsa quanti illum faceret, eiusq; imperium auctum uellet, ostenderet. Cupere tamen ab eo tantum in se conferri beneficium, ut aduersus Hamidam Tunesis regem, acerrimum sibi hostem auxilium præstaret, oppidaq; Monasterium, Siaguslemq; tandiu ditioni suæ subiecta uellet, dum tyrannus ille eis potiri, ut suis, contenderet. Etiam si illo è regno per Cæsarem exacto, aliter, cuius se amicum fore pollicebatur in eo imperio constitueretur, id ea conditione fieret, ut dum uita ipse frueretur, eorum oppidorum possessione nequaquam careret. Quæ quidem si Vega, Auriaq; concedere induceret

animum , cupere ea conuentorum , & pactio-
num formula fœdus inter se ferire . Conuenit
igitur inter eos , ut illud ijs conditionibus icere-
tur , seq̃; uicissim stipulatione alligarent . Sed
cum ille rei instare desisset , ut uideret prius ,
quis euentus , finisq̃; rerum esset , & nostri ,
ne cupidè uelle cum eo amicitiam iungere uis-
derentur , rem dedita opera intermisissent ;
dilatatum tandiu negotium fuit , dum Dragus-
tes , qui magna manu nostros opprimendi
causa uenerat , à nostris non parua cæde fus-
sus ; & profligatus fuit . Quod quidem , cum
extemplo postea rex misisset , qui illi instas-
ret , atq̃; urgeret , ex sententia confectum
est : Propterea quòd duces è re Cæsaris esse
perspiciebant , si ille rebus nostris non aduer-
saretur . Quamobrem Vega ipse , & Auria
ex fœdere Monasterium , Siagulemq̃; eius im-
perio subiecere , & ipse pactis , conuentisq̃; ste-
tit ; & quæ pollicitus fuerat , dum exercitus

noſter in ea prouincia uerſatus eſt, bona fide præſtitit. Sed ut ad rem, unde degreſſi ſumus, reuertamur; cum animaduertent noſtri, nihil iam earum rerum deeſſe, quibus tormenta inſtrui, machinæ ædificari, & Cuniculi agi, cæteraq; quibus ad oppugnandam urbem opus eſſe arbitrabantur, apparari poſſent, non cunctandum rati omnia quàm primum inchoari, informariq; , ut mature confici poſſent, imperarunt. Sed quoniam primum omnium, uallum, foſſamq; produci, & novos aggeres iaci uolebant; ut tutius noſtri ad urbem accederent, & facultas conſiſtendi in muris, hoſtibus eriperetur; uidebat Vega ad eam rem perficiendam, uallos, uiminaq; deeſſe: quæ cum è proximis locis oleis conſitis petenda eſſent, ipſe illo proficiſci ſtatuit: cum quòd audierat, non eo ordine, quo decuiſſet, ſuperioribus diebus illuc à noſtris, qui ob eandem cauſam miſſi fuerant,

uentum esse : & eò nonnullos Afros consanguinitate ys , qui Aphrodisij obsidebantur , coniunctos partem nostrorum palantium aggressos esse , & ex ijs alios uulnerasse , alios autem morte affecisse , & Aluarum filium illum Ducem animi ferocia hostes cupidius quàm deceret , insecutum penè circum uentum ab ijs fuisse ; tum ut ipse loci naturam , situmq̃; exploraret : propterea quòd putabat , aliquam externam uim aut ab ipso Dragute , aut à Tunetis tyranno , cæterisq̃; regibus , Afriscanisq̃; populis , quibus penè nullam habebat fidem , oriri posse : ut si quando id usu ueniret , non esset eorum locorum , quos insidijs collocandis aptissimos audierat , imperitus . Sed antequàm è castris abiret , prudenter instituit , cauitq̃; , ut illorum munitiones diligenter seruarentur . ut si forte hostes eruptio em ex oppido facerent , quòd nostros inde deauctos esse , uel indiligentius seruare arbis

trarentur, haud imparatos offenderent : & inde facillè, ac non sine cæde in oppidum reijs cerentur . Itaq; octauo calendas sextileis , qui dies in diui Iacobi honorem à Christiana res publica celebratur , facta prius re diuina , curatisq; corporibus , paulo ante meridiem milites circiter septingentos , quos ex omni numero delegerat , ac sub tria signa conuenire iusserat , educit : & in hunc modum instruit . milites , qui ad duo signa constiterant , qui omnes archibusijs utebantur , græcorum censuriam , & nonnullos ex ijs qui , militiæ sacramento non tenebantur , præibant . quos sine armis proficisci Vega iusserat , ut cæsa ligna , uirgarumq; fascies in castra referrent . his adiungebantur , qui ligna cæsuri erant ; quos calones , & lixæ insequebantur : ut ipsi quoq; , quæ militum usui fore putarent , sumere inde possent . Tertia igitur delectorum militum pars sub uno uexillo agmen claudebat .

Acie sic instructa Vega oliuetum uersus proficisci cœpit . ab eo non longè aberat , cum Afer quo exploratore nostrî utebantur , Ludouico Peresio , qui unà cum Vega in agmine proficiscebatur , nuntiat , magnam hostium multitudinem aduentare ; ac penè ea ipsa loca , quæ petebantur , obtinere . Quod postea quàm compertum fuit ; & si erant nonnulli , qui non ulterius progrediendum , & certas men omnino detrectandum putabant : propterea quòd maior erat hostium numerus , quàm ut nostrî cum ijs sine magna iactura congregi possent : Vega tamen ad locum ipsam perueniendum ; & inde quod ad castrorum usum expetebatur , sumendum : & prælio , si necessitas cogeret , cum hostibus decertandum censebat ; præter enim ingens dedecus , quod admissurum se uidebat , si nostros non progredi iuberet ; animaduvertebat insuper , cum iam propè in conspectu hostium essent , euitari prælium

prælium haud quaquam posse : nam si terga
hostibus uerterent ; & se iam metu perculsos
esse demonstrarent ; non uidebatur dubium ,
quin maiores illi spiritus caperent , & alaz
criores ad inse quendum fierent : quod secus
futurum cernebat , si cœptum iter perseque-
rêtur , & nulla timoris significatione facta ,
quibus negotium datum erat , ligna cæderent ,
cæteri milites instructi in armis essent . Quo
circa instructum agmen procedere , & ad ul-
teriorem oliueti partem , quæ iam prope erat ,
contendere iussit : ubi satis idoneum pro tem-
pore delegit locum , cui à tergo oliuetum res-
linquebatur , & à fronte magna planities
aderat . Vix eo ipso loco nostri consliterant ,
& quibus cura mandata erat , lignari cœs-
perant , cum repente à leua parte è colle edi-
to , sed decliui magna Turcarum , & Afroz-
rum uis , quæ omnium qui aderant iudicio ,
duum millium , & quingentorum numerum

excedebat , descendere cœpit . à dextra quoq; ad equites centum quinquaginta , cum non exigua peditum multitudine apparere cœperunt . In utroque agmine pleriq; hostium selo pettarij , & sagittarij erant , parati , & instructi ueniebant , ut cum primum per loci spatium ipsis liceret , nostros aggrederentur . Quod postquam Vega animaduertit , archibusarios , quos in primâ acie locauerat , cohortatus fuit , ut memores gloriæ hispanæ gentis , quam in omnibus bellis antebac gestis semper adepta fuerat , uellent Turcis , Afrisq; ostendere , se illis multo potiores : & ipsorum paucitatem illorum multitudini non modò fortiter resistere , sed eam etiam fundere , & fugare facile posse : putarentq; Deum , qui seruantorum hominum causa humanam induerat naturam , uitæq; ærūmnas , & labores , mortem denique turpissimam perpeffus fuerat illis iure optimo infensum esse : ipsis uerò , qui

pro illius religione augenda, christianiſſimiq; Caesaris regis sui imperio propagando in Africam traiecerint, ac militiae labores, & pericula æquo animo perferant, maximè propitium; & eò spem haud dubiam acciperent, illius numine certè futurum, ut nullum ipsorum impetum hostes laturo, sed fugam evestigio facturi omnes essent. Monuit insuper illos diuum Iacobum Hispanorum patrum in ea pugna sibi affuturum, opportunitumq; auxilium aduersus eos hostes laturum esse: ut aliàs sæpenumero in Hispania, & illi adesse prouinciæ, ac pro ea à Maurorum dominatu liberanda præliari uisum, ipsorum maiores testati fuerant; præsertim cum is dies ad tantum Diui honorem celebrandum omnibus christiani nominis uiris, Hispanis præcipue festus, & solemnus esset. Christo igitur duce, inquit, diuoq; Iacobo adiutore milites irruentis hostes repellite, iniuriamq;

alacres propulsate . Iam illi in æquum locum descenderant, & sclopetta displodere, & sagittas in nostros conijcere cœperant ; cum milites nostri ipsi fortes perse, & tanti ducis adhortationibus, ac præsentiâ fortiores facti, contra nitēbantur ; & non hostium impetum modò sustinuerunt, sed magna illos eade, multisq; illatis uulneribus repulerunt . A dextro quoque cornu, cui Ludouicus Peresius præerat, hostes non paruo accepto detrimento ab impetu nostrorum reiecti, pedem retulerunt . Quanquam principio nostrorum paucitas tanta hostium multitudine sic ibi premi cœpta, ut tametsi fortissimè omnes præliabantur, loco tamen ab ijs pellerentur, Palombaremq; Ferdinandi Lupi signiferum cum septem alijs fortissimis uiris amitterent . Quod cum Vegæ renuntiatum fuisset, ueritus ipse ne circumuenti milites nostri internicioni darentur, cum ea armatorum manu, quam semper custodiæ

causa apud se habebat, incredibili celeritate illò peruenit: ubi & si hostes acriter instare uelut certa iam, atque explorata uictoria animaduertit, suo tamen peropportuno illuc aduentu uehementer laborantes nostrì milites sic recreati sunt, ut qui modò hostium impetum non sustinuerant, se Ducis præsentia quàm primum colligerent, ac redintegratis animis baud difficile uim reprimerent: etenim Vega ipse in prima acie uersari, strenuamq; non adhortando solum, sed etiam pugnando operam nauare, & illius exemplo milites acriter repugnare, locum uirtute parare, partum tueri, & collectis denique uiribus, nouòq; facto in urgenteis adhuc, incumbenteisq; hostes impetu pedem referre cogere. Hos Ludouicus Peresius magna archibuziariorum manu contra Vegæ uoluntatem insequitur: qui cum sat haberet, paucos nostros ab hostium multitudine non superari, miserat, cum

in sinistrum cornu se referret, qui illum, ne ulterius progredetur, moneret: sed cū ille uide re uideretur ex eo loco, in quem æquo transibat, posse melius hostes ferire, atque eos in effusam fugam coniicere, monitis non paruit, sed ipsis hostibus confestim eius rei pœnas dedit: etenim sclopetti ictu præceps ex equo cecidit, magnoq; omnium militum, ducumq;, Vegæ imprimis qui tantum, tamq; strenuum uirum, & sua, & Cæsaris causa diligebat, mœrore interiit. Ut hostes illum mortuum animaduertunt, confestim redeunt, eiusq; corpus circumuenire, atque in suam potestatem redigere summo opere conantur. Sed Francis sci Amatoris præfecti militum interuentu, illud seruatum: & multi hostium uulnerati, nonnulli interempti sunt, reliqui se fugæ mandarunt. Acriter utrinque pugnatum, sed uictoria penes nostros fuit. ex quibus non amplius uiginti quinque periisse, & paucos uul-

neratos fuisse compertum est . ex hostibus uero multo plures cecidisse , uulneraꝫ accepisse renuntiatum fuit . ex quo facile dignosci potuit , quanta nostrorum militum uirtus fuisset , cum mira ipsorum paucitas tantæ hostium multitudini non restitisset solum , sed uulnera etiam , cœdemꝫ in fluxisset : uel potius immensa Dei bonitas , clæmentiaꝫ in eo prælio enituit , qui nostris , qui pauci erant , animum , uiresꝫ suggestit , hostibus uero , qui innumeri ad nostros erant , prorsus ademit , Proregemꝫ Vegam non modò suos uerbis adhortantem , sed etiam pugnantem , & omnia , ut nostri superiores essent , diligentissimè providentem seruauit incolumem . Hic iam inde ab initio cum nostrorum paucitatem , & hostium multitudinem perspexisset , misit in castra , qui Garsia diceret , ut cum parte copiarum subsidio illuc ueniret , ut si forte opus foret , integri fessis succederent ,

ac prælium integrarent . Venit igitur , cum nostri se reciperent , uirgarumq; fasces , & ligna interea dum pugnatum fuit per otium serè cæsa in castra referrent : eiusq; aduentu factum est , ut hostes , qui se à fuga iam receperant , nouissimumq; nostrorum agmen consequebantur ; ab insequendo retardarentur . Itaque nostri magna lignorum ac uirgultorum ui , quanta opus fore crediderant , se in castra recepere . hostes tamen longè nostros secuti , ad scorpionis emissionem à castris post quosdam humiles hortorum parietes , uirgultaq; confederunt : inde sagittas in nostros corneis arcibus mittebant , sclopettaq; displodebant : ac nostrorum munitiones unà specularantur . Quod cum Vega non in rem esse existimaret , Aluaro filio tribuno militum adolescenti strenuo mandauit , ut cum ualida archibufiarios rium manu , delectaq; iuuentute illuc aduolaret , & inde , quòd incompositos uidebat , con

festim deiceret : quod quidem strenuè factum fuit : nam cum illuc instructo agmine, & quo decuit ordine profectus esset, primo impetu fusi hostes, atq; in fugam coniecti, tela alij alijciebant, alij uestes sanguine tinctas relinquebant : qua ex re, atque ex certis nostrorum ictibus, cognitum fuit, non paruum ibi quoq; detrimentum hostes fecisse. Post Garsia è castris discessum, qui à Vega, ut diximus, accersitus fuerat ; ut si forte opus foret, subsidio nostris esse posset ; qui Aphrosdisij obsidebantur, opportunum tempus rati inuadendi castra cum maiore præsidij parte repente ex oppido eruptionem faciunt, ualsamq;, & munitiones nostras aggrediuntur. Sed qui castrorum præsidio relictii fuerant, ita Vegæ instituto excubabant, paratiq; in armis erant, ut non modò inde hostes facta te-
studine reicerent ; sed etiam præsentis animo eruptione è castris facta, illos in fugam cons

iectos ad oppidum usque persequerentur : & partem illorum sub ipso pomænio trucidarent, partem proijcere se in mare cogerent, multis periculosa uulnera infligerent. Idq; eo facilius fieri potuit, quòd Garsia cum illa parte copiarum, qua subsidio nostris profectus fuerat, properè à Vega remissus, cum ab insequendo hostes retardati fuissent, in castram iam redierat, animumq; pro castris præliantibus nostris facile addiderat; hostibus uerò incredibilem terrorem iniecerat. Ex ea re coniectatum fuit, antea inter hostes conuenisse, ut eo die hinc, & illinc nostros inuaderent; & undique circumuentos pro iure suo cæderent, seq; obsidione, & bello liberarent. sed quoniam aliter, ac ipsi opinati fuerant, euenit, quòd in lato campo multi à paucis deuicti; & qui ad castra inuadenda aduolabant, reiecti tam facile in urbem fuissent; & si per exploratores Vegæ nuntiabatur ex

ternos hostes oppugnandi nostra castra consilium iniuisse ; atq; illud in vulgus iactasse : in animum tamen illud inducere non poterat : quanquam nihil quod ab hoste diceretur , ita contemnendum putabat , ut fieri non posse existimaret : & propterea se ad omnia , quæ impendere ab hoste possent , præparabat .

Nondum Vega compertum habebat , se eo die cum Dragute ad manus uenisse : quanquam coniectura assequebatur , neminem alium esse se potuisse ; cum quod nullus hostium postris die in ijs locis apparuit , tum quod magna turcarum manus , quam non nisi Dragutes ipse adducere potuerat , eo die cum nostris pugnavit : & , quod rei caput est , fando dici audierat , illum ad Taphræ portum sua nauigia reliquisse , atq; in terram descendisse : ut proximos adiret populos , ac sub communis religionis prætextu magnum Afrorum numerum cogeret ; secumq; ad opem , auxiliumq; Aphro

disio ferendum duceret : nec erat cogitandum , qui contra nostros armati congressi fuerant , Numidas illos fuisse : proptereaque pauci inter illos equites , & magna sclopettorum , & sagittariorum vis erat , quibus armis Numidæ non utuntur , & multis ante diebus propter summam rerum inopiam , quæ in ijs esse regionibus uiderant , ferè omnes ad fertiliora Africæ loca more suo discesserant . Ex multis rebus , quæ prosperè eo die nostris acciderunt , facile intelligi potuit , Dei opt. Max. auxilio illos seruatos , sed ea potissimum , quòd multi è principibus uiris sclopettis hostium icti fuere ; nihilque inde detrimenti accepere : quos inter fuere , Aluarus ipsius Vegæ filius , cui amictus tantum ex aluta confectus , quem post lineum thoracem induerat , à sinistro latere glande percussus , ac crematus fuit , à periculoso ictu immunis mansit : Icanès Osorius , qui unà cum equo , quo uer

bebatur, petitus fuit, & neuter uulneratus: *Alfonsus Pimentellus*, qui sub mento secundum iugulum uulnus, quod acu punctum uis debatur, accepit: & *Ferdinandus Lupus*, cuius pectori infixus ictus, thoracem lineum quo munitur, non transfixit. at non parua quidem iactura fuit, quæ in *Ludouici Peresij* casu, & strenuorum militum, qui fortiter aduersus hostes pugnando mortem occubere, facta est. Sed ea re præcipue immortalis Deus nostrorum militum saluti eodie consulit, quòd *Ioannem Vegam* illò proficisci uoluit, cuius non prudentia solùm, sed rei etiam militaris scientia, & uirtute cum felicitate coniuncta factum est, ut nostri uictoria potirentur. Cum ipse milites in castra reduceret, strictumq; gladium manu ferret, sibi casu pedem sauciauit, sed ita leuiter, ut nullo negotio pedibus iret, & equo saltem uectus, eorum quæ prouidenda erant, nihil

prætermitteret. Ex literis maximi natu Curubis regis, quas ad Mahometem Benceiesnum Scyriffum secundo post prælium die in castra miserat, cognitum fuit, copias illas, quæ fusæ à nostris fuerant, Dragutis fuisse: qui cum in terram descendisset, turcasq; circiter octingentos, quorum partes duæ sclozpettis, tertia corneis arcubus in pugna utebantur, exposuisset, Tacapem, quæ urbs ab Aphrodisio centum et octoginta millia passuum distat, Taphram, aliaq; oppida supplex adiuit, auxiliumq; ab ijs aduersus Christianos Aphrodisium oppugnanteis implorauit. præterea cum magnis itineribus eam urbem peteret, omneis, in quos inciderat, ad Christianos ex tota Libya exigendos hortabatur; secumq; ducere ad id ipsum nitebatur: facile omnibus persuadens, si Christiani eo oppido potirentur, futurum esse, ut totam prouinciã subigerent, ac prouinciales omnes

neis in duram seruitutem redigerent, & Mahometis leges, & sacras ædes uiolarent. Quare factum est, ut cum omnes Afri leuissimi sint, nouisq; rebus semper studeant, ad quatuor circiter millia hominum cogeret, & ad nostros inuadendos summa cum celeritate contenderet. Præfectus equitum Curubis regis, qui cum iis Siaguli erat, cum primum per nuntios dispositos doctus fuit, illas copias aduentare, ex suis equitibus duos misit, à quibus exploraretur, quinam illi essent, & quò proficiscerentur. Hi cum ad oppidum Marnaben peruenissent, quod duodeuiginti millia passuum à nostris aberat, ibi certiores facti sunt, Dragutem cum illis copijs Aphrodisij subsidio proficisci. Turcæ quoq; cum de illorum aduentu cognouissent, misere, qui illos ad se perducerent: cumq; congressi essent, & Curubis regis equites esse didicissent, illos benignè exceperunt, ac tota illis castra ostens

dere conciliandi gratia non dubitarunt: & rogati ab ijs ipsis equitibus, quò proficiscerentur, se ad lucrandum animas contendere, responderunt: illosq; ad idem faciendum uehementer hortati sunt. Ad quod illi, non nobis, inquit, absq; nostri regis potestate istud est integrum; nec per ullam conditionem licet. Tunc Dragutes se de ea re ad regem scripturum dixit: quanquam nihil præterea nuntiandum illi putabat, q; ut secum Aphrodisio subueniret, & ipsum oppidum, & quicquid in ea regione caperent, imperio illius se subiecturum polliceretur. Dimissi equites ad præfectum redeunt, atque illi rem, ut se haberet exponunt: qui statim regi rem omnem aperit, ut quicquid agendum censeret, quamprimum constitueret. Sed ille, ut qui penè ancipitem gerebat animum, quò fortuna ipsa rem daret, eà inclinare uires penè consisium cœpit. Itaq; cum tempestiuè posset,

nec

nec nostris Dragutis aduentum nuntiauit ;
nec aut exercitu, aut alia re iuuit . Duo alij
equites prælio cum nostris factò interfuerunt ,
& quòd Turcæ , & qui socia illis arma iun-
xerant , fusi , fugatiq; à nostris fuerant , res
tulere . Illud insuper addidere , Afros , qui
cum Dragute uenerant , è Turcis quæsisse ,
quamobrem Christianos , ut se de ea re mas-
gnificè iactarant , non uicissent : & ad id
Turcas respondisse , se nautas esse , & res
rum naualium tantummodo peritos ; strenuos
autem , quos habuerant , in Sardinia amis-
sisse . quibus de rebus regis filius per eosdem
equites certior factus literas ad Scyrißum des-
derat ; quibus nostros bono animo esse iubes-
bat , cum diceret , ita Turcas re male gesta
territos abuisse , ut nihil quicquam posthac ab
illis timendum esset . Pater quoq; , qui paulum
hætenus animi pependerit , postquam præz
lium cum Turcis factum , & illius diei euens

tum fama cognouit, continuo suæ arcis, præse-
fectam uirum quidem grauem ad Vegam,
Auriamq; in castra misit; etiam Garsia gra-
tulandi causa literas scripsit, ut quod inter
eos antea conuenerat, ut scilicet in fidem cum
suis reciperetur; Siagulemq;, & Monastes-
rium ex fœdere ab ijs acciperet; perficeretur.
Et quod petijt, affecutus est, cum Vega Au-
riaq; uiderent, illud non modo Cæsaris rebus
non aduersari, sed magno illis usui potius fo-
re. Nec ea spes illos frustrata est; propterea
quod non paruum equitatum assidue postea
Siaguli habuit, qui ad omnia, quæ impera-
bantur, nostro exercitui præsto fuit; & res
bus necessarijs ipsum adiuuit; & tunc magnū
omnis generis pecorum, quibus uesci solemus,
numerum misit; iussitq; omnibus, qui impe-
rio suo parebant, idem efficere. Ad hæc si-
nitimi populi certatim omnes pro se quisque
commeatum, reliquasq; copias in castra pers-

ferendas curarunt, & legatos ad amicitiam petendam miserunt: & ut in suis oppidis tus-
ti Vegæ, Auricæq; fide, sine qua non uideban-
tur, esse possent, ex quibus rebus conijci plas-
nè potest, detrimentum Draguti illatum,
maius, grauiusq; extitisse, quàm à principio
existimatum fuerat: cum in castra ante eum
diem post Numidarum profectiõnem nihil
prorsus uenale adduxissent, & amici animi
significationem penè nullam dedissent: Sed ijs
omnibus Vega, Auricæq; benignè responde-
runt, atq; haud iniquo esse animo iusserunt:
quòd non eo consilio in Africam traiecerant,
ut illi obesse prouinciæ cogitarent: sed potius
immaniõssimis inde exactis prædonibus, qui nõ
paruo ipsis oneri, nobisq; perniciosissimi assi-
duè erant, utrorumq; tranquillitati, ac salu-
ti uno tempore consulere; & ipsius Cæsar-
is auctoritati, atq; existimationi prospice-
rent.

Cum primum ad Vegæ, Auricæq; aures peruenit, Dragutem fuisse illum, quem nostri prælio deuicerant; in eam cogitationem uenerunt, ut crederent, classe quâq; illum spoliari posse, si quis aliquot longis nauibus ad eam partem, ubi illam reliquerat, cursum derigeret. Itaq; statim Antonio Auricæ ijs conditionibus cum decem instructis triremibus illum persequendi negotium dedere, ut si circum Africæ tractum non inueniret, Siciliam inde classe peteret; ac totam circumiret: quod fortè dum Cæsaris classis in urbis Aphrodisij obsidione maneret, ille aliquam insulæ partem infestaret: & quam armatis militibus nostris in Africa non potuerat, fortasse inermibus, atq; aliqua parte imparatis Siculis iniuriam inferret. Præterea ut Syracusarum, Messanæ, Miliarum, & Panormi arces inspiceret; ac quicquid sulphurei inesset pulueris ex omnibus sumeret, earumq; præfectis

quàmprimum iuberet, ut ad arcium munitionem, quod facile fit, nouum conficerent. Adhæc cum uiderent, magnum militum numerum desiderari; quòd alij morbis bellì laboribus, cœliq; grauitate contractis, perierant: alij uel in pugna ceciderant, uel ex ea sauciati discesserant: atq; urbis expugnationem tum situ, munitionibusq; ipsis; tum præsidij, oppidanorumq; non tam uirtute, quàm quam magnam præferrent, quàm obstinatione difficilem; inierunt consilium, noua conquirendi auxilia: nam tametsi multum in uirtute militum confidebant, ac sperabant, fieri posse, ut illorum paucitate urbs expugnaretur: tamen quoniam aliter accidere poterat, non sibi committendum esse putarunt, ut rem temere in extremum periculum, ac discrimen obijcerent. Itaq; Marco Centurioni negotium datum, ut cum decem triremibus Genuam, indè per equos dispositos ad Ferdiz

nandum Gonsagani mandato Cæsaris Galliam cisalpinam cum imperio obtinentem, Mediolanum contenderet: cuius tantum significaret, in Cæsaris rem esse, ut partem exercitus Hispani generis, quem ad illius provincie tutelam semper habet, transportandam in Africam quamprimum traderet: & quacunque alia re posset, Cæsaris exercitum Aphrodisium Urbem obsidentem iuaret: Vega enim, Auriacumque compertum habebant, illum ea integritate uirum esse, ut quicquid ea de re fieri posset, continuo exequeretur: Quamobrem eide Centurioni mandatum fuit, ut si forte nihil inde sperari posset, quod Ferdinandus putaret, non sine magno provincie incommodo, ac periculo partem ex eo numero detrahi, cõfessim ad Cosmum Medicum Florentie Ducem, clarissimum genere, & opibus uirum, rerumque Cæsaris maxime studiosum, literas mitteret; quibus ipsi illud idem significaretur,

ut quæ pietate erat in Cæsarem, partem Hispanorum militum ex arcium præsidijs subduceret, ac si fieri posset, etiam aliorum deletum ageret, & Liburnium eos conuenire, & cætera, quæ ad belli, & militum usum necessaria duceret, conuehi iuberet. Interim ipse Genuam repeteret, classemque inde Liburnum rediret: impositisque in eam militibus, cæterisque comparatis rebus quamcitissime posset, in Africam reuerteretur. Ne mora facta, diuersi Antonius Orientem; Marcus uero Septentrionem uersus nauigare ceperunt. Interim in aggeribus iaciendis, testisque Cuniculis agendis, & testudinibus, aliisque machinis conficiendis nullum à nostris tempus remissum: & Vega ipse non modo præsens semper aderat, operibusque instabat; uerum etiam, qua ratione conficienda cuncta essent, ipsis artificibus præscribebat: ipse quoque cum magna omnium admiratione labos

rabat ; nec noctu , nec interdium quiescebat ,
nec cibi , nec somni discriminata habebat tem-
pora , sed quod gerendis rebus supererat , id
quieti dabat ; qua laborum , uigiliarumq̃ mi-
ra tolerantia fiebat , ut illius exemplo milites
nullum laborem , eut discrimen recusarent ,
& illi ad omnia æquo animo præstò essent :
eò præcipuè , quòd militum omnium salutem sum-
mæ illi curæ esse perspiciebant : cum & ualis
dis nihil deesset ; & ægrotis , & saucijs om-
nia abundè suppeditarentur . Dum in ijs ope-
ribus nostri occupati erant , & obsidio uerius
quàm oppugnatio urbis esset , quanquam obs-
essi multos in ea eruptione (ut supra demon-
strauimus) amiserant : non eò tamen abies-
cerant animum : nam , tametsi renuntiatum
nostris fuerat , aqua iam illos carere , cum
nanquam interim pluuisset , & cisternæ ex-
haustæ essent ; & quæ ex agro per subterras
neos ductus in urbem influebat , tubis à nostris ,

dum terram aggeris causa effoderent, disturbatis ablata erat, reliquasq; res ad victum necessarias ex cepto pauco bordeo, & oriza, illis deesse; tamen & aqua, & comenatu, et rebus omnibus abundabant; & si minus terra successerat, mari sibi subsidium breui per Dragutem missum iri sperabant, hoc Vega, & Auria ex transfugis cognorant; & ne, si verum id'esset, illis ex sententia succederet, dispositis idoneis locis custodiae causa triremibus, uigilabant. Illi interim, quod in muris quassatum, aut deiectum erat, reficiebant, urbemq; in dies, latiore ducta fossa, caeterisq; munitionibus auctis munitiorem reddebant, alacriterq; omnes laborabant, seq; mutuo potius ad extrema omnia non famem modo, sitimq; , sed etiam mortem ipsam, quam honestissimam existimabant, tolerandam, quam urbe hostibus cedendum cum coherantur, tum confirmabant: ut si uinere cu honestas

te non possent (Si forte subsidio non ueniretur) nullam prorsus salutem cum turpitudine quærerent. Cum omnes igitur hanc stabilē, firmamq; haberent sententiam, in eandem deducere oppidanos magnificis uerbis, & pollicitationibus nitebantur: cum ostenderent, ualidam à Dragute comparatum cum omni rerum copia subsidium propediem à mari illuc uenturum: quo non modò hostibus resistere, eosq; à mœnibus sumimouere; uerum etiam in illorum opera, & stationes erumpere, castraq; ipsa expugnare, omneis deniq; delere facile possent. Huc accedebat meritorum magnitudo, quæ in ipsos à Dragute obfidem in tanto discrimine seruãtam profectura dicebant: quòd si nihil aliud spectare uelint, debere tamen communis religionis, diuiniqu; cultus rationem habere, quem, si se Christianis dederent, quamprimum labefasctari uiderent: pro quo tuendo, atq; amplifi-

cando nemo non mortem oppetere deberet. his adhortationibus incitati oppidani communitatem cum ijs fortunam sustinere conabantur: & concordissimi omnes in defendenda ab hostibus urbe excubabant: & Mahometanæ sectæ tuendæ causa mortem obire, urbis excidium, atq; omnia extrema, si necessitas cogeret, ferre malle; quàm Christianis deditionem facere. Delecta igitur iuventus in magna supra portam turri cum sclopetis ad illius tutelam, & urbis custodiam posita, ita in perniciem nostrorum militum docta, atq; intenta erat, ut cum nemo ne digitum quidem temerè apertum à repentino hostium ictu imminem haberet, & res ipsa aliquando nonnullos ultro, citroq; apertos currere postularet, quoscunq; animadvertere contingebat, eum è medio tolleret, aut graviter vulneraret: quos inter, præter complures nostrorum militum, celeberrimus ædificiorum, et operum

Cæsaris architectus, & machinator optimus Ferramolinus nomine, genere Italus, Bergomi natus, cum tectum cuniculum peragi curaret, glandis ictu illi in caput secundo frontem inflicto non paruo Vegæ, & reliis quorum ductu, mærore interijt: quanquam haberet Hispani generis alios, & ædificiorum, & machinarum peritos, & mirum profecto erat, ut barbari aliquando incautos milites nostros decipiebant: etenim cum illos sibi caesere, dum penè neminem uidebant, suspicarentur, simulato inter se strepitu nonnulli in muro se ostendebant, reliqui instructis cum Sclopettis qui intenti erant, ut primùm nostros eo motu excitos, allectosque, atque alios ad extantes in muro barbaros cernendum euocantes perspiciebant, prius ferè quàm oculos miseri sustulissent, certis ictibus prosternebant. Neque id ducum accidebat incuria, aut negligentia: qui edixerant, capitale illi fore, si

quis absq; imperio assignatum locum relinqueret, seq; manifesto periculo, quod ab hoste impendebat, temere obijceret, sed potius animi impotentia, qua pleriq; mortalium, ad interdīctam, & ante oculos positam perniciem appetitione nimia inflamamur, & præcipites trahimur. Attamen proposita utrinq;, & à ducibus, & ab hoste pœna cautiores posthac nostri fuere, & ad præscriptum facere omnia studuere: & ne impune barbari illud ferrent, operibus ad illorum exitium institutis maturè perficiendis omnem diligentiam adhibuere. Inter cætera quæ ad oppugnandam summa vi urbem à nostris præparabantur, in initum fuit consilium in mari à parte orientis commoliendi machinam: cuius conficiendæ (ut causa pateat) est, quod rem paulo altius repetamus. Cum Ioannes Vega animaduerteret, quàm magno negotio, ac difficultate mœnia à terræ parte concuterentur:

(ea enim latitudine , ac structura , ut diximus firmata erant , ut penè innumerabilibus tormie torum ictibus uix exigua eorum pars deijci posset) cogitare cepit , an à parte maris , quæ in orientem uergit ; aliquid moliri possent , quò facilius moenia , quæ minus uas lida esse cognouerant , subuerterentur : sed quoniam loca penè omnia urbi proxima uadosa erant , nec per ea triremibus , aut alijs nauibus ita illi appropinquare licebat , ut comode murus ex ipsis feriri posset , facto enim eius rei periculo omnes serè pilæ tormentis æneis in murum directæ urbem transuolabant , triresq; ipsæ uehementer atterebantur ; nam duæ ex ipsis una Garsia , altera Cicala non mediocrem iacturam fecerant , non uidebat , quomodo eius rei compos fieret. Qua mobrem modò in eam cogitationem ueniebat , ut pulsaret aliquam eorum uadorum partem magna saxorum , terræ , materiaq; lignæ in-

iecta ui obstruendam esse ; atq; ita exaggeran-
dam , ut mare inde excluderetur : ibiq; com-
modius tormenta ænea collocarentur : modò
inibant consilium alicuius machinæ in modum
pontis supra firmissima tigna ad aquæ altitus-
tudinem dimensa , ac defixa construendæ :
Sed cum nihil inter duces constitueretur (ete-
nim quid optimum factu esset non discernebas-
tur) Garsia cui celeres sunt , & animi , &
ingenij motus , atq; ad excogitandum acuti ;
quiq; ad labores , & ad uigilias natus esse ui-
detur , cum classis suæ nautis , & gubernas-
toribus continuò rem cõmunicauit , eaq; cum
iis diligenter expensa , cum inter eos conues-
nisset , qua ratione , quod quærebatur fieri
posset , etenim illis in mentem uenit illius ma-
chinæ , quæ in pulcherrimo Messanæ portu
ludicræ navalis pugnæ spectandæ causa eius
instituto constructa fuerat , atq; in ea conuis-
uium magnificè , splendideq; ornatum , & à

principibus eius urbis uiris , primarijsq; fœmînis concelebratum , ipse de consi.ienda supra duas triremes machina , ad ducum consilium retulit : quam tametsi Auria , & reliqui sere omnes rem haud factu facilem , & prorsus incertam existimarunt : Vega tamen ab ijs dissentiens , inuentum ut optimum , ac pulcherrimum comprobauit : & ut maturè persiceretur , operam dedit : nam quæ ad instituedam ; consi.endamq; eam machinam expetebantur ; necessariaq; uisa sunt , quamprimum conquiri , atq; expediri iussit : & Garfiam ad excogitatum opus peragendum calfecit . Institutæ autem machinæ eam fuisse rationē comperimus . Triremes duæ demptis armamentis , magnis , ualidisq; duabus trabibus cōiungebantur : quas inter , quantum utriusq; iunctura distabat , duo magna nauigia immittebantur : ut cum illa coniuncta operi firmitus illud redderent ; tum etiam , ne tormens

torum

torum impetu altius , quàm usus posceret , in aquam descenderet , sustentarent : & ob eandem causam quamplurima undiq; dolia firmis funibus machinæ connectebantur : quæ cum essent inania , leuitate sua illam sustinerent , nec ulla ui mergi sinerent . Hæc materia iniecta contexebatur , ac magnis tignis , tabulisq; constrata , magnæ , ac stabilis plasticæ formam , unde illi uulgò nomen inditum non ab re existimamus , in summo præbebat . In ea decem maxima tormenta disponebantur , munimentumq; ijs à fronte pedum duodeviginti in altitudinem : duodecim uerò in latitudinem ex nauium uelis , rudentibus , & tritis linteis constructum est ; ut eo ab hostiũ tormentis tuta , liberius illis calamitatem insurgerent . in sinistro machinæ latere , quod urbis partem spectabat , aliud munimentum non ita altum , sed totidem latum pedes ædificatum , atq; in utroq; locis æquè distantibus als

terna spatia pro tormentorum magnitudine , modoq; pluteis tamen super impositis , relicta erant , per quæ liberè tormenta disploderentur , suisq; explosionibus hostium mœnia disturbarent . Dum nostrî in ea fabricanda machina , reliquisq; inchoatis operibus absolvendis noctu , interdiumq; laborant , ut ad Antonij Auricæ , & Marci Centurionis reditum omni vi barbaros aggredierentur , Christiani nominis octo numero , qui Dragutis captivi fuerant , ac remis addicti , fractis catenis speculatoria nauicula ex Lotophagiti pridie nonas sextileis aufugerant , cursumq; ad nostra castra direxerant , quo ad octauum idus persuenere . Erat inter eos uir nomine Manuel Genuæ ortus : qui in Cicalæ triremi ab ipso Dragute cum illius filio superioribus mensibus capta , ratiocinator fuerat , uir quidem & boni ingenij , & iudicij , qui quod antea & coniectatum primò , & renuntiatum postea

de Dragute fuerat, confirmavit: is enim Vegæ, Auriaeq; narrauit, Dragutem ex Meninge ad decimum tertium Cal. sext. cum septem biremibus, & quatuor caelocibus, quibus mille & ducentos partim Turcas, partimq; Afros ad pugnandum omneis idoneos, imposuerat, abiisse eo nimirum consilio, atq; animo, ut Aphrodisio succurreret, & opportunam opem ferret: postero die Taphræ portum tenuisse; atq; ex eo oppido, & antea Tacapis, & alijs finitimis ad duo millia Afrorum præter quos ex pagis, locisq; urbi Aphrodisio proximis collegerat, coegisse; ac prius eius diei, qui in Diui Iacobi honorem ab omnibus Christi fidelibus celebratur, ad montem, qui oliueto imminet (ubi pugnatum fuisse supra memorauius) peruenisse. diem illum non sine ratione, aiebat, obseruasse, quòd ex ijs, qui à Christiana religione desierant, cognorat, postridie summo mane

noſtros urbem oppugnatuſos eſſe. Erat illi
animus à tergo noſtros dum urbem ipſi ag-
grederentur inuadere, ut repentina eruptio-
ne ab oppidanis facta circumuentos undiq; no-
ſtros iure ſuo cæderent, atq; internicioni das-
rent. Sed cum aliter, atq; ipſe edoctus fue-
rat, eueniſſet, & noſtros ad proxima ueniſſe
loca lignandi cauſa comperiſſet, belli fortus
nam tentare cum iſ uoluit: ut ſi ibi paucos
noſtros opprimeret, uictor ad caſtra oppus-
gnanda quamprimum aduolaret: exploratū
habens oppidanos eruptionem facturos, ſe-
cumq; uictoria uſuros eſſe. Sed quoniam ex eo
certamine non uictus modo diſceſſit, ſed etiam
magna ſuorum cæde fuſus, ac fugatus fuit,
eadem nocte ab Afrorum auxilijs non deſtitu-
tus ſolum, uerum etiam proſtigatus (quod om-
nes aſſerebant) fugienti ſi milis ad naues iſdē
itineribus reuerſus fuit: quas nulla interpoſita
mora cōſcēdit, Meningemq; inſulā recto curſu

repetijt. Maximam illum triftitiã præferens
 tem illò noctu perueniffe: ex eodem Manuele,
 eiusq; socijs cognitum eſt, etiam Turcas iure
 iurando teſtatos eſſe, non paruum ex ſuis nu-
 merum, multos ex Afris quoq; in prælia cecis-
 diſſe: & ad centum quinquaginta ex utriſq;
 uulneribus affectos; & credere certe multis
 partibus plures fuiſſe: quòd dicerent, tot glanz
 des archibuſijs à Chriſtianis in ſe emiſſas, ut
 totã ferè planitiem ijs coopertam uidiſſe iuras-
 rent: quòd ſi conferti, ut noſtri, iniſſent præſ-
 lum, non dubium erat, quin ad unũ omnes co-
 die cæſi à noſtris eſſent. Teſtabatur id quoq;
 Manuel, Turcas dicere, Chriſtianos, qui ad
 Oliuctum profecti fuerant; quinq; millium nu-
 merum excedere, & ſe duodeuiginti ex ijs oc-
 cidiffe: atq; unum inter eos, qui equo uebebas-
 tur principum omnium ampliffimum, quem
 Siciliae Proregem fuiſſe affirmabant; præter
 eos, quibus uulnera infixcerant, quos penè

innumeros fuisse censebant . præterea iactas-
re , se ad nostra peruenisse castra , ac statutis
in uallo signis , inde faciliè coniectasse , des-
cem milium hominum exercitum nostrum
esse . Addebat insuper , Dragutem Iudæos
quosdam , & Afros , qui in ea insula credes-
re ipsi pecuniam soliti fuerant , ambire , pre-
bensare , etiam , atq; etiam rogare , ut denuo
sibi pecunias , quibus classem instruere , ac de-
commeatu , reliquisq; rebus prouidere posset ,
mutuas darent : ut piraticam de more facere ,
ac prædari , & inde contractum antea æs alie-
num , & quod nouum contraheret , dissolue-
re ipsis posset : sed illos nullis ipsius precibus
antehac adductos , ut quicquam darent : ete-
nim uereri uidebantur , ne totum amitterent ,
cum ita profligatum , & perditum , atq; om-
ni destitutum auxilio uiderent : & se credes-
re nihil prorsus eum ab illis extorturum : nec
si extorqueret , tantum tritici , quod ad naus

ticum panem, in dimidiatam classem confis-
ciendum, satis esset, tota insula inuenturum
esse. Illud præterea cognitum ex eodem fuit,
ipsum Dragutem cum duce quodam, cui Quer-
queo nomen erat, egisse, ut Rhodum sua cau-
sa ad Salam eius insulæ præfectum proficisces-
retur; ac suo nomine illum rogaret, ut secum
coire societatem uellet, & Siculum quendam
Acanum nomine, Milis natum, quem Chris-
tli religione iam pridem relicta apud se has-
bebat, illū monuisse, ne illud cogitaret, neq;
ullo pacto illuc accederet; propterea quod ille
nullam unquam absq; Turcarum regis uenia
cum ipso societatem iniret; sed potius exigua,
quæ ipsi supererat, classe, ipsum continuo
spoliaret; quod inuito rege suo piraticam fac-
ceret; & illius uerbis factum esse, ut senten-
tiam mutaret, ac biremem cum speculatoria
nauicula Cosyam uersus mittere statueret;
ut per eas exploraret, Siciliam ne, an aliam

partem triremes, quæ aberant, petissent: quòd uehementer timebat, ne Lotophagitis oppugnandæ causa, ad exercitum, reliquasq; copias, quæ ad bellum gerendum expetuntur, comparandas, profectæ essent. Interim dum illæ redirent, ibi manere decreuisse, ut rem frumentariam, si posset, expediret: seq; inde mari quamprimum committeret, illud præterea nuntiauit, illi sexdecim tantum nauigia superesse; quòd cæteri socij coniunctionem cum eo diremerant: tum quòd malè ab eo tractabantur: tum etiam, quòd reliquorum piratarum, prædonumq; morem nequaquam seruaret, & inde non modò lucrum nullum ab ijs fieret, sed omnes fame potius necarentur: quanquam ipsi quoq; idem contingere testabantur. Hæc nobis adscribenda, nec ullo pacto prætermittenda censuimus: quoniam ré à nostris præclarissimè cum Turcis gestam cû certiorè, præclarioremq; faciunt; tû prosperû

eius diei euentum diuinæ primū in suos milites benignitati; deinde Vegæ auctoritati, reiꝫ militaris scientiæ, qua acies instructa, & præliū cōmissum fuit, acceptum referendum declarāt explicatius, quanꝫ incredibilis militum uirtus eo prælio enituit, immortalēq; gloriam adēpta est. Antonius igitur Auria cum nusquam circum Africam Dragutem inuenisset, præceptorum Vegæ, Auriaēq; memor, Siciliam inde adyt, atq; uniuersam penè circuit. Ex arcibus quicquid sulphurei pulueris, pilasq; tormentariarum erat, assumens, Messanæ, Panormiꝫ præter puluerē, pilasq;, & commeatum, reliquasq; copias, quæ classi, & exercitui in multos dies satis erant, munera ad Proregem illarū ciuitatū nomine perferēda suscepit, sic enim præclaræ illæ urbes, Siculq; omnes Ioannem Vegam admirari, ac diligere fatentur, propter iustitiam, innumerasq; alias uirtutes, quibus illum præditū esse

ubiq; prædicât, ut summo pere, & colant &
 uenerentur, & si quibuscunq; rebus possint,
 illi semper placere studeant: nunquam tamẽ
 sibi ipsi satisfacere uideantur. Et in hoc bello
 aduersus Turcas, Afrosq; suscepto, sic illum
 cunctis rebus ad gerendum bellum necessarijs
 iuuerunt, ut illius testimonio si delissimi Cæs
 sari; ipsius uerò studiosissimi iudicati, & ha
 biti iure sint. Lætus igitur Antonius, quòd
 se Proregi, Principiq; Auricæ satisfacturum
 putabat, cum prouincialium liberalitate, &
 Ferdinandi præsidis cura, summaq;, & pro
 curatorum Cæsaris, & magistratuum dilis
 gentia secum ferret, quo bellum ex sententia
 confectum iri credebat (imposuerat etiam in
 classem, militum centuriam, ex Hispanis,
 græcisq;, & Italis ultro nomina dantibus,
 ut in Africam transmitterentur, euestigio cõ
 sectam) Hispanos præterea circiter ducentos
 quos Ioannes Gusmanus, Ferdinandi Vegæ

Præsidis mandato ex arcium præsidij conscripserat, leni uento Panormo soluit. sed antequam Drepanum perueniret, cælo nubibus quamprimum obducto, magnâq; in mari tempestate orta, res permira quidem ceteris accidit; quæ si antiquorum memoria accidisset, quibus res è cælo tactæ magnum aliquod malum, iacturamq; portendere credebantur, maximum omnibus non præsentibus modò, sed etiam absentibus timorem incussisset. nos autem qui Christum, ueramq; Dei pietatem colimus, non ostentis, aut prodigijs terremur, nec ullum in omine pondus esse, nec rebus eiusmodi fidẽ ullam habendam censemus: sed quicquid accidit, ut ab auctore Deo profectum semper boni consulimus. Nec est, quã obrem eius instituti nos pœniteat, ut ex ea re quæ Antonio contigit, perspicitur: etenim cum cælum tonitruis contremere, crebraq; flamma inter nubes coruscaret, et illarũ

conflictu expressus ardor se emitteret, malus tantummodo unius triremis Principis Auriae, quam in sua classe habebat, fulmine ictus desflagrauit: & si tres remiges, qui prope erant, exanimati sunt; cæteri tamen, quâsquam territi admodum fuere: nullum tamen incommodum, aut detrimentum accepere: & quod maximam cunâtis admirabilitatem fecit, pulvis sulphureus, cuius tota ferè triremis plena erat, intactus quidem, & illæsus à cœlesti flamma permansit. Quod superstitiosi illi ueteres in malam partem accepissent, nos in bonam accepimus: & Dei erga nos benignitatem agnouimus; qui suorum curam gerens, nauem & illos à tanto discrimine tutos præstitit; & puluerem, quo hostes per dendendi erant, magno omnium stupore serua uit. Euentu igitur lætus Auria (nam maris tranquillitas non multo post redijt) Drepanû cursu tenuit; ubi reparata triremi Africam

uersus nauigauit : quò altero post die magna omnium lætitia peruenit : Vegæ præsertim, qui certam eius belli propediem conficiendi sp̄ accepit : cum uideret, multo plus illum ex Sicilia, quàm ipse optauerat, attulisse, ac nõ minore cura, & diligentia, quàm prudentia, & auctoritate datum negotium confecisse. Quas re illum summis laudibus ad cælum tulit. Siculos quoq; uehementer commendauit, seq; de ijs benemerituum sp̄pondit. Illis propè diebus Aluarus Vega cum magna militum bene instrutorum manu ad oliuetum lignandi causa (ut plerunq; iussu patris solebat) profectus fuit. Præibat Matthæus græcus ille, qui centuriæ græcorum præerat, cum duobus tantum socijs excurrens, ut proxima loca exploraret. Itaq; dum ligna cædebantur, nos striq; milites constiterant, ut si quid accideret, suis subsidio esse possent : illi longius, quàm par erat, speculando euagati,

in Afros equites circiter uiginti inciderunt , à quibus circumuenti , Mattheus cum altero , quòd non ualidis equis uebebantur , trucidatus fuit . Andreas græcus itidem , & dux illius centuriæ , quam Antonius Auria ex Sicilia transportarat , qui cum illis præcurrerat , cum meliorem haberet equum , ex hostiũ manibus elapsus ad nostros se recepit : & , quid socijs euenisset , Aluaro nuntiauit : qui illorum casum grauatè admodum tulit , Matthei præcipue , quem ob animi integritatem , singularemq; uirtutem sæpenumero perspetam mirificè diligebat . Prorex etiam , & quicumq; eum nouerant , ob eandem causam illius uicem dolere . Aluarius postquam ligna à suis cæsa , atq; in fasces collecta perspexit , eodem ordine , quo profectus fuerat , reuersus est ; suosq; nullo præterea accepto detrimento ad castra reduxit . Accidit aliàs , quod Iordanus Ursinus , quem Florentinarum triz

remium præfectum diximus, nostros itidem lignandi causa oliuetū petentes subsequutus fuit: equo ipse Africano uectus, à quatuor Florentinis equitibus comitabatur. cum nostri post hæc cæsis lignis ad castra reuenterentur, substitit paulum cum suo comitatu Iordanus, ut auem, quam in arbore uiæ proxima considere perspexerat, paruo tormento, quo ob certos ictus magna cum laude utebatur, percussam decideret. Dum totus igitur feriendæ uolucris intentus esset, Afer quidam agilitate corporis, atq; uirtute clarus, qui albo equo sed uersicolore iuba, caudaq; uehebatur, secumq; octo equites, & triginta pedites semper habebat, ex insidijs egressus (quod sæpe numero fecerat, nec unquam ipsius conatus successu caruerat) tanta Ursinum nil tale cogitantem celeritate inuadit, ut prius lancea brachium illi transuerberet, præcipitemq; ex equo trahat, quàm tormentum ille in hostem

de flectere, aut ipsi à comitibus subsidio ueniri possit. Quamobrem grauiter uulneratus Vrsinus, & equo priuatus in castra relatus est. Afer autem uictor, & equo auctus incolumis abiit, ac nostros ut sibi melius præcauerent admonuit. Postero die quàm Matthæus ille græcus occideretur sub prandij tempus Marcus Centurio, quem ad Ferdinandum Gonsagam à Vega, Auriâq; missum commemorauimus, redijt, totumq; exercitum lætitia affecit. duces præsertim, atq; in primis Vegam: qui illius aduentu in spe capiendæ Aphrodisij confirmatus est. nam præter non nullam sulphurei pulueris, pilarumq; tormentariarum, & commeatus uim mille & quinquaginta aduexit milites; Hispanos omnes; strenuos quidem uiros, iam inde à pueritia in studijs bellicis uersatos: qui cum armati, & instructi prætensis signis, & uexillis in tris remibus apparerent, spectantibus nō milites;

sed

sed duces omnes uidebantur : & qui non in bellum progredierentur , sed uictores ex bello ouantium modo reuerterentur . Quare illos tam laeto aduentu nostrorum animos , opesq; creuisse : hostium uerò supra modum decreuisse , iure optimo existimatum . Quam in re Ferdinandi Gonsagæ integer erga Cæsarem , Vegamq; cognitus est animus ; & summa , quam in illis mittendis adhibuit , perspecta diligentia : maximamq; inde laudem ab omnibus tulit , à Vega præcipuè , qui dum se illi gratissimum declarare (ut re uera est) exoptabat , illius præclaras atq; innumerabiles magni , candidiq; animi dotes cum in sermone quotidiano : tum publico , & crebris ad Cæsarem missis literis celebrabat , illustres resq; faciebat .

HORATII NUCVLAE

INTERAMNATIS

COMMENTAR

RIORVM

DE BELLO APHRODIS

SIENSI

LIBER QVARTVS

VCTIS igitur ex sententia
 A copijs nostris, fabricatisq;
 machinis, & aggeribus ad
 passus ducentos propius urbē
 iactis, & in ijs æneis tormentis collocatis,
 cum abundē ijs utendi gratia suppeditata cun-
 cta essent, nec commeatus, nec ulla alia res
 nostris deesset, iam de oppugnanda summa
 ui urbe cogitabatur. sed ut prosperē res succe-
 deret, ac facilius conficeretur; quemadmos-
 dum à mari, sic alibi à terra urbis moenia

quater nostri decreuerunt : ut cum tripartis
tò eam inuadere consilium esset , diductæ hos
tium manus infirmiores ad resistendum fier
rent . Itaq; & turris ingens ad octanguli
formam in muri angulo ad orientem extrus
ta, & quæ illi coniuncta pars muri erat ,
uiginti modò, modò pluribus tormentis æneis
maximis pulsari cœpta . Et quanquam nullum
in eo opere faciendo tempus intermissum ,
diuq; pulsata ea pars fuit ; tamen præter opi
nionem principio euenit : nam cum turris
illa , murusq; multo munitior , ac renuntias
tum antea fuerat , inuentus esset ; magna
pulueris , pilarumq; uis consumpta est : des
iecta tamen non modica pars utriusq; fuit ,
quæ gradum nostris ad subeundum præbere
poterat : atq; id causæ fuisse , quòd eam pars
tem hostes relinquerent ; nec nisi coacti , aut
magna allecti mercede illuc accederent , cred
ditum fuit . præsertim quòd Afer quidam à

Granata Beticæ ciuitate oriundus, quem Christiani in uinculis intus detenti ad Vegã miserant, magnum turcarum, & oppidanorum timorem esse nuntiauit, & eò illius turris defensionem penitus omiſſam, & uno tantum die uiginti turcas in ea parte conſtitiffe, ijsq; ſingulis Halim illorum præfectum quinq; aureo; ut tueri eam uellent, numerari iuſſiſſe. ex eodem quoq; cognitum eſt, magnam commeatus inopiam omnibus eſſe, ſed oppidanis maiorem: cum illi lupinis tantum, Turcæ autem pane hordeaceo uſcerentur. etiam plumbum ad ſclopettorum glandes conſciendas illis deeſſe. quod etſi uerum eſſe comper tum fuit, cum paruos lapillos braçtea tantum plumbea coopertos in milites noſtros emitterent: tamen cætera omnia, quæ dixerat, falſa erant. Ab eodem nuntio edoçtus Vega fuit, æquè eam muri partem, quæ iam inde ab initio quaſſabatur, atq; eam, quæ poſtea

pulsari cœpta , quæ quidem s̄oris deiectæ , ac disturbatæ uidebantur , integras adhuc intus , atq; altas constare : latis , profundisq; fossis , atq; alyis munitionibus ualidas esse : hoc quoq; uerum erat , sed , quæ sequuntur , nihil prorsus ueritatis habere , cognitum fuit : absuebat enim ob magnum occisorum numerum superstitēs turcas uix ad eas modò partes tuēdas sufficere . quòd si aliunde præterea oppidum inuaderetur , haud erāt dubium , quin euestigio caperetur . Quamobrem eius negotij bene conficiendi spes in eo potissimum reposita erat , ut machina illa supra triremes constructa , & iam perfecta (ut diximus) ad constitutum in mari locum (nam ut hostes fallerentur , in statione , ubi tota classis erat , ædificata fuit) ageretur : ut de improviso prostratis ab ea parte mœnibus , qua non bene firmum oppidum esse constabat , quòd murus penè tenuis , nullaq; ducta fossa , aut

agger ad eius firmitatem iactus esset, repentinò oppressi malo hostes deuincerentur. Iam de agenda urbem uersus machina cogitabatur: et etiam Vega decreuerat, ut cum milites à tribus partibus urbem aggredierentur, aggressionis die triremes omnes, & naues actuariæ, quæ aderant, illam circumuallerent; ichalisq; muro admotis uel ascensum simularent: uel re ipsa in muros euadere (si qua offerretur occasio) niterentur: idq; à principe per nuntium petierat, & sperabat fore, ut in suam uoluntatem illum adduceret, cum Comes Philippinus Auria ab illo missus, ad ipsum in tabernaculum uenit; ut ei uerbis illius nonnulla exponeret. Fortè tunc Alfonso Coua, quem Cæsar in Ludouici Peresij demortui locum, ut arci Gulettæ præset, nuper suffecerat: & ea in castra, ut prius quàm illuc accederet, cum ipso Vega, Ausriaq; nonnulla communicaret, ex Germania

miserat ; coràm aderat : Aderant etiam & Cicala , & Baltasar Brauus Ordinis diui Iacobi miles , egregij quidem , ac non paruae auctoritatis uiri . Hos Vega , ne discederent , rogauit : proptereaquòd sibi in optatis erat , ut tum eorum , quæ à Comite Philippino exponerentur : tum eorum , quæ ipse ad ea responderet , testes essent : dicebat enim accis disse non semel , & iterum , quòd aliud sibi Princeps per internuntium significarat , ac dixerat ; aliud tamen postea factum fuerat : & ad Philippinum conuersus , ut Auricæ mandata coràm illis exponeret , rogauit . Eius orationis duo capita fuere , unum quòd Andreas diceret , cum Garsia se de ratione , atq; ordine inuadèdi Aphrodisij locutum esse , eumq; sibi respondisse , ad ipsum continuò se uenturum , ac re cum ipso communicata aggressionis consilium , rationemq; ex sententia illius ineundam esse . Alterum quòd cum

uideret , classem commeatus indigere , ac nō nullos præfectos panem nauticum à se poscere , decreuerat (modò per ipsum liceret) uiginti triremes eam ob causam Neapolim mittere . Ad ea Prorex , dudum Garsia (inquit) huc se contulit , nobiscumq; congressus est : & si de uarijs , ut sit , rebus locuti sumus , de ista tamen , ut locupletissimus hic testis est , eundē Alfonsum digito monstrans , qui tunc quoq; præsens adfuerat , ne uerbum quidem nobiscum fecit : sed rumorem iam pridem in castris esse , summopere Garsiam desiderare , ut ijs duntaxat copijs , quas ipse Neapoli aduexerat , Aphrodisium oppugnaretur : quod sibi consentaneum nequaquã uideri ; etenim cum duabus , aut tribus partibus impetus fieri in urbem posset , & in illis non pauci desiderarentur , & pleriq; omnes iam defessi essent , se maiore militum numero ad eam prouinciam opus esse censere ; eosq;

(quod Deo acceptum referebat) non deesse; qui æquè armis instructi essent, & nulla alia in re illis concederent. Quamobrem non se cum præcauendi facultas esset commissurum, ut quicquam in præsentia fieret, ex quo res in discrimen adduci posset, & quemadmodum nonnullas antebac indignitates contra suam existimationem Cæsaris causa perpessus fuerat; ut illius potius, quàm sui rationem haberet, sic multo melius, ac diligentius postea bac se eiusdem Cæsaris rem, negotiumq; acturum esse; si magno cum dignitatis suæ splendore, illud agendi daretur occasio: nec passurum ullo se pacto esse, ut ob iniustas quasdam causas, ac rationes, quas explicare non è re esse dixit, in existimatione Cæsaris, cuius seruandæ, atq; amplificandæ rationem haberi uolebat, detrimentum acciperetur: ac se, ut id ex sententia eueniret, omni cura, opera, & diligentia prouisurum; cùm Princeps ipse

neq; auctoritatem, neq; fidem, nec maiorem dignitatem haberet, nec plura, aut maiora Cæsari officia hoc in bello præstitisset. Quòd autem diceret, se Neapolim uiginti triremes commeatus gratia missurum: ad id liberè se non eius sententiæ esse respondit, ut cum urbs propediem oppugnanda esset, tempore tam necessario pars classis abesset: præsertim quòd à Cæsare mandatum habebant (eo enim nomine nuper Alfonsus in castra uenerat) omni adhibita diligentia laborarent, ut Dragustes ipse in nostram potestatem redigeretur: quod non uidebat, quo nam id pacto fieri posset, si illud consilium ualeret: nec se Cæsaris imperium negligendum censere. mirari præterea se uehementer uirum prudentissimum, qualis Princeps habebatur, in posterum non prospexisse, nec classi, ut par fuisset, de rebus necessarijs opportunè prouidisse. sed persuadere sibi non posse, eam esse

illi inopiam , ut tantisper saltem dum tentarent , an Aphrodisium capi posset , non sustentaretur classis : præsertim quòd multis ante diebus illum rogarat , ut quæ classi maxime ad uictum necessaria duceret , maturè inquirenda curaret : ut ipse , nequid earum rerum exercitui deesset , multo ante prospexerat : Quòd sicunde tamen uictus esset petendus , Drepanum potius , ubi compertum habebat , magnam uim panis nautici illius mandato quotidie confici , quo breuior , faciliorq; cursus esset , quàm Neapolim , unde reditum non tempestiuum præuidebat , triremes mitteret . sed rem meliore statu esse , quòd aliquè ipse frumenti numerum in horreis habebat : quod eo pretio , si mercari uelit ; quo Cæsaris procuratoribus illud indicatum antea in Sicilia fuerat , addiceret : ex quo remigibus , nautisq; quotidianus uictus præberi posset . Cumq; ad id Philippinus respondisset , non

posse remiges, nautasq; triticea farina uescit;
 Prorex non sine stomacho, si qui Aphrodisij
 per nos obsidentur, ad summam redacti inos-
 piam tandiu Dragutis piratæ immanis, bars-
 barisq; gratia bordeo duntaxat uescuntur,
 miror uehementer, quid sit, quod pessis-
 mè secum agi putent, qui maxima, & penè
 innumerabilia quotidie à Cæsare Imperato-
 re Optimo, maximo, liberalissimo benefi-
 cia accipiunt, si illius & (quod magis mirã-
 dum est) dei causa, optima moliti tritici fa-
 rina uescantur. Hic Prorex tacuit: Philippis
 nus autem ad Auriam reuersus est; eiq; ordi-
 ne, quæ à Prorege dicta fuerant, cuncta nar-
 rauit. Voluit Vega, eximios illos uiros earum
 rerum testes esse, ut siquid Auriæ consilio,
 factisq; præter opinionem accideret, non sibi,
 sed illi claro eorum testimonio ascriberetur.
 quanquam ad se potissimum spectare existi-
 mans, curare diligenter, ne quid res Cæsaz

ris detrimenti caperet , tamdiu summa uti potestate solus decreuit , quo ad negotium plenè , cumulateq; persiceretur. Itaq; qui semper antehac modestiæ ac ætatis ratione ductus maximum Principi honorè habuerat, etenim secum unà passus fuerat , componere edicta composita , nomine Cæsaris edicere , atq; alias res complures quasi pro iure suo facere ; quæ omnia ipsum tantummodo , qui summe rerum terra præerat iussu Cæsaris , decebant , & illius causa nequid damni faceret , æquo animo de suo iure decesserat , non solum terra , sed etiam mari solus in omnis eo temporis spatio imperium tenuit : nec tesseram modo solus dedit ; edicta composuit , edixitq; atq; alia militiæ munera suo tantum iussu obiri mandauit : uerùm etiam edicto sanxit , ne qua nauis actuariæ , ex ea statione iniussu suo discederet : & qui non paruit nemine prohibente pœnas dedit . Vbi per Philippinum

Andreas Auria Vegæ animum cognouit, illius integritatem considerans, & loquendi libertatem, atq; constantiam; statim illi significandum censuit, se haud iniquo animo ea modo per Philippinum exponi iussisset: sed potius, ut consilio cum eo de ijs rebus communicato, quid ipse optimum factu duxisset, exqueretur: nec debere ipsum, res aliorsum, atq; dictæ fuerant, accipere: se Cæsaris re, dignitatemq; auctam uelle: neq; aliud quicquid æquè iam pridem studere. Quamobrem se ad omnia, quæ facienda existimaret, ipsi præstare fore. Communi igitur consilio decretum est, ut pro pane nautico classi petendo quatuordecim triremes in Siciliam extemplo mitterentur: de ratione autem aggrediendi urbem, quoniam cognitum est, Auriam à plebisq; ducibus incitatum censere haud diutius immorandum; sed anteq; à mari tormentis æneis uerberaretur, oppidum inuadendum

esse, id Vega rei militaris peritus cum ita periculosum uideret, ut, si ex illorum sententia Aphrodisium oppugnaretur, de re Cæsaris, atq; exercitu, & Christiana republica actū foret: pernicioso illorum post habito consilio, suum, quod optimum perspiciebat, ualere, atq; omnia ad suum duntaxat præscriptum fieri uoluit. Is certè rerum status erat, ut nō milites modo, qui partim temere, & prædæ cupiditate moti, partim ut belli laboribus, in commodisq; liberarentur, sed Centuriones, Tribuniq; ad unum omnes summopere cuperent, eiusq; sententiæ essent, ut nulla alia opæ pugnandi oppidi mora fieret: Garsia in primis, qui ad aditum nostris in urbem faciendū, quibus nihil unquam fuerat inuium, affirmabat satis esse, quod muri deiectum tormentis esset; eosq; tunc alacres, fortiq; esse animo; quod si differretur aggressio, fieri posset, ut illum remitterent, atq; è fortibus ignauis fieret

rent : sed iure in alia omnia prorex ibat ; cū uideret , utranque murorum uerberationem uel nullum prorsus aditum , uel admodum difficilem præbituram : & certe eius rei facilis erat coniectura , cum mœnia ab interiore urbis parte integra adhuc manerent ; & non solum hostes muniendi , sed quod ex ijs euersum tormentis fuerat , reparandi spatium habuissent ; ac strenuè id effecisse , & sibi illos non defuisse , constabat. huc addebat , quòd urbis pomærium nunquàm per nostros capi , aut ullo pacto ab hostibus extorqueri potuerat , in quo barbarus ille quidem , sed strenuus dux , & in trepidus Halis cum deleta barbarorū manu uersabatur ; ut nostros in eam partem irruentes à lateribus aggredere retur. Quam obrem minimè tempestiuas militum uoces , rumoresquè , & ducum sententias Vega paruis pendens , tantisper negotium differendum putauit (quod inuitis ferè omnibus effecit) dum

mœnia à parte maris tormentis in mœchina collocatis disturbarentur; oppidumq; nudarent: ut & tripartitò illud inuaderetur, id quod sæpiſſimè dixerat, & eò diductæ hoſtium manus uiribus debiliores fierent. Nec id præter opinionem euenit: nam cum hoſtes nõ putarent tantum à mari periculum impendere, robur militum in urbis fronte iam inde ab initio collocarant; nec ullam inde partem, cum poſtea opus fuiſſet, deduxerant. Quare factum eſt, ut noſtri uictoria potirentur. Sed ne Garſiæ, reliquorumq; ducum non aliquam habere rationem uideretur, quanq̃ tripartitò (ut diximus) urbem adoriri, treisq; acies inſtruire ad peragendam rem conſtituit: tamē quæ centuriæ ex ijs, qui Neapoli accerſiti fuerant, quibus tantum Garſia in oppidum irruere in animo habuerat, in prima acie, quæ ue in altera, & tertia locandæ eſſent, illius arbitrio reliquit. Itaq; anteq̃

dies aggressionis adesset , ut omnia suo tempore à nostris fierent , quibus copijs instruendæ acies ; quæ centuriæ in subsidys ponendæ ; quæue in castris ad ipsorum custodiam relinquendæ essent , perscripsit . eam fuisse rationem , & ordinem comperimus . In prima acie , quâ uolebat primâ urbis partē , quæ principio tormentis æneis diu pulsata , & disturbata partum fuit , adoriri , tum militum , qui Neapoli uenerant , partem , quam Garsia deligeret : tum quibus Franciscus Amator , & Gaspar Gusmanus strenui duces præfecti fuerāt ; locari mandauit : Hæc octingentorum militum , & quinquaginta explebat numerum : tunc nullum præcipuum ducem præficiendum censuit , cum in illorum centurionum uirtute , peritiâq; rei bellicæ multum confideret . Alteram aciem in urbem irrupturam , quâ turris pars octanguli formam habentis , muriq; illi cõmissi secundo loco decē circiter dies quassata

tandem corruit, Aluari Vegæ Præfecti Prætorij, & Tribuni militum cohorte; & altera eorundem militum, quos Garsia classe adueherat, parte firmari uoluit: hos ij, quibus Antonius Morenus, & Morerola uiri diu in bello uersati præcerant, sequi iuebantur: hæc acies mille, & quinquaginta habebat milites: His Ferdinandus Toletus præesse iussus. Tertia, quæ à parte maris aggressura urbem erat, nongentis, & quinquaginta constabat militibus; quorum uni parti, præterquod erat tribunus militum, uniuersæq; aciei imperabat, Ferdinandus Lupus præerat: alteram Hieronymus Manricus, & cui nomen Solitius erat, magna cum gloria ducebant: reliqui ex eorum erant numero, qui Neapoli profecti fuerant. Iussit præterea Hierosolymitanæ religionis militibus non minus genere, quàm factis præclaris optionem dari harum quamlibet eligendi, in qua cons

*sisterent, unaq; in oppidum irruerent: hi cum
 classis militibus quadringenti erant, Bernar-
 dumq; Chimeranum strenuum uirum habebant
 ducem. Ad tormentorum æneorum custodiam,
 & ut præsto forent, si quid accideret,
 Ferdinandus Sylua Vegæ sororis filius bonæ
 indolis, & magnæ spei adolescens, & Pe-
 trus Acunea, et Rodoricus Paganus cum suis
 ordinibus relinquerentur. Post hos, qui mi-
 litæ sacramento non tenebantur, extraq; or-
 dinem militabant, constare, & ad illorum
 exemplar cuncta facere, atq; eundem ordinem
 seruare iussit. Hi tunc ad trecentos erant,
 cum antea plures fuissent, Siculi ferè omnes,
 atq; ijs Constantinus Saccanus Iacobi Sacca-
 ni filius Mamertinus imperabat, à Iacobino
 illo Saccano originem trahens, cuius & An-
 saldi Pactij, & Nicolai Camulæ nobilium
 Mamertinorum pijs lachrimis motus, consi-
 lysq; persuasus Comes Rogerius Hunfredi*

Normandi filius præclara indole iuuenis, & in pacis, belliq; artibus admirabilis, ac non parua auctoritate cum sex instructis triremibus è Mileto Brutiorum oppido adductus, tum industria, opera, diligentia, atq; urbis potentia adutus non Messanam modò, sed etiam uniuersam Siciliam à superbo Maurorum dominatu fusis, profligatisq; quinq; immanissimis eorum ducibus, quorum princeps Raxis appellabatur, ad sempiternam diuini nominis, suiq; & Mamertinorum gloriam liberauit. In castrorum præsidio Ioannem Gusmanum, ac Bernardum Sollerium cum suis militibus, & Græcorum censura relinqui mandauit, ijsq; filium Aluarum præesse; quem monuit, ut quinquaginta pedites in aggere extra castra iactò collocaret: ijsq; duos, quibus tormentorum cura mandata erat, adiungeret, atq; eos omnes in illius, & turrium custodia uigilare iuberet. Illud

in primis illi præcepit, diligentissimè caueret, ne ad arma conclamaretur; sed si quid forte accideret, nuntium continuò ad se mitteret, ex quo quicquid id esset, quamprimum intelligeret, & pro re ipsa, & tempore prosunderet. Hos bono esse animo iussit, ac certam spem habere, ipsis si oppidum expugnaretur, prædæ partem non defuturam. Inuadendæ urbis signum tuba militibus dari placuit, ac speculatoriam nauiculam ad litus adesse, quæ & tubæ sonitum perciperet, & Principem Auriam de tempore certiore m faceret: ut ipse quoq; oppidum triremibus circumfusis inuaderet, oppidanosq; propugnationis, ac defensionis gratia destineret. quod quidem suo tempore Princeps fecit, uitioriamq; ex hostibus partem non minus prudenter pro parte sua, quàm diligenter adiuuit. Hoc idem Carolus Sfortia cum summi Pontificis Iulij. III. militibus, hoc idem fecit Iordas

nus Vrsinus cum ijs, quos à Cosmo Florentinorum Principe cum classe acceperat, & Astor Ballionius, & Antimus Sabellus, cæteriq; Itali nobilitate præstantes, qui cum rerum Cæsaris studiosissimi sint, se ultrò ad id bellum contulerunt, seq; in eo Itala uirtute, splendoreq; dignos præstiterunt. Non sine ratione accidit permirum multis Vegam ausum esse his paucis copijs tantam prouinciã suscipere atq; oppidum egregiè natura, & opere, & ualido munitum præsidio inuadere: & certè putabant fore, ut re infecta discederet. At ipse non militum multitudine, sed uirtute fretus, non dubiam uictoriæ spem acceperat: quantum enim illi ualerent, non modò fando audierat, sed ipse etiam expertus persæpe fuerat: etenim cum Legatus abhinc quinquenium Romæ esset, ut Paulo, Ill. Pont. Max. Cæsaris mandata exponeret, in Galliã inde Cisalpinam Alfonso Daualo Vesli

Marchione, qui ibi imperium tunc iussu Cæsaris obtinebat, ægrotante, eiusdem Cæsaris mandato proficisci iussus, iisdem militibus ea edidit facinora, ut afflictis imperij rebus opportunam opem ferret: ibi enim Gallos hostes sempiternos uexauit, multos occidit, cepit, dissipauit, multa castella, & munita oppida improviso aduentu suo expugnauit, Cæsaris rem penè collapsam restituit. ibi etiam & paucis ante annis Pompeiopoli in Hispania citeriore cum illius regionis Prorex esset, impetumq; Gallorum, & conatus semel, & iterum perfregisset, hos milites, quorum pars ibi aderat, & eorum uirtutem nouit: uiderat enim utrobique eos ad nutum mouentis intentos esse, signa sequi, ordines seruare, quod imperabatur, omneis exaudire, obfislere, circumire, discurrere, in cornu mutare pugnam, non secus, ac duces callere; humi cubare, inedia pati, frigus, caloremq;

æquè ferre , uigilare , omnia deniq; militiæ munia strenuè semper obire . nec in Gallia cisalpina , & in Hispania solùm , sed etiam paucis ante diebus in pugna aperto campo aduersus Dragutem in ipsos irruentem commissa , illorum uirtutem , & rei militaris scientiam agnouit; in qua uix septingenti milites quatuor millium impetum sustinuerunt , mox , quòd tam audacè restitissent , cum creuissent animi , magna illorum cæde uictores fuere , in fugamq; illos uertere . Et non modò hic hostes uicti , sed etiam qui eruptione ex urbe facta castra nostra oppugnabant , temerarij ausus pœnas dedere . His igitur pugnacissimis copijs confusus Vega Aphrodisio urbe omnium munitissima breui potiendi certam spem cepit : & tantæ rei magna cum omnium admiratione composuit . Nunq; interea tormenta ænea à terræ parte muros , turresq; quasi are desierant , ut cum

putarent hostes illac tantum nostros impetum in urbem facturos, se ibi duntaxat ad resistendum pararent; & profectò ita eam partem, altis, latisq; ductis fossis, stipitibusq; à summo præacutis, ac dimidiatis hastis ferro munitis in illas defixis; etiam ferreis hamis per spatia intermissa diffatis, & tormentis, & ignibus artificio confectis (quemadmodum supra demonstraui) munierant, ut nisi à parte maris urbem capi posse præuisum fuisset, machinæq; illa ad mœnia deiicienda excogitata, nullis unq; uiribus uictoriæ compotes nostri fuissent. Ex quo quanta sit ingenij uis, decusq; facillè perspicitur: quod tamen si in rebus ferè omnibus præstare uiribus animaduertimus; tamen illius excellentia in rebus bellicis maximè nitet: cum plerunq; uideamus, magis solertia ducis, quàm exercitus uiribus res magnas geri: & apud auctores tum Græcos, tum Latinos legamus, olim sæ-

penumero illustribus Imperatorum ingenijs
maximos exercitus modicis copijs fusos , atq;
internicioni datos . Prudentia igitur, & sin-
gulari Vegæ ingenio , atq; industria, & mas-
gna Garsix solertia prouisum est, ut, quod uir-
rium præstantia non poterat, ingenij acumine
uinceretur . Machina igitur , in qua posita
spes erat euertendæ urbis , pridiequàm ipsa
oppugnaretur , ante lucem ab hominibus eius
rei peritis agi cæpta , atq; ad delectum antea
in mari locum , qui ab urbe passus circiter dus-
centos & quinquaginta distabat , perducta :
& inde oppidum magna oppidanorum iactus
ra pulsari , ac quassari cœptum . præsertim
quòd tribus alijs maioribus tormentis , quæ in
paruo, humiliq; promontorio in mare procur-
renti statuta erant , eadem muri pars, quan-
quàm non directè , uerberabatur; dannumq;
maximum faciebat . Præerat æneis machinæ
tormentis machinator optimus , & cui fres

quens illorum, & magnus erat usus Andronicus Spinosæ nomine; cui postquam tormen-
torum, & machinarum cura in Africa man-
data est, magna ad rem peragendam, bel-
lumq; conficiendum est facta progressio. Hic
murum tanto impetu à mari quater illis coe-
pit, ut, quoniam non ea firmitudo eius erat,
quæ anterioris fuerat, liquidò apparet,
breui magnam illius partem euersum iri. Op-
pidani ubi uiderunt ab ea se parte peti, qua
nunquam putassent, quam ob mare potius
ualidam, quàm ob mœnia existimarant, nul-
lisq; munimentis (cum nihil inde timerent)
stabilierant, inopinato perculsi malo, quid
agerent, prorsus nesciebant. Cum autem
postea se collegissent, latam, profundamq;
ducere fossam à parte interiore parabant.
quod tantisper illis permissum fiat, dum mu-
rus tormentis quassatus euerteretur: quod qui-
dem infirmitate murorum, et crebris tormen-

torum ictibus non magno admodum negotio fiebat : à quibus ità uexebantur , ut ab ea parte nemo posset consistere . Relinquebatur igitur , ut , quoniam nec munire , nec si quid deiectum esset , reparare ictuum crebritate possent , se uicissim cohortarentur , ac confirmarent , ut euersis muris nostros irrumperentes uel aditu prohiberent , uel fortiter pugnando mortem occumberent : cum longè præstare existimarent , cum gloria mori , quàm seruitutem , atq; alia indigna ob hoste pati . Magnum igitur agmen cogunt , atq; in eo loco instructum stare iubent , unde prostratis mœnibus ad nostrorum irruentium impetum excipiendum concurrere quamprimùm possēt . Prouident etiam , ut medio foro aliud peditum agmen armatum , atq; instructum in subsidijs staret : ut si forte primi nostrorum impetu pellerentur , ibi recentes defessis succedendo redintegrare prælium , ac restituere rem

prouirili tentarent. his nonnullos equites addunt, qui ordines pugnantium nostrorum perturbarent, & obuios plerosq; obtererent. quicumq; ferre arma possent, armari iubent; quibus tela, ensesq; deessent, ut lapidibus, fustibusq; pugnarent, hortabantur. monebant præterea mulieres, ut non luctui, inersibusq; querelis, & lachrimis, quibus nihil profecturæ essent, se dederent: sed ipsæ quoq; è superiore ædium parte saxa, trabesq; in hostes deijcerent, & quoquomodo possent, aduersus illos præliarentur; à quibus, si uis etores essent, urbemq; potirentur, in miseram seruitutem trabendæ cum paruulis natis erāt. Dum oppidani se mutuò cohortantes ità ad urbis defensionem obstinatis animis præparant; Turcæ, qui in turribus, & propugnaculis erant, postq; animaduertunt, se à parte maris tormentis peti, quàm maxima possunt uinuntur, ac laborant uehementer, ut tors

menta & ipsi ænea aduersus nostros in muro constituant, & uim ui propulsent: nec irrisus eorum sit labor: nam & tormenta in muro collocant, & illorum explosionibus machinam nostram percutere uicissim incipiunt, & partem incendunt. Quod quidem ubi nostri perspiciunt, magno, & inopinato percussi metu miserunt, qui suo nomine rogarent Auriam, ut si machinam, & qui in ea erant, saluos uellet, inde illam amoueri iuberet. Itaq; Auria nullum eorum precibus relinquens locum misit quamprimum, qui illud peragerent, atq; illorum uoluntati cumulatè satisfacerent. Sed Deus opt. max. qui ea sapientia cuncta gubernat, regitq; ut humane mentis coniectura capere nequeat, ut illud perficeretur; nequaquã permisit: altera enim triremium tormentorum ictibus, atq; explosionibus ita limoso uado hæserat, ut nulla inde ui remoueri, aut auelli posset. Vbi eius

reisama ad Proregem Vegam, ac Garfiam, qui mandatam sibi eam curam non inuitus susceperat, peruenit; communicato inter se consilio Oriolæ strenuo militi diu, multumq; in rebus bellicis uersato, tunc ordines haud im merito ducenti, negotium dederunt, ut cum centum delectis militibus machinæ præesset; & qui in ea erant, metu territos confirmasset; & qui tormentorum curam gerebant, illis omni prorsus amoto metu in hostes uti iuberet. Hic non recusauit imperium, sed ea lege suscepturum se negotium professus est, idq; à Prorege multis precibus contendit, ut cum oppidum inuadendum esset, relicta ipse machina cum reliquis ad illius oppugnationem, & impetum in illud faciendum ueniret; non paruo dedecori sibi fore existimans, si dum alij cum hostibus manus confererent, tunc ipse in machina tanq; imbellis commoraretur. Quod mandatum huic fuit, maximo studio, summaq;

summaq; diligentia executus est: territis enim eo malo hominibus æque, qui tormentis præerant, & qui ad machinæ defensionem uersabantur, ex eius latebris, in quas se abdisderant, manu extractis, atq; in summa machina positis, ut, quod in rem esse animaduertet, illos officio suo fungi cogeret; & igne, qui corrumpere opus cœperat, diligenter extincto, fortè euenit, ut hostilium tormentorum ictu machinæ insucto; quo materiæ frustula quamplurima disiecta, ac dissipata multis corporis ipsius partibus infixæ sunt, grauius uulneraretur: nec diutius ibi persistere posset. Quamobrem necessitate coactus datum negotium, quod diligentissime curabat, Vegæ non solum permissu, sed etiam mandato omisit, & ut acceptis uulneribus mederetur, operam dedit. Quare placuit, ut Censurio, cui Solitius nomen erat, fortis item miles, & rei militaris admodum peritus, qui

*in bello aduersus deſciſcentes Germanos abz
hinc triēnium per Cæſarem geſto, Henricum
Saxonum Ducem cepit, captiuumq; duxit,
Oriolæ ſuccederet: qui negotium eadem, qua
ille conditione libentèr ſuſcepit; ſeq; ea opi-
nionē; quam de eo duces ceperant, dignum
præbuit; urbemq; illam diſturbatis mœnibus
patēfecit: quā noſtris poſtea irruptio in illam
fuit. Vega, qui ex progreſſu tormentorum in
quaffandis, euertendisq; mœnibus eo die ſas-
ſulo coniecturam fecerat, poſtridie eius diei
oppugnari urbem poſſe, Centuriones, præ-
fectos, Tribunos militum, aliosq; principes
in exercitu uiros paulo poſt meridiem aduoca-
uit, atq; ex ijs quæſiuit, quo tempore inuas-
dendum oppidum cenſerent. Et ſi omnes ſerè
ad unum ob bonam muri partem euersam
putabant eo ipſo die exercitum admouendū,
ut uel quā dirutus, uel quā lababat murus in
urbem irrumperet; Vega tamen in ſua perz*

*sistens sententia , in posterum diem differens
dam oppugnationem existimauit : quod rem
faciliorem , ac tutiorem fore arbitrabatur , si
maior pars deiecta urbem nudaret , patentio
remq; aditum aggredientibus nostris daret :
quippe parua ea dilatione iacturam prorsus
nullam , festinatione autem magnam ipse
fieri posse cernebat , primum enim , quod rez
liquum diei erat , uix ad deducendum è cas
stris militem , atq; instruendum satis esse pus
tabat : deinde interueniente nocte ueritus
Barbarorum insidias , quibus compertum has
bebat maximè Afros ualere , tantam rem ges
ri , fortunæq; arbitrio committi uolebat : cum
illi locorum periti , nostri autem ignari prors
sus essent. Quamobrem ne quid committeret ,
cuius frustra postea magna existimationis ia
ctura pæniteret , ijs præceptis egregios illos ui
ros missos fecit , ut postridie ante lucem miliz
tes , qui inuasuri urbem erant , ad tormenta*

ænea , quibus adhuc à terræ parte murus ,
turrisq; feriebatur , in æquum locum deduce-
rentur , ibi ad præscriptum , quod pridie ipse
se dederat , instruerentur . se in tempus illuc
affuturum , ac quid factò opus esset , matus
rè prouisurum esse . Eodem die uesperis consi-
lium de inuadendæ urbis ordine , ac tempore
initum Andræ Auræ impertijt : quod ille ue-
bementer probauit , & ut ea res fauultè , fe-
liciter , prospereq; Cæsari , ac reipub. Chris-
tlianæ eueniret , precatus est . Eadem nocte
non prius somnum cepit , quàm dispositas cus-
todias uiseret , castra circumiret , aggeres ,
& tormenta perspiceret , omnia diligentissis-
mè exploraret ; ac specularetur . Postero die
cum benè mane surrexisset , suo usus institus-
to rei diuinæ , quam rite fieri iusserat , sup-
plex interfuit , in qua suam , & exercitus ,
& Christiani nominis salutem , etiam Cæs-
aris existimationem Deo Opt. Max. coms

mendauit; & prosperum rerum euentum ad sempiternam illius gloriam efficaciter precatus est: mox continuo admotum conscendit equum, & castrorum munitiones, aggeres, stationes, dispositasq; in ijs militum custodias, ac tormenta perspexit: & quod in ijs prospiciendum; prouidendumq; fuit, mature, & quam diligentissimè prouidit: deinde ad tormenta superiora, quibus iam inde à principio urbis moenia pulsabantur, se contulit. iuxta ea tabernaculum eo die poni iusserat, & primum omnium, ut se haberent, & quid operis in deiiciendo effecissent, perspexit: deinde ad inferiora tormenta euestigio aduolauit; & quid ibi agi uellet, praefectos edocuit: inde ad exercitum urbem aggressurum, qui proximè erat, processit: quem ad praescriptum, quod ipse dederat, instructum inuenit; atque omnes aduentu suo laetitia extulit: cum

illum alacrem conspicerent, atq; ex uultu eius interrito certam uictoriæ spem augerentur. inde ad mare Bucaro, Alfonso Coa, & Hierosolymitanæ classis præfecto, alysq; ducibus, & claris uiris comitantibus, peruenit: ac quid à parte maris à tormentis in machina collocatis perfectum esset, non sine maxima uoluptate contemplatus est; anis maduertit enim tantum muri deiectum, ac solo æquatum esse, præterq; quòd tantundem diu quassatum ruinam minabatur, ut cum uideret ad magnas copias excipiendas patere aditum, opportunum iam inuadendæ urbis tempus existimaret. Quamobrem ad tabernaculum cum ijs reuersus uoluit milites, ut firmiores essent, cibum capere: idq; ut facerent, pronuntiare duces iubet. Ipse quoq; stans nullo ferè apparatu cibum cum Principibus illis uiris cepit. paulo post castra, aggeres, munitionesq; omnes, & tormenta equo

uectus reuifit; inſtructosq; milites recognofcit. mox ſuperiora repetens tormenta, quibus eorum curam antea mandarat, diligenter moſnuit, ut cum primum miles dato ſigno ad aggreſſionem oppidum concurreret, & oppidani, turcæq; tormenta iam quietura exiſtimantes ſe defendendæ urbis cauſa in ruinis murorum oſtenderent, tunc illos tormentorum diſpoſitionibus incautos ferirent: & ut ex ſententia res eueniret, peritos eius rei uiros ijs præpoſuit, ijsq; duodecim milites ex ijs, qui extra ordinem militabant in ſingula tormenta aſſignauit, ut mutari illa, & inſtrui prout ratio, uſusq; poſtularet, illorum auxilio, atq; ope commodius poſſent: militibus ad illorum cuſtodiam, præſidiumq; antea præpoſitis, quibus Ferdinandus Sylua, Petrus Acunea, & Paganus præerant, ad inferiora tranſire iuſſis: Ipſe interim tabernaculum ingreſſus munimentum corporis ſumpſit, & ad inſtructas acies proſ

cessit . Sed ante quàm aggrediendi signum daret , suas partes esse duxit aliquid ad eos hortandos milites dicere : potius ut magnorum Ducum morem seruaret , quàm quòd ueteranos illos , strenuosq; milites summo pugnandi desiderio inuadendi signum expectantes oratione egere existimaret , & apud eos in hanc ferè sententiam locutus est . Comper tum habeo milites uirtutem uestram tot bellis à Cæsare gestis perspectam , tantam esse , ut nihil arduum uobis , aut difficile , aut inuuium iure optimo arbitrer : & propterea ausus sum tantam prouinciam uobiscum capere , haud dubiam spem habens uobis paucis , at strenuis , at fortibus , at belli gloria præclaris uiris me munitissimam hanc urbem expugnaturum ; tantæq; uictoriæ compotem futurum esse . Quamobrem non hic uirtutis uestræ laudes , non præmia ab ipso Cæsare uobis accepta , non quæ fortiter pugnando mes

ruiſtis ornamenta commemorabo : cum exploratum nobis ſit , uos non illis magis , quàm ingenij bonitate , & ſtrenuè agendi conſuetudine ad uir:utem excitari . Sed dicam , & quidem paucis , quæ commoda Chriſtianæ Reip. hac parte per nos uictoria ſint futura : quantum decus ad Cæſaris imperium , quod propagari maxime uolumus , & ſtudemus , acceſſurum ſit ; quàm gratum denique , quàmq; acceptum Deo Opt. Max. habendum , quòd firmiſſima ueræ pietatis , diuiniq; cultus fundamenta per nos hac in prouincia iacta ſint . Meminiſtis enim milites his proximis annis ita hoc mare inferum prædonibus reſfertum , ut præter negotiatores quamplurimos , qui nauibus , mercibusq; , & uita ſpoliati ſunt , multæ Italiae Vrbes , multaq; prouinciæ Siciliae , Sardiniae , Balearium , cæterarumq; inſularum maritime loca capta , ac miſerè direpta ſint , & Cæſaris classiſ pas

rum proficeret, cum hoc potissimum, atq; alia Africæ oppida illi haberent, quo se tuto recipiebant. Expugnata igitur hac urbe, & è Dragutis illorum principis, sed crudelis tyranni manibus extorta, iam uestra uirtute liberari Italiam, explicari Siciliam undiq; periculis cinctam, & quicquid in infero mari omnibus piratarum iniurijs maximè obnoxium in optimum restitui statum uidetis: receptu enim illis per nos sublato, uel liberum hoc mare relinquunt, oportet, uel non magno admodum negotio captiui nostris classibus omnes ducantur; atq; in miseram seruitutem redigantur. Hac uictoria parata milites, tantoq; propugnaculo uestra industria expugnata, facile Cæsar totius Africæ imperium obtinebit; tantamq; ditionis suæ, uel potius nostræ propagationem uirtuti tantum uestræ acceptam referet. Hac capta Vrbe milites, coloniaq; Christianorum illò deducta, & pro

fanis Mahometis ædibus Christiano ritu consecratis, atq; unius, & trini Dei cultui dedicatis, quantum Cæsariani imperij fines proferentur, tantum Christiana religio, ue raq; pietas augebitur. Ex quo non humana uos modò, sed cœlestia illa, quæ non humanæ capit coniectura mentis, manent præmia. Non est milites, quòd incommoda hic commemorem, quæ cunctis futura essent, si hinc re infecta (quod Deus auertat) discederemus: propterea quòd uirtute uestra confisi non nisi certam uictoriam animo complectimur, ex qua, præterquàm quòd nomen uestrum commendabitur immortalitati, maximis etiam diuitijs, & fortunis, quibus Aphrodisium refer tum est, locupletissimi omnes fietis. Hæc locutus incitatis antea sua sponte militibus, de inde uehementer oratione inflammatis, signũ continuò dedit: qui maximè alacres Christi seruatoris nostri, diuinq; Iacobi inuocato nos.

mine (ut Hispani milites prælium ineuntes
semper facere consueuerunt) urbem uersus
quadrato agmine contendunt . Iam prima
& altera acies à terræ parte inuasuræ urbē
ad pomœrium , murumq; anteriorem tormen-
tis stratum peruenerant , subireq; parabant ;
ut utraque præscriptum alterius muri locum
peteret , eaq; in urbem irrueret ; cum turcæ,
qui in portæ statione uersabantur (quorum
fortissimus Halis princeps erat) à quo , cum
inua dendi tempus instare uideret , ad Mabo-
metis sectam tuendam , ad Draguti magno
duci , liberaliq; fidem seruandam , ad opinio-
nem , existimationemq; uirtute antebac pars-
tam retinendam oratione cohortati , inflam-
matiq; fuerant , in duas partes diuisi , à dex-
tra , leuaq; nostros aditu probibere conantur ;
cumq; nostri contra obniterentur , ibi acriter
utrinque pugnatum ; multiq; utrinque , sed
ex illis plures ceciderunt . In ea pugna

Halis illorum præfectus fortiter pugnans mortem occubuit; & , quod ipse euentus rum prædixerat, urbem scilicet, dum ipse uiueret, non capiendam, euenit: Tandem hinc, & illinc turcæ ad portam usque ualidis munitionibus ab ipsis firmatam reiecti sunt, nostriq; ad loca, quæ petebant, perueniunt, summaq; ui aggrediuntur: Sed prima acies quanquam in eam muri, turrisq; partem, quæ principio non uerberata solùm, sed etiam fors deiecta (quam ueterem milites uerberationem appellabant) audacter euasit: tamen propter muri altitudinem, fossas, & stipites in terram defixos, & taleas ferreis hamis infixas, aliasq; munitiones, quibus eam partem firmatam ostendimus, ingredi haudquaq; potuit. Ibi Gaspar Gussmanus, qui unà cum Amatore, eiusq; signis fero, cui Richelmus nomen erat, alysq; paucis irruere tentauit, glandis ictu alterum

penè brachium amisit , Richelmus autem uir strenuus , fortisq; cecidit , cæteri omnes res iecti sunt . Altera acies , quæ in alteram partem secundo loco pulsari cœptam , quam diuersam à superiore nouam nuncupabant , impetum fecerat , turrim , quam partim euersam tormentis diximus , nonnullis turcis , & opidanis , qui eam defendebant , trucidatis , quamprimum cepit . sed à posteriore eius turris parte hostes , quæ erat transitus in murum , quem mare abluit , disturbarunt ; ut si forte nostri ea turri potirentur ; eà in commissum illi murum transeundi , atq; inde in urbem ingrediendi potestas auferretur : posuerant tamen longissimum , sed angustum in ea parte tignum , quæ ipsi ad illius loci defensionem transibant : atq; id magno fune eo nomine colligabant , ut cum nostri illac irrumperent , facilè illud in urbem eo adminiculo subtraherent . sed impetu nostrorum militū

ita oppressi sunt , ut illius auferendi facultas ipsis prorsus eriperetur ; & eà circiter quinquaginta ex nostris ingredrentur : quorum pleriq; diui Ioannis Hierosolymitani milites erant : sed primus omnium Ferdinandus Toletus Trib. militum animi præstantia, corporisq; robore uir insignis, reliqui omnes conuersis signis tertiam secuti sunt aciem : quæ quanq; Ferdinandum Lupum tribunum suum uix ex aggeribus egressa , quòd Sclopetti ictu sauciatus fuerat , amisit : tamen nihil eo remorata , nec quòd per medios fluctus sibi ad oppidum perueniendum erat , aquam audacter ingressa , à qua propter uada , & inæquabilem locorum uarietatem hic ab humeris , illic à pectore , alibi à summis tantum scœnoribus extabat , omnes difficultates superauit : ac per muri ruinas machinæ tormentis deiecti , hostibus prius , qui illuc ut nostros aditu probiberent , concurrerant , magno

facto impetu reiectis irruit. Sed inter eas mu-
 ri ruinas, & urbis tecta paruo distantia ins-
 teruallo instructi oppidani constiterant, qui
 & repulsos suos redire in prælium iussere,
 & impetum nostrorum eo exceperere animo,
 ut cum in una uirtute omnem salutis spem con-
 sistere arbitrarentur, pro nudata moeribus
 patria corpora opponerent, ac fortissime præ-
 liarentur: ut nostri intelligerent, reque ipsa
 experirentur sibi cum fortibus uiris negotium
 habendum: quorum nemo nec pedem refere-
 bat, nec nisi cum uita telum relinquebat: et
 nim cum hinc spes, illinc desperatio animos
 irritaret, nostri omni ui capere, illi defende-
 re urbem nitentur: & quo acrius, &
 magis confertim pugnabatur, eò plures saus-
 ciabantur. sed iusta belli suscepti causa, &
 Cæsaris, Vegæque felicitas, & summa milis-
 tum nostrorum uirtus tandem effecit, ut nos-
 tri superiores essent. præsertim quòd milites,
 quos

quos ad inferiora tormenta in subsidijs positos supra memorauimus, iussi à Prorege duce Garsia certantibus nostris auxilio proficisci opportunè illuc peruenere, suoq; aduentu nostris animum auxere. attamen non prius ibi finis pugnadi fuit, quàm omnes ferè barbari, qui se irrūpentibus nostris opposuerant, internicioni darentur; ità obstinatis animis pugna uere. sed non pauci ex nostris quoq; desiderati; quamplurimi uulnerati sunt. Tunc nostri, ut uictoria uterentur, diuisi sunt: plerique enim à læua parte uicum, qui ad forum ducit ingressi hi è turribus sclopettorum, & corneorum arcuum ictibus uexabantur, uulneraq; multi accipiebant: præterq; quòd oppidani ijs passim resistebant, atq; ita obstinatè, ut liquidò appareret, captæ ab hostibus patriæ eos supersitites esse nolle: nam ausdacter hi falcatis ensibus, illi hastis, nonnulli, cum tela non haberent, lapidibus præ-

liabantur ; cæciq; furore in enses , telaq; nostrorum militum irruebant , & uictoriam remorari pro uirili quisque parte nitebantur. in eo uico Ferdinandus Toletus Trib. militum grauius uulneratus paucis post diebus interiit. Melchior Sumarraga Centurio interfectus fuit. utebantur tamen nostri uictoria obuios oppidanos passim cædentes . Interea ex ijs , qui à dextra parte præter murum , quàm nostris aditus patuit , progredi cæperunt , nonnulli per scalam , quam muro admotam inuenere , ad hostes in eo ad nostros prætergradientes paruis tormentis , lapidibusq; infestandos positos subire conabantur : ut uel captiuos illos ducerent , uel inde ui summouerent : qui quidem tametsi in murum euasere , atq; inde hostium fugam fecere : deinde illos captiuos duxerunt tamen non prius id assecuti sunt , quàm acriter cum ijs præliati essent. sed qui prius omnium per eam scalam

in murum euasit , pulchriq; illius facinoris auctor fuit , Petri Acunæ Centurionis Signifer erat iuuenis strenuus , manuq; promptus , cui Bartholomæus Peresius sumelsus nomen est , qui tametsi in subsidijs ad inferiora tormenta cum cæteris relictus fuerat , ut illis in hostes in muro eminentes explosis continuo prægressos milites nostros , urbemq; à parte maris aggressos consequerentur , uictoriamq; pro parte sua adiuuarent : tamen ubi is cum reliquis duce Garsia ad nostros fortiter cum hostibus dimicantibus peruenit , & in illis profligandis , cædendisq; strenuam operam nauauit , ad dextram conuersus , cum ab oppidanis in summis mœnibus uersantibus , lapidesq; , & tela missilia in nostros confertos haud frustra iacentibus maximum us detrimētum afferri uideret , cohortatus ad ascensum nostros , qui se iam ab imminente periculo subducere cœperant , cum diceret uictoriam

in manu esse, infesto signo quòd nigri coloris erat, paucis sequentibus subire tentauit, & ad resistentes hostes, atq; deicere ipsum cos nantes audaciter, ac fortiter pugnando peruenit, & quòd maximè cupiebat, ut inde hostes reiceret, affectus est; primusq; ab ea parte uexillo in mœnibus constituto circum = fusis triremibus capti à nostris oppidi signum dedit, atq; Andream Auriam, reliquosq; earum præfectos ad parandam ex hostibus uictoriam incitauit: qui non missis modò ætuarijs nauibus, scaphisq; cum ijs militibus, quos ex Italia aduexerant, sed etiam ipsi cum ijs profecti, quanquam illorum pleriq; in oppugnatione urbis erant, bonam strenuamq; operam uincētibus nostris præstiterūt. Sed ut ad signiferum redeamus, cum oppidani tantam illius, & paucorum audaciam, uirtutemq; admirati crederent reliquos in murum euasuros, præsertim quòd signifer tanq; explorata,

certaq; uictoria illos ad sequendum uocabat ,
terga statim uertunt , & fuga saluti suæ consu-
lere student : sed postea à nostris insequentis-
bus nō longè à portu , naualibusq; capiuntur :
Quæ quidem à nonnullis militibus nostris op-
pugnabantur , & ab aliquot oppidanis cum
sceminis amplius quinquaginta lapidibus des-
fendebantur , & eiusdem signiferi interuens
tu deditioe statim facta in nostrorum potesta-
tem uenere , & omnes ferè , qui ibi inuenti
sunt , captui ducti . Nec in ea parte sos-
lum , sed in omnibus urbis uicis , locisq; uehe-
mentissimè ab omnibus certatum : etiam à mu-
lieribus , quæ è fenestris , locisq; superioris
bus ædiuum saxa in nostros conijciebant ; &
quoquo modo poterant , aduersabantur . Cū
iam ad Mahometis ædem uictores milites nos-
tri peruenissent , negotiumq; iam confectum
esse putarent ; ecce subito è foro illi proximo
non parua oppidanorum , & nonnullorum

turcarum bene instructa acies, atque equitum
quamquam paucorum alis firmata uelut in pas-
tenti campo pugnatura in nostros impetum
fecit, & ita praelium redintegrauit; ut cum
illi recentes, nostri autem defessi essent, mas-
ximum ijs terrorem iniicerent. Sed nostris
ubique uincere assuetis cum obuersaretur ante
oculos ingens dedecus, quod admissuri essent,
si pedem referre uiderentur, praesertim tota
penè iam capta urbe, cunctis omnes se colligunt,
& alius alium cohortando irruentium
hostium in se impetum excipiunt; atque acerrime
cum ijs praeliantur. cum utriusque alteros
pellere niterentur, diu anceps certamen
fuit. tandem nostris, quod fortius, quam
putarant, resistere, creuerunt animi: &
barbari, quod defessos integri non expul-
sere, se iam uictos censuerunt: praeabantur
tamen; sed nostri ui, atque impressione in
illos facta trepidanteis iam exturbant, sunt

dunt, fugantq; & fusos, ac fugatos persequuntur; cum pauci ex nostris, multi ex illis cæsi, sauciatiq; fuissent. Ex fugientibus magnus numerus captus; reliqui ad munitas turres confugerunt: sed paulo post nostris oppugnantibus se dediderunt. Tunc omnes ad prædam uersi captam Urbem diripiunt. Illud summa admiratione dignum fuit, quòd & si nostri Vrbe iam potiebantur; Turcæ tamen, & Afri mercede conducti, qui cum ijs in turribus ad castra spectantibus uersabantur, sagittas arcubus, & glandes sclopetis adhuc in nostros emittebant, displodebantq;: nec pugnae finem fecere; quousq; uniuersam Urbem in Christianorum potestatem redactam uidere. Tunc, cum se nihil proficere animaduertent, per Scyrißum, quem aduocant, Vegæ nuntiant ipsi dedere se uelle. Ad eos Vega primo Bucarum Tunetis regis filium

misit; qui illos suo nomine in deditioem acciperet: sed ad eum pauci egressi sunt; credo, quòd cum Afer esset, paruam illi fidem habebant: Deinde Alfonso Coua illò profectus, cum insigne, quod illius ordinis milites ferre solent, illis signum, quòd à Vega in deditioem acciperentur, dedisset, omnes ad eum descenderunt; qui circiter ducenti, & uiginti erant; atq; ad Vegam perducti sunt: qui tunc equo uectus in tanta rerum felicitate non sui, pietatisq; Christianæ oblitus nauabat operam, ut saucij quam diligentissime curarentur. Illud summæ humanitatis, pietatisq; signum fuit, & factum certè Christiano Principe dignum: nam cum inter cæteros, qui grauiter uulnerati fuerant, religionis Hierosolymitanæ militem sub muro iacentem animaduertisset, honestum quidem iuuenem, genere, factisq; præclarum Vllioam nomine, qui eo die fortissimè dimicarat; nec ibi tunc adesset,

qui illum ad hospitales ædes perferre possent, cum omnes serè urbis direptioni intèti essent; & si necesse illi erat multa in tempore providere; & propterea ultro, citroq; sursum, ac deorsum currere; nec ob maximos illius regionis æstus, solisq; ardores pedibus ire poterat; tamen ex equo statim desilyt, imponiq; illi uulneratum militem, & ad domum, ubi commodè curari posset, deduci quamprimum iussit. Isa consanguinitate Draguti coniunctus, qui summæ rerum præfuerat, ad turrimq; munitissimam frustrà confugerat, in ipsius potestatem, ut ratio postulabat, uenit; & militibus, quibus ille se dediderat, ipse abunde satisfecit: Hunc Antonio Cicalæ dedit eo consilio custodiendum, ut, quoniam eius filius in Dragutis potestate erat, illum ea permutatione recuperaret. cæteros captiuos serè omneis inter duces, etiam milites, & domesticos, qui urbem non intrarant,

partitus est : ut qui & castrorum , & tormentorum praesidio relictii fuerant , praedae non essent expertes : quae non magna admodum fuit , quod plerique in praelio ceciderant ; multi natando nostrorum manus effugerant ; & ab Azeno primum rege , deinde Afa Gerbino pirata ; postremo ab ipso Dragute urbs direpta penè fuerat . Quarto & septuagesimo die , quam obsidere coeptum , Aphrodisium captum est quarto idus Septembris anno à Virginis partu . M. D. L. Ex nostris in obsidione quamplurimi ; in oppugnatione non admodum multi , sed clari uiri perierunt : qui ordines ducebant , praeter eos , quos commemorauimus , Saiauedra , & Belcazar , tres Morerolæ fratres , quorum primus trescentis militibus imperabat ; alter uexillifer erat ; tertius inter milites relatus fuerat . Hic res permira profecto accidit , cum fortè ex ijs , qui uexillum in hostem ferebat , tormenti hos

Stilis ictu cecidisset, frater miles nihil fratris casu deterritus, illo ex demortui manu confestim sumpto audacter progreditur, qui itidem paulo post occiditur. maximus igitur natu frater, cum fratres, atque unum signum colapsum uidet, illud euestigio alta manu tollit, atque itidem in hostes infert: sed sors iniqua, ac crudelis hunc quoque grauiter uulneratum paucis post diebus tollit à medio: tresque fratres fortissimos uiros pro salute Reip. conseruanda, pro Cæsaris regis sui imperio propagando, & Christiana religione augenda fortiter præliantes læto dedit. Signiferi præterea septem ictibus hostium interiere: quos inter Sedegnus diui Ioannis miles, & Aluari Vegæ uexillifer strenuus: cum præsentis animo uexillum in muro statuisset, grauissimè uulneratus fuit, & non multo interiecto tempore migravit à uita. ex cæteris Hierosolymitanis militibus amplius uiginti in

ea oppugnatione desiderati; multi ex prælio sauciati abierunt: quorum plerique diem postea suum obiere. Postea quàm Prorex ut mortui sepulturæ darentur, & qui sauciati fuerant, omni adhibita diligentia curarentur, prouidit, urbem iam captam, ac direptam ingressus est; & illius munitiones non sine maxima admiratione perspiciens, tunc denuo gratias Clementissimo Deo ingentes tum egit, tum habuit, atque uehementius soli illi tantam uictoriam acceptam retulit: nam ita eam urbem munitam inuenit, ut nisi ea temporis oportunitate fuisset capta; quemadmodum nūquam antea, sic nec unquam postea fuisset capienda: etenim si hostes muniendi, fossæque tantum ab interiore urbis parte, quæ à mari nouissimè quassari, atque inuadi cœpta, ducentes spatium habuissent, non erat, quamobrem nostri uictoriam assequendi spem acciperent: propterea quòd Vegæ munitior uisa est,

quàm ut ulla hominum industria , aut ullo
quanuis magno exercitu illam fuisset expus
gnandam putaret . Quamobrem dum nihil
laudis , nec uigilantiæ , industriæq; suæ , nec
militum labori , uirtutiq; tribuendum censet;
sed ad Deum tantummodo auctorem immens
sam tanti negotij confecti gloriam refert , se
talem esse ostendit , ut omnes ipsius curas ,
cogitationes , singulasq; actiones , & ope
ra ille assiduè dirigat , ac summa cum laude
perficiat . Quare iure optimo in primis cur
rauit , ut Christiani quamplurimi , qui ant
tea in seruitutem per Barbaros abstracti tes
tro adhuc carcere coercebantur , in libertatem
assererentur : etenim misit continuo , qui car
ceris ualuas effringerent , miseraq; seruitute
illos liberarent . Erant ibi inter cæteros pueri
complures : erant mulieres , & nonnulli sacer
dotes , quos omneis non solum emitti , sed etiam
ad suos intactos , & incolumes remitti uoluit :

magnum autem carceris uectem, claustrumq; ad se afferri mandauit : iam cogitans urbis à se captæ spolia ad Pontificem Dei in terris Vicarium Romam mittere ; atq; ea per illum diuino nomini consecrare : ut qui uictoriam concesserat , uictoriæ spolys in templo suspensis frueretur . Itaq; & signa hostibus per uim adempta, corneos turcarum arcus, sagittasq;, & falcatos enses ; Leones præterea, ac per pulchros Equos in eam rem secerni iussit ; ut suo postea tempore perficeret , quod omnibus Christianis Principibus , qui uictoriam ex Christi hostibus consequerentur , maximo foret documento . Curauit præterea, ut prophana Mahometis ædes, quæ ibi perpulchra erat, in Christianæ religionis usum conuerteretur ; ibiq; Christiano ritu res diuina quotidie fieret . Itaq; ab idoneis sacerdotibus , quos apud se habebat , consecrata : diuq; Ioannis nomen illi ipsius permissu , atq; iussu inditum

fuit. non ea tantum causa, quòd Ioannes illi prænomen esset; sed etiam, quòd Afri diuum Ioannem uehementer colere, atq; uenerari uidentur: ut ea re forte allecti Christianum dogma sectari inducerent animum; & Christianorum in numerum adscriberentur. Prouidit insuper, quibus locis militum custodiæ disponderentur, uigiliæq; fierent: ut loca mœnium ruinis exaggerata purgarentur, ac partes, quæ disturbatæ tormentis fuerant, quoquomodo possent, repararentur: ut, si qua externa uis, quod fieri poterat, orta esset, ea facillè reprimi posset. quanquam is munitionibus, ut tunc erant, ita confidebat, præsertim tali præsidio firmatis, ut totius Orientis opes, uiresq; non formidaret. Cæpit etiam, quoniam magna laxitas urbis erat, de ea minuenda cogitare: ut & munitior illa fieret, & militum manu non admodum magna custodiri posset: ex illius enim collis, in

quo castra communierant, propinquitate, ab hostibus, qui eum locum tenerent, multis affici incommodis poterat: quæ ut deuitanda essent, si usu ueniret, ueteres urbis munitiones, domosq; & priuata ædificia ad ædē usque, quæ media ferè urbe est, disturbanda, & inde nouis mœnibus, turribusq; & propugnaculis illam muniendam censuit. Et si re ad consilium relata, erant nonnulli, qui in alia omnia discedebant, quòd existimarent Carolum Cæsarem compendij loco maximum nouis illis munitionibus sumptum facturum: tamen edocti illi sunt, multo plus in stipendia militum, quibus tantus Urbis ambitus defendendus esset; quàm in noua illa mœnia, propugnaculaq; impensum iri. Quamobrem Prætor nobili architecto, quem suæ assentiri sententiæ perspiciebat; cuius etiam opera in ædificijs construendis, ac locis, urbibusq; muniendis assiduè utitur, negotium dedit, ut
 eius

eius formam exprimeret, eamq; rectè ad archi-
 tecturæ leges expressam ad Cæsarem ipse
 mittendam curaret; ut ex ea ille quale ædifi-
 cium futurum esset, cognosceret, & quod
 fieri uellet, posthac mandaret. Formam igi-
 tur futuræ munitiois urbis ex sententiâ ex-
 pressam, & illius captæ nuntium ad Cæsare
 in Germaniam per Ioannem Osorium Quins-
 nionium affinem suum perferendum curauit.
 Huic quoq; ad sūmum Pont. Iulium eius nomi-
 nis Tertium dedit literas; quibus illum de ex-
 pugnato itidem Aphrodisio certiorè faciebat;
 putabat enim (nec decipiebatur) illum æquè
 atq; ipsū Cæsarem eo nuntio lætaturum; cum
 exploratū haberet, tantæ integritatis, & san-
 ctimonix uirum esse, ut Cæsaris dignitatem,
 opesq;, quas ad publicā omnium utilitatē para-
 tas, atq; expositas animaduertit, augeri; chri-
 stianam autē rep. quam ipse omni cura, atq;
 uigilantia cum illo gerit, & saluam studeat,

omni metu, & solitudine liberari uelit: quod expugnato hoc oppido, atq; ex inmanium barbarorum manibus extorto, contingere uideat. Misit etiam, qui Prouinciæ Siciliae eam uictoriam significaret: quoniam ea re bene gestâ cum nulla alia præclarius actum est: Et nuntio tam iucundo, tamq; omnibus expectato tantam ipsa lætitiâ præsetulit, ut in singulis eius urbibus, oppidis, pagis, locisq; per supplicationes confestim decretas, solenniaq; sacrificia rite facta immortalî Deo gratiæ innumerabiles actæ; ac per ignes tris uijs, quatriujsq; & areis, & compitis editos, & funalia innumera in summis turribus, domibusq; undiq; collocata, & accensa nihil iucundius uniuersæ prouinciæ accidere potuisse declaratum sit. Non est hic silentio prætereundum, quòd post eius urbis expugnationem Vega permisit Auriam, ut antea solitus fuerat magna secum potestate uti,

ut ostenderet se tantisper summæ rerum solum præesse uoluisse, dum rei bene gerendæ facultas; quam adesse cernebat, non impediretur; nam tametsi multum Auræ semper tribuit, cumq; æquè, ac patrem habere studeuit; tamen cum ipse rei militaris peritus, uideret, dum negotij conficiendi tempus esset, illum à se pessimo publico dissentire, noluit committere, ut illius magis, quàm Cæsaris rationem haberet: & cum primum id quod cogitabat, summa cum laude executus est, suoq; in Cæsarem, & Christianam Rempub. officio satisfecit; summum imperium, quod sibi iustis de causis præsentis animo sumpserat, comiter, humaneq; deposuit; uel uerius commune sibi, ut antea, cum ipso Principe esse uoluit. Illud quoq; haud nobis omittendum putauimus, quod tum ad Vegæ in rebus bellicis felicitatem demonstrandam, tum ad eam uictoriam facilius obtinendam

pertinere arbitrati sumus : is enim perpuls
chram in castris habebat ceruam cicurem
quidem , ac tractatu facilem : quæ aggressio
nis die ut primum heri uocem , & tubæ signū
audiuit , ante instructas , armatosq; milites
nostros oppidum uersus oppugnandi gratia cō
tendentes , magnis saltibus petere urbem cæs
pit : ac non armorum sonitu , non militum
uocibus , non ascensu per muri ruinas difficili
remorata ; non tormentorum æneorum bom
bis , non parata in muris ad defendendum tur
carum , oppidanorumq; armatorum multitus
dine deterrita , urbem intrepida antequam
nostri ad mœnia peruenirent , ingressa est ,
certamq; omnibus uictoriæ spem dedit : ete
nim cum primum milites nostri ceruam ani
mal natura ignauum , nulla timoris signifi
catione facta , sed summa potius cum audacia
in oppidum introiuisse perspexerunt ; & si
ipsi fortes per se aut potiri oppido , aut fortis

ter pugnando pulchrè mori omnes decreuerant ; tamen ceruæ exemplo alacriores, fors
tioresq; facti, uictoriam ex hostibus euerfa,
expugnataq; urbe adepti sunt. Itaq; non mos
dò milites, qui se dignos tanto duce usques
quaq; eo in bello præstiterunt, sed etiam ras
tionis expertia, timidaq; animalia naturæ suæ
prorsus oblita magni, inuictiq; animi exemplū
præbuere. Quod quidem Ducis Vegæ felicis
tati duntaxat adscribendū censemus : nā cū ni
hil eorum, quæ ad solertissimum, atq; optimū
quenq; Imperatorem spectant, ullo loco præ
termittat, omnia etiam, quæ fieri nō posse ui
dentur, quam felicissime illi eueniunt. Quāob
rè pulchrè dicebat græcus ille Chabrias mal
le se ceruorū exercitū duce leone, quàm leonū
duce ceruo : cum ille milites ferè omnes in sui
ducis naturam, morcsq; formare se niti, atq;
ipsorum fortunam cū duce uel stare, uel cades
re nō ignoraret. Quod autē ad ceruam attinet,

etiam egregius ille dux Sertorius albam cervuam per asperos Lusitaniæ colles secum trahebat, à qua admoneri se, quæ aut agenda, aut vitanda essent, simulata religione prædicabat; militesq; non inuitos ad omnia militaria munia obeunda habebat. quanquam sunt, qui dicant illum re uera cervuam rerum gerendarum indicem habuisse: & sollicitum aliquando, ac tristem fuisse, quòd cervuam; cum nusquam appareret, amissam crediderat: qua postea demum conspecta, magnæ spei plenum suos in aciem eduxisse. Sed quam Vega nec ob superstitionem, nec aliã ob causã in castris habebat, nisi quòd dono illi ex Sicilia à suauissima Isabella filia missa fuerat, non illius unquam auctoritatem, quæ nulla re simulata amplissima per se semper extitit, apud milites auxit; & felicitis illius certaminis causa fuit: quo munitissimum illud oppidum captum est; quod Cæsari imperium

propagavit; otium, ac securitatem Reipub. Christianæ peperit; ipsum autem Vegam tantæ uictoriæ compotem æternitate donauit. Quid autem denique ceruæ illi contigisset, scire nunquam potuimus: & si fuerunt nonnulli, qui illam à barbaris uulneribus statim confossam dicerent; tamen ex ipso Vega cognouimus diligentissimè ipsius mandato post expugnatum oppidum conquistam, ac nusquàm inuentam fuisse.

Q T T A

. R iij

[The following text is extremely faint and largely illegible due to fading and bleed-through from the reverse side of the page. It appears to be a list or index of names and dates, possibly related to the events described in the main text.]

HORATII NVCVLAE
 INTERAMNATIS
 COMMENTARIVM
 DE BELLO APHRODISI
 SIENSI

LIBER QVINTVS

C A P T O Aphrodisio tantus non finitimis modo barbaris, sed uniuersæ etiam Libyæ populis terror iniectus, ut ferè omnes exanimarentur; ac de se prorsus actū esse cogitarent: proptereaquod ex eductis urna sortibus, quibus maximam fidem barbari adhibent, uaticinationibus, & comiectorum, aruspicumq; responsis sibi persuaferant, totam Africam in Christianorum potestatem uenturam, cum primum id oppidum ab ijs

expugnatum uiderent, quod nunquā ipsi futurum crediderant, presertim quōd se à maioribus suis accepisse dicerent, illud à summis, egregijsquē Ducibus magnis exercitibus instructis frustra semper tentatum; & cæteris omissis memoria repetebant Alfonsum Aragonum Neapolitanorum Regem post uictoriam illam apud Meningem Tunetano Rege superato, atque uectigali factō partem, iniussu consilium obsidendi, capiendiquē Aphrodisiū; sed diligenter eius urbis situ, mœnibus, propugnaculisquē perspectis de oppidi tam egregiè muniti expugnatione desperasse; ac nonnullis tantum, quas ibi deprehenderat, incensis nauibus re infecta Neapolim reuersū esse. Quamobrem maturè factum est, ut multi ex captiuis posthabito, abiuratoquē Mahomete, ac secta eius prorsus relicta in Christianorū numerum per sacerdotes nostros rite adscribe rentur. Est adhuc in Proregis familia seruus

Aphrodisy natus , qui sacris Mahometanae sectae initiatus illorum curam cum alijs sacerdotibus in Aphrodisiensi aede aliquandiu gesserat . Mox cum quorundam turcarum insidigatione omissa sacrorum cura piraticam faceret , ac prope Siciliam nauigaret , orta subito tempestate in littus non longe à Lilybeo fracta naui cum socijs eiectus in potestatem Hispani Ducis barbati nomine , cui tutela eius tractus mandata fuerat , peruenit , missusq; ab illo Proregi dono fuit . Hunc ego dum Aphrodisium à nostris oppugnabatur , memini ioco se principio dicere , se cum id oppidum caperetur in Christianum dogma transire uelle : putabat enim nunq; futurum , ut ea nostri uictoria potirentur . cum autem postea animaduertit oppidum captum , ac direptum à nostris esse , illud iam in religionem uertens , quod per iocum antea pollicitus fuerat , re ipsa postea haud inuitus praestitit , atq; inter

Christianos referri quamprimum uoluit : Itaq; qui Halis antehac omnibus appellabatur, Christiano statim ritu Ioannis nomen libenter subiit, & nunc Christianam pietatem cum plerisq; conseruis ipsius exemplum secutis, castè, & religiosè colit. sed ut ad propositum redeamus, eodem tēpore Ioannes Vega, cui iampridem in optatis erat, ut aduersus Dragutem ad insulam Meningem classe nauigaretur; atq; una æstate duo magna facinora Deo, hominibusq; gratissima fierent: misit continuò, qui Principem Auriam allosqueretur suo nomine, ut relictis nonnullis trimibus, quibus iuuantibus reparari oppidū, & de rebus illi necessarijs prouideri posset; etiam parte exercitus, cuius præsidio ab omni hostium uitutum esset; reliqua classe ad eam insulam contenderet; tum ut Dragutem penitus deleteret; tum ut illam insulam Cæsaris imperio subijceret; tum etiam tributum ex

fœdere olim cum Vgone Moncada Siciliae Pro
rege isto debitum pendere cogeret : quod quis
dem nec illius insulae praefecti ; nec illius ops
pida, populiq; seruarant . Eodem officio fun
ctus est Alfonsus Coua missus à Cæsare
ad Vegam , Auriamq; (ut supra demonstra
uimus) ut de rebus ad id bellum maxime spes
stantibus cum ijs ageret ; inde ad arcem Guz
lettam , ut ei praesset ; quòd ab illo in demor
tuo Ludouici Peresij locum successus fuerat ,
navigaret . Sed Auria cum non idoneum na
uigandi tempus excusaret , nonnullasq; alias
rationes, quæ in utramq; partem intelli
gi poterant , afferret , profectioe supersedit, quo
usq; serui quidam graeci fractis catenis ex Lo
tophagite aufugerant, Aphrodisiumq; ad Ioã
nem Vegam, ipsumq; Auriã peruenerant : à
quibus de Dragute , ac de omni illius insulae
statu cognitum fuit. Illi enim nuntiarunt : Ot
thomanum ex re cognomento Cæcum, quòd Turz

earum rebus impensè faueret, ipsumq; Dragutem omnibus sibi officijs conciliaret, ab altero eius insulæ Præfecto interfectum fuisse; atq; eius habitatoribus interdictum, nequis turcas grauissimis constitutis pœnis exciperet, nèc ulla re alia subleuaret; ac Dragutem ea re uebementer cōmotum suas quamprimum sarcinas collegisse, seq; in naues cum uxoribus, filijs, totaq; familia recepisse, locumq; hybernis idoneum circumspectare, nec ullū ubi tutò esse posset, adhuc habere, quanq; fuerunt qui dicerēt illum ad Cercinam insulam classe appulsisse, atq; in ea hybernare constituisse. Tunc Princeps cum uiginti triremibus illò proficisci iniuit consilium, quod cum ex illius nuntio ad id ipsum missò Prorex cognouisset, se ea re uebementer lætari significauit: sed quòd uebementius lætatus esset, si maiore apparatu, & uiribus illò contenderent, se tamen cum eo nauigaturum, periculiq; & laboris partem sus

biturum esse. Itaq; decimo quinto cal. Octob. abierunt, sed contrarijs uentorum Orientis flatibus uix tertio post die ad Tapbrā, quæ à Lotophagite circiter sexaginta millia passuum distat, peruentum. Et si ijdem uēsti mari tumescēte spirabant, triremiumq; nostrarum cursum remorabantur; tamen de siderio, quo tenebantur, contra nitentes nunquam intermisso remigandi labore ad uiginti inde passuum millia contenderunt; cum parū à Cercina, in quam se recepisse Dragutem cognouerant, iam abessent. Ibi cum eosdem uentos spirare; & aqua classem iam carere coepisse animaduertent, nec in toto eo littore illius hauriendæ facultatem inesse, misit Princeps, qui Proregi diceret in rem esse, ut Aphrodisium extemplò repeteretur, si classem, & qui in ea erant, saluos uellent. Ad quod Vega se eius consilio, quem rerum naualium longo usu peritum sciebat, acquies

turum respondit . Itaq; ob eas ipsas causas ,
quas memorauimus , classis ad Aphrodisium
quinto post die , quàm inde discesserat , maxis-
mo omnium mœrore , atq; ægritudine reuersa
est , Vegæ præcipuè , cum assequi nõ potuisset ,
quod tantopere concupierat , ut scilicet , ad
Meningem insulam perueniret , manusq; cum
Dragute , quem perditum omnino uolebat ,
consereret , quanquam ibi ex afris etiam com-
pertum est illum ex ea insula à præfecto puls-
sum cum tredecim minoribus nauigijs adhuc
errare , nullamq; sedem ubi in hybernis esset ,
certam habere . Reuersus igitur Aphrodis-
sium Vega mille , & quingentorum militum
ueteranorum præsidio illud firmauit , filiumq;
Aluarum ei præesse uoluit , dum Cæsar quid
agendum esset , per literas significaret . Etsi
uirtutem adolescentis filij , ac diligentiam exc-
pertus pro explorato habebat illum sum-
ma cum laude tantum onus sustenturum : tas

men paterno in filium amore coactus, atque
 officio, uel potius pietate in Cæsarem, illum
 quid ad urbis munitionem faciendum; ut se
 cum militibus gerere; ut erga Numidas finis-
 timosque populos habere deberet, ac qua uti
 uigilantia, diligentissime præmonuit. quod
 autem ad rem frumentariam, cæterasque res,
 quæ ad usus uitæ necessarios illic expeteban-
 tur, attineret, dixit sibi illud curæ fore, qui
 ex Sicilia, ad quam redire iam parabat, eas
 illò transuehendas curaret: & ut id commo-
 dè fieri posset, nullisque piratarum incursibus
 interdiceretur, egit cum Auria, ut cum Sicu-
 lis triremibus, quas ea causa in Drepani por-
 tu in hybernis esse statuerat, sex alias ipse
 ex omni numero lectas relinqueret; quòd sex-
 decim longarum nauium classem ad prædos
 num frenandam audaciam satis esse censebat.
 id quod Auria se facturum pollicitus fuit:
 quòd uidebat ad res Africæ stabilendas
 illud

illud maximè necessarium . Compositis , ac constitutis ad hunc modum Africæ rebus , omnes iam de profectiõne cogitabant . Vega in primis ; ut prouinciam , quam Cæsari , sibiq; hoc in bello fidelissimam cognorat , reuideret , seq; illi quàm gratissimum in rebus omnibus declararet : ut charissimos liberos , quos in luctu , & squalore ob matris obitum reliquerat ; quosq; postea ob periculosum bellum , diuturnamq; absentiam maximè sollicitos habuerat , consolaretur ; iucundoq; aspectu suo lætitia efferret : ut coràm Ferdinandum maximum natu filium , quem Siciliæ abiens præfecerat , ob bene administratam prouinciam , ob incredibilem , qua de rebus ad id bellum necessarijs per regios procuratores , Quæstos renq; , & magistratus prouiderat ; curam , studium , diligentiam laudaret ; suoq; præconio ad res in posterum gerendas alacriorem redderet : ut illum , ad quem potissimum bo-

norum , ampliꝫ patrimo iꝫ ueniebat hæreditas , communicatione tantæ gloriæ nuper de Afris partæ ad magnorum etiam factorum imitationem incitaret . Nec ea opinione pater , felix inquam pater deceptus esset , si crudelis mors tantæ felicitati non inuidisset : tas le enim iam inde à puero specimen sui dederat , ut nemo non existimaret , illum maioribus suis rerum gestarum gloria præclaris maximo ornamento futurum , patri præcipuè , ad cuius maximè exemplar iustitiam diligere , pietatem colere , cuncta summo studio , summaꝫ diligentia gerere obnixè studebat : & in prouinciæ Siciliae administratione , cui ipsius patris iussu , ut diximus , & Cæsaris auctoritate præerat , ita se gerebat , reddens unicuiꝫ quod suum erat , tranquillitati omnium studens , ab internis , externisꝫ periculis summa uigilantia illam conseruans , ut Prorex pater haud abesse uideretur . Quam

obrem factum est, ut cum tantæ uirtutis, prudentiæq; fama, quæ in obscuro esse non poterat, ad Cæsaris, eiusq; filij Hispaniarum Principis aures perueniret, atq; ipsi ex eius literis de Siciliae prouinciæ statu, de rebus, quæ in Africa gerebantur ad se perscriptis cognouissent, illum quouis magistratu, atq; imperio dignum esse; ambo illum per diplomata ad idipsum duntaxat missa summis laudibus ad cælum ferrent; seq; de eo benemerituros pollicerentur. Felicem certè Vegam tanta uictoria ex Afris parta; feliciorē tamen filio, si cum ijs fungi honoribus perspexisset, quibus ille ab ijs haud indignus habitus est, qui amplissimos habere & solent, & possunt. Sed sic se habent res humanæ, ut nulla in ijs solida felicitas, aut perenne gaudium esse possit. Nec temere id, casuq; sed diuino credas accidere consilio: Deus enim opt. max. cuius sapientia, nutuq; fiunt,

ac reguntur cuncta, trīstia eam ob causam
 lētis, funera triumphis miscet, ut, cum uidea
 mus nihil hic esse non uarium, mortale,
 & caducum, non his fluxis spem nostram,
 sed in cœlestibus illis bonis collocemus, quæ
 stabilia, & æterna sunt, nulliq; temporum
 permutacioni obnoxia. Et si propè innumera
 bilia sunt antiquorum exempla, quibus mor
 nemur, ne rebus prosperis efferamur, ac
 quibus uiuere institutis, & rationibus debeat
 mus, abundè docemur: tamen Ioannis Ves
 gæ, & Ferdinandi eius filij exemplum,
 cum magis nos moueant, quæ uidemus; quàm
 quæ audimus, nobis documento esse potest;
 ut quæ cogitamus ipsi, & facimus, cuncta
 ad immortalis Dei consiliū referamus, &
 ad diuinam eius legem seruandam cum om
 nis cogitationes nostras, tum opera conferas
 mus: illud enim inde sequetur, ut, cum non hu
 manæ laudis parandæ (quæ tamen rectè facta

semper comitatur) sed officij potius faciens di causa laboremus, nec rebus prosperè euentibus efferamur, nec aduersis perfringamur. Siquis poterat honestis, sanctisq; cogitationibus, & rerum gestarum magnitudine, splendoreq; gloriari, paucos certè existimo (ne nullos omnino dicam) qui cum Ioanne Vega sint conferendi: is enim cum prouinciã Siciliam suscepisset à Cæsare administrandam, atq; eam omni scelerum, uitiorumq; genere ita pollutam, & perditam offendisset, ut nullum uirtuti, nullum honestis actionibus locum esse animaduerneret, illam singulari sua prudentia, summaq; iustitia in eum uiuendi statum restituerat, ut, cum æquo iure ubique uiueretur, nulliq; ferè in tota prouincia iniuria fieret, ipsum non ut Proregem cuncti diligerent, & obseruarent, sed tanquam parentem uenerarentur, ac celerent. Quid hac per Deum immortalẽ

felicitate præstantius? tamen, ne per eam sibi ipsi aliquid assumeret, ecce tibi infesta mors, charissima illum (prò dolor) ac sanctissima coniuge cunctis decorata uirtutibus orbauit: tantamq; ob restitutam in optimum statum prouinciam adeptam felicitatem in luctum, squaloremq; commutauit. Mox non ea iactura retardatus, quo minus uniuersam Rempub. prædonibus quotidie uexatam, atq; afflictam iuaret; Cæsaris regis sui imperium augeret, & Christianam religionem (quantum in se esset) extolleret, in Africam traiecit: ubi cum immensos labores, & maxima incommoda, quæ strenuis ducibus bellum affert, passus esset, ingentia pericula subisset, tanquam conserta cum ferocissimis hostibus manu uictoriam reportasset, atq; expugnata munitissima urbe totam serè Africam in Cæsaris potestatem redeget, dignus ab omnibus Africani cognomine habitus

eset, ecce iterum inuida, atq; tantæ felicis
tati, & gloriæ inimica mors tanti facinoris
auctori Vegæ, quietis publicæ fundatori,
Christianæ pietatis amplificatori, Ferdinan-
dum filium summa spe, altaq; indole adoles-
centem, bonorum, paternæq; gloriæ hæres-
dem, Siciliæ præsidem iustissimum, auctis, fas-
tisq; præclarum, summis à Cæsare, Phi-
lippóq; eius filio affectum laudibus, ademit:
tantamq; patris uictoriam atq; immensam ex
immanibus hostibus partam gloriam tristem,
funestamq; reddidit: etenim paucis ante dies
bus, quàm pater Aphrodisium oppugnaret,
in grauissimum ille incidit morbum: quo ita
uexari, ac confluctari cæpit, ut toto corpos-
re contremisceret; nec noctu, nec interdium
requiesceret; nullaq; medicorum ope, qui
peritissimi totius prouinciæ coacti sunt, leua-
ri posset. Quamobrem facilis erat coniectus-
ra, illud haud diutius uiuere posse: præsertim

cum ipsi medici omnem eius salutis spem abiecerissent : morbi enim grauitas tanta erat , ut æstu , febrîq; continua iactaretur ; uix ullum oculis somnum uideret , nullum iam solidum cibum ore caperet , ac paulatim tabesceret . Augebat etiam uim morbi sollicitudo non parua , qua præterea afficiebatur ; cum uideret prouinciæ administrationem infirma sua ualitudine intermitteri : quanq̃, Ioannes Osorius , Sylua illi consanguinitate coniunctus uir multi studij , & iudicij , & rerum gerendarum usus admodum peritus ita dum ille ægrota-
 uit , ipsius nomine res totius Siciliae unâ cum Regio consultore Arduino , magistratu , regijsq; procuratoribus administrauit , ut nec Proregem abesse , nec Præsidem eius filium ægrotare prouincia sentiret . Voluisset tamen Ferdinandus , ut quemadmodum à patre in Africam abeunte prouinciam administrandam susceperat , sic uictori illi ex Africa res

deunti optimè illam per se administratam res-
titueret. Sed cum tandem uideret id sibi
per infirmitatem ualeitudinis non licere,
& id, & morbi sæuitiam ut à bonorum om-
nium auctore Deo profectam haud iniquo
sibi animo ferendam putauit. Itaque cun-
ctis iam boni consulens se ad bene moriendum
parabat: quæq; à religiosis uiris, qui coram
aderant, præcipiebantur, non inuitus aus-
diens exequebatur. quanquam iam inde
à puero ita sapienter, purèq; uitam institus-
sit, ut ex laudabilibus eius uitæ institus-
tis, sanctisq; actionibus uero Christi milis-
te dignis (quæ omnia præmaturæ mortis
argumenta sunt) pro explorato haberi posse-
ret, illum ad senilem ætatem non peruentus-
rum; cum in ipsa pueritia, sapientia, pie-
tate, sanctimonia, cæterisq; animi dotibus,
laudatissimis, atq; omni uirtutum genere
ornatis senibus ille præstaret. Quare

*fiabat , ut quibus uel Deum , uel homines se
 offendisse credebatur , persæpe sacerdoti confis-
 teretur ; ueniamq̃ peteret : & tunc maximè
 quòd mortem instare animaduertebat , non
 modò eorum , quæ Christianum militem des-
 cent , nihil prætermisit , sed in ea incommos-
 da , ægraq̃ ualitudine se ips non semel , & itez
 rum communiuit . Nuntiatum per Ioannem
 Osorium Syluam patri fuerat illum ægrotas-
 re , sed non ita grauem morbum esse . Itaq̃ cū
 ille putaret filium ea tentari ualitudine ;
 qua ab ineunte ætate solitus fuerat ; sperabat
 fore , ut ea breuiter emergeret . Quamobrem
 expugnato à se Aphrodisio iucundissimum
 tantæ uictoriæ nuntium continuò ad ægrotan-
 tem filium deferri uoluit : ut lætitia , quam ex
 eo caperet , ægritudine , morboq̃ leuaretur .
 Sed illum medici non solita modò ualitudine
 tentari , uerum etiam undecim alijs morborū
 generibus cruciari dicebant . Et ita tunc labo*

rabat, ut tametsi eo nuntio recreari uisus est, ac non parua affici lætitia; & quid ageret pater, fraterq; Aluarus, & quonam modo tam munita urbs capta esset, percontatus est; tamen tot malis defessus, atq; uehementer conflictatus illa perfrui lætitia non posset. Quod autem potuit, præ sapientia, qua præditus erat, immortales summo Deo gratias egit, quòd Christianis uictoriam concessisset, reiq; magis necessariæ consulisset; præstare existimans publicæ omnium utilitati, quàm saluti, & incolumitati suæ prospectum esse. Etiam dixit non semel, aut iterum, sibi mortem, non ob suam certè, sed patris causam acerbam putare: cuius incredibilem in se amorem non ignorans, illum molestissimè suum casum laturum arbitrabatur. Superuixit tamen, & tertio post nuntium, & nono post gloriosam patris uictoriã die summo domesticorum, urbis, & totius

Siciliæ mœrore interyt : Isabellæ sororis præcipuè , cui dolor , quem ex charissimæ matris obitu ceperat , qui aliqua ex parte leniri uidebatur , hac fratris morte renouatus est , atq; ita auctus , ut nisi (qua in Deum pietate est) in eam cogitationem uenisset , ut , quæ mortibus accidunt , diuino cuncta accidere numis ne arbitraretur , doloris magnitudinem nulla perferre ratione potuisset . præsertim quòd pater , fraterq; Aluarus aberant ; quos tametsi crudeleis hostes domuisse , gloriosamq; ex ys uictoriam consecutos sciebat ; non tamen sine magno periculo , uitæq; discrimine illos abesse censebat . Sed ita tamen dolebat , ut quòd à Deo profectum existimabat , non in bonam partem accipere , ac dolori penitus succumbere nefas ducesret . præcipuè quòd in ea fratris ualetudine , patrisq; & alterius fratris absentia , siue sacrificia penè innumerabilia quotidie facta ;

precesq; ad Deum fusas ; seu diligentiam ,
quam in illo curando dies , noctesq; adhibuit ,
consideres , nullum quidem , quod non pars
uam consolationem afferebat , pientissimæ sis
licæ , atq; amantissimæ sororis officium præ
termisit . Magistratus , & principes ciuita
tis atrati omnes ad Regiam conuenerunt ;
tum ut funus efferrent , ac merito honore ces
lebrarent ; tum Suerum fratrem eius minis
imum optimæ indolis , & summæ spei pue
rum ; cæterosq; consanguineos , & domes
ticos luctu omneis & squalore obsitos cons
solarentur . qui maximam licet tristitiam
præseferabant , quòd uniuersam prouin
ciam in tanti , tamq; iusti , atq; omni uir
tutis genere ornati præsidis casu magnam
fecisse iacturam perspiciebant : ea tamen
re magis commouebantur , quòd incredibili
lætitiâ ex deuictis nuper hostibus à
Christiana Repub. susceptam , in grauissimū

conuersam luctum cernebant ; & tam egregiam patris uictoriam immatura filij morte labefactatam, funestamq; redditam . Illorum igitur , & domesticorum humeris mœstissima ciuitate ferè tota insequente ad diuæ Citæ templum funus ductum , ibiq; sacrificijs , & pulcherrima de meritis eius laudibus habita oratione celebratum , arcaq; sericis uestibus cooperta conditum iuxta maximam templi aram ad læuam è regione matris locatum fuit . Harum rerum ignarus pater iam classẽ conscenderat ; ut ad Siciliam rediret ; cum sexdecim illæ triremes , quas commeatus causa triduo antequàm Aphrodisium tinuaderetur , ad Siciliam per Auriam missas diximus , apparuere ; optatæ quidem diu à nostris . in ijs ueniebat tristis nuntius de Ferdinandi Vesgæ præsidis morte , qui totam classẽ magna affectu tristitia multis de causis ; patris Vesgæ præsertim , cuius uicem maximè omnes

dolebant : cum uiderent , magnam uictoriæ partæ lætitiã luctum tam grauem consecutum esse . Sed Vega , qui nec rebus prosperis multum extollitur , cum eas ad Deum auctorem semper referat ; nec frangitur aduersis , cum exploratum illi sit homines ea lege nasci , ut omnibus Fortunæ telis expositã uitam habeamus : etsi non potuit non commoueri tanta filij iactura : tamen ita dolere uisus est , ut magnam animi æquitatem præferret ; ut Princeps Auria , Antoniusq̃ , & Garsia cum cæteris classis ducibus , qui ad eũ consolandum in prætoriam trirremem Siculam , qua ille uehebatur , transierant , uehementer mirarentur illius pectus tali prudentia , ac sapientia munitum esse : nam præterquàm quòd ueræ se religionis , Christianæq̃ pietatis cultorem declarauit , ferens æquo animo , quod à Deo profectum existimabat , fertur etiã imitatus Paulũ Aemiliũ ,

cuius penè haud dissimilem se esse animaduertebat : Ille enim duos filios alterum quarto antequàm de Macedonibus triumpharet, die; alterum tertio post triumphum amisit . Hic uerò antequàm in Africam ad oppugnandum Aphrodisium traiceret, charissima, atq; omnibus ornata uirtutibus coniuge orbatus est; post autem eius urbis uictoriam maximum natu filium perdidit : & ut ille quòd publicæ felicitati nihil aduersi accidisset filiorum mortem æquo animo tulit; sic Vega Cæsaris imperio, & publica utilitate aucta domesticum luctum magno animi robore sustinuit. Etenim non ea re in terram egressus est; nec quicquã quotidianæ suæ consuetudinis prætermisit . Etiam non oblitus moris Veganae familiæ, in qua instituto maiorum filius paternam hæreditatem aditurus uel Ferdinandus, uel Ioannes uocari debet : ita tamen ut uel Ferdinandus Ioanni, uel Ioannes Ferdinando patri

patri succedat. Ferdinando Siciliae praeside
maximo natu filio nuper uita defuncto; cum
ad Aluarum ueniret hereditas, uoluit ipse
praescripti, institutiq; maiorum seruandi cau-
sa, ut is praenomen immutaret; Ferdinandus
duq; uocaretur: ut sibi Ioanni Ferdinandus,
deinceps filius cui Ioanni nomen sit, illius her-
editatem adeat. Itaq; qui Aluarus antea
uocabatur, Ioannis patris instituto Ferdinan-
dus ab omnibus in praesentia dicitur: qui in
omnibus negotijs uel ipsi datis, uel ab ipso
susceptis ita se gerit, ut cum usque qua que se
Ioanne patre haud indignum praebat, illius
successione dignissimus ab omnibus censeas-
tur. Coegit me, ut ad haec commemoranda,
forsan praeter legem historiae descenderem;
non magis amor, quo nobilem hanc fami-
liam complector, quam ut hunc morem de mu-
tandi in hac domo praenominis ratione comme-
morarem, quodq; in demortui illius iuuenis

laudem iurè dicenda censueram non præter-
 mitterem. Maturabat igitur Prorex, & cæ-
 teri omnes, ut statutum antea fuerat, proz-
 uinciam Siciliam repetere, sed cum uenti,
 qui ab occasu æstiuo spirabant, aduersarens-
 tur, quanq̃ ad paruas insulas, quas à cunis-
 culis nomen adeptas diximus, parum inde
 distantes cursum direxerant, ut, si fieri poss-
 set, faciliorem inde cursum tenerent; tamen
 eadem nocte coacti sunt ad eundem locum, una-
 de discesserant, reuerti. Et cum in sententia
 permanerent, in anchoris expectabant, si-
 forte uentus leniretur, nauigandiq; potestas
 fieret; sed ille non modo non leniebatur, uo-
 rum increbescebat potius, aliq; contrarij
 oriebantur flatus; per quos ex Aphrodisij
 statione egredi nequaquam licebat. Cœpit
 paulo post mare tumescere, cælum obduci nu-
 bibus, crebri inter eas ignes coruscare, atq;
 omnia, quæ cernebantur maximam tempesta-

tem portendere, maximumq; mortis periculum intentare. Quare Andreas, Antoniusq; Auræ, & Garsia, & Berengarius ceteriq; duces, & nauæ rerum nauticarum scientiæ admodum periti uehementer commoti sunt. Et quoniam discedendi spe omnes ferè triremes coniunctæ erant, modicumq; inter eas spatium relictum fuerat, & ea re maximum ijs discrimen, ac periculum impendebat, cœperunt. Præfæti omnes, ducesq; triremes quisque suas, iusto interuallo distinguere, ac distingere: ne propter uehementem, quæ illis ante oculos obuersabatur, tempestatem propinquitate attererentur, sed quod parabant, seduloq; obnitebantur, perficere non poterant; nam tanta undiq; uentorum uis cum maxima imbrum, ac nimborum effusione subito exorta est, ut ne imperari quidem posset, quod agendum erat, nedum funes colligendi, triremesq; impellenâ facultas esset.

Quamobrem breui cuenit, ut aliæ proras,
 nonnullæ remos, pleræque omnia serè amitte-
 rent armamenta. Prætoria triremis sicula,
 quæ Prorex ipse uehebatur, scapha uel æstus
 priuata est; parumquæ absuit, quin à naue
 oneraria, quæ paulo ante cum commeatu è
 Sicilia cum triremibus uenerat, opprimeretur;
 ea enim cum tempestatum magnitudinem
 perfractis funibus perferre non posset, litus
 ipsum prætensis uelis commeatus seruandi
 causa, quæ triremis ipsa prætoria cum non-
 nullis alijs contra tempestatem obnitebatur,
 petebat. sed Algæ herbæ supernatantium fo-
 liorum copia, in quam forte incidit, ueniens
 illius impetum retardauit; atque in triremem,
 qua Antonius Atria uehebatur, des-
 torsit. sed illius mandato statim nauæ fune
 anchorariū, cui nauis adhæserat, inciderunt;
 eoque facto illam incolumem præstiterunt.
 Nauis autem & uenturum illi, & maris.

impetu ad littus peruenit, & quod potissimum exoptabat, ut commeatus, parusq; nauticus seruaretur, affecuta est. Omnes interim, qui in classe uersabantur, laborabant uehementer, & uix resistere magnitudini tempestatis poterant; quæ eò iam creuerat, ut cum nulla penè salutis iam spes esset, omnes ferè ad uota faciendâ conuerterentur: nam præterquàm, quod pleræque triremes amissis armamentis, prorisq; & nonnullæ puppibus, malisq; regi non poterant; undiq; fluctibus, qui montium instar habebant, petebantur; atq; is repletæ penè summergebantur. cum interim tonitrua, fulgura, & nimbi mixti grandine cum laborantium nautarum, & remigum corpora infestarent; tum mentes etiâ uehementissimè deterrerent. Quatuor perspetuos dies hoc tanto malo uexati sunt: in quo Præfectorum prudentia, animusq; maximè enituit. Ibi Princeps, ibi Antocius Auricæ,

ibi Garsias, & Berengarius quàm rerum
nauticarum periti, quâ animi præstantia
essent, ostendere; nam tametsi tempestas
ita uehemens erat, ut certum minari naufras
gium uideretur; tamen quicquid agendum in
tanto periculo existimabant, sic intrepidè,
ac maturè providebant, ut, cum nuncupatis
uotis se ex tantis malis emeruros esse spem
acciperent; tamen ad mortem, si necessitas
cogeret, fatòq; datum esset, æquo se animo
paratos, significarent. Quarè factum est,
ut cum nullum, nec agendi, nec alijs imperã
di tempus prætermitterent, triremes omnes
licet attritas, & mutilatas incolumes deniq;
seruarent. Prorex ipse quanquàm nauticæ
rùm rerum scientiam nunquam professus fue
rat, licet non paruum earum haberet usum;
tamen intrepido animo nonnullos nautas,
qui animum penitus abiecerant, illum reuoc
are, ac certam euadendi spem capere, &

munia quæquæ sua uerbis , minisq; obire ius
bebat ; cuius tanta fuit auctoritas , ut , cum
turpe illi esse putarent , amplissimi uiri in eas
dem (ut aiunt) nauis uersantis consilijs , præ
ceptisq; non parere , omni prorsus amoto mes
tu nauium incolumitati obnixè manibus , pes
dibusq; prouiderent . tres tamen onerariæ na
ues naufragium fecere . quanquam magna
pars rerum , quibus onerata fuerant , Pros
regis diligentia , studioq; , ut postea patebit ,
seruata fuit . Potuisset Vega initio tempestas
tis , & postea sæpenumero in terram descen
dere , seq; tanta molestia , periculoq; libera
re : tamen ut in commune consuleret , exem
ploq; suo cæteros in officio contineret , ne si
incompositi (quod aliter fieri non poterat)
egrederentur , aliquid detrimenti ab incurfan
tibus Numidis , cæterisq; barbaris acciper
rent ; nunquam uoluit : quando sibi uir mas
gnanimus salutis aliorum potius , quàm suæ

rationem habendam censuit. Quarto tamen post die cum perspiceret magnum nostrorum militem, & aliorum numerum alios natando; alios scaphis, paruisq; nauigijs, quæ forte nacti fuerant; alios fractis tabulis inhaerentes, quas casus attulerat, nullo ordine in litus euadere; eadem causa, qua retentus in classe fuerat, ne scilicet quicquam detrimenti nostri caperent, atq; à barbaris infestarentur, in terram egredi conatus est. Et si tunc ex pedibus (podagra enim sæpenumero torquetur) maximè laborabat; & sæuiente adhuc tempestate à speculatoria nauicula nõ sine maximo periculo, & labore solus exceptus; tamen sui prorsus oblitus illorum salutis interuentu suo consuluit; atq; ut id commodius, tutiusq; facere posset, oculis circumspiciens accliuem in litore perspexit locum, quem aqua pluuia, cum assiduè pluisset, munitum reddiderat; nam à terræ parte magnã

habebat alluuiem , qua barbarorum incurfus reprimebantur : à lateribus uetustis quibusdam parietibus ; à fronte uerò mari muniebatur . quibus rebus fiebat , ut nostri illò confugere ab eo iussi , ibiq; collocati nullo ipsi ab hostibus officerentur incommodo , & hominibus , nauibusq; ui tempestatis in eam partem eiectis succurrerent , atq; auxilium opportunum ferrent . Hoc exemplo uenit in mentem alterius facinoris memoratu digni , quo summa huius uiri integritas , singularisq; uirtus enituit : Nemo est enim , qui nesciat , naus fragium illud ; nunc decimus serè annus agitur ; à Cæsare factum ; dum ille in Africam ad oppugnandam Cæsariam Aenobarbi archipiratæ tyrannide occupatam potentissima classe , magnoq; exercitu traiecit : in qua onerariæ naues quamplurimæ ; actuariæ penè innumerabiles , triremes serè omnes maxima tempestate attritæ sunt . Ad id bellum Ioannes

Vega magno apparatu, comitatuq; secutus
Cæsarem; ut semper in omnibus expeditioni-
bus bellicis est solitus, magna, ualidaq; nauis
uehebatur; secumq; complureis genere, fas-
tisq; præclaros habebat uiros. Cumq; accis-
disset, ut nauis ui tempestatibus solutis aliqua
parte compagibus rimas ageret, fluctusq;
in se reciperet; omnes, qui in eadem nauis
erant, cum præsens periculum, discrimenq;
perspicerent, illi persuadere studebant, ut,
cum omnium non posset, saluti saltem suæ
consuleret: etenim speculatoria aderat nauis-
cula, quæ illum, & tres, aut ad summum
quatuor alios excipere parata erat. tamen
cum ipse uideret eam haud capere omnes
posse; egredi noluit; statuens uel illos secum
seruare incolumes; uel cum ijs facere nauis-
fragium. sed unum ex ijs ea nauicula ad Cæsarem
remisit, ut sibi, & ijs, qui secum in nauis
ui erant, opportunè consuleret. quod quidem

maturè Cæsar fecit : etenim misit nauigia , quibus omnes quanquam non sine magno negotio excepti ; & inde in proximam nauem , quæ integra erat , translati , è manifesto periculo erepti sunt . Qua in re illud quoq; admodum memorabile fuit , quòd ultimus omnium è quassata , soluta , perfractaq; nauis egressus est ; quæ statim ab æstu disiecta in partes , & dissipata fuit : Ex quo facili assèqui coniectura possumus bonos uiros pietate scilicet , & charitate insignes optimo , clementissimoq; Deo magnæ curæ esse : à quo Ioannes Vega cum egregijs illis uiris ab imminente periculo seruatus est . Egressus igitur (ut unde digressi sumus , reuertamur) in terram Vega dedit quamprimum operam , ut fuga barbarorum facta milites incolumes seruaret ; fractarumq; nauium res quàm diligentissime reciperet , atq; eas in primis , quæ uictis hostibus detractæ fuerât , quas ad Iulium

Pont. Max. Christi in terris Vicarium mittere constitucrat . Idq; ex animi sententia affectus est . Andreas autem Auria , Antonius , cæteri q; duces sedata tempestate omnem adhibuerunt diligentiam , ut quassatas , attritasq; triremes reficerent , quod quidem , ut facilius consequi possent , easdem paruas insulas , quas non multum ab Aphrodisio abesse diximus ; ijs petierunt . Etenim iuxta eas magis fida classibus statio habebatur ; & aliqua in ijs materia inerat , qua illæ aliqua ex parte reparari possent . Dum classium præfetti in ijs reficiendis tempus conterunt , Vega Aphrodisij munitiones perspicit ; & an quicquam in ijs denuo providendum sit , diligenter animaduertit . sed miratur uebementer quicquid deiectum antea in oppugnatione urbis fuerat , Ferdinandi Vegæ filij , quem ualido præsidio , ut supra demonstraumus , abiens urbi præfecerat , opera , atq; industria repaz

ratum penè esse : custodiasq; militum ita dispositas , ac cætera omnia , quæ ad tuendam , munitendamq; urbem faciebant , sic diligenter prouisa , ut ex ijs coniecturam faceret pater , eius oppidi tutelam optimè filio commissam esse , seq; in utranq; aurem , ut aiunt , dormire posse . Resectis igitur , instructisq; de nouo (ut fieri potuit) longis nauibus , ut primum nauigandi facultas data est , Prorex ipse , & Princeps Auria cum cæteris ducibus ea usi sunt : breuiq; secundo spirante aëstro Drepanum omnes incolumes delati .

Nobilis Messana , Syracusæ , Catina , cæteræq; prouinciæ Siciliae ciuitates ad unam omnes , ut Proregis sui reditu , cui quòd in optimo statu sint , acceptum referunt , uebementer gauisæ sunt , sic etiam uoluissent longa illum pompa triumphantem excipere , excitatisq; in uicis publicis , quæ deducendus erat , omnis generis arcibus , illius res præclarissimè ges-

Stas cum pictis in ijs imaginibus; tum Statuis
 collocatis exprimere; seque illi quoquomodo
 possent, haud ingratos demonstrare: tamen
 certiores factae eiusmodi honores illi nequaquam
 cordi esse; cum eo animo semper fuerit, ut
 malit Caesaris, Christianique nominis hostes
 uincere, uictoriamque reportare, quam de ijs
 ad antiquorum Romanorum exemplar trium-
 phum agere, eo praecipue tempore cum ob
 charissimae uxoris, & immaturam; recens
 temque filij mortem adhuc in luctu, & squalore
 esset, eius generis honores sibi omittens
 dos putarunt; praesertim quod compertum
 omnes habebant non tunc illum provinciam,
 iurisdictionemque lustraturum, neque ad se per-
 uenturum esse. Panormus tamen cum putas-
 ret, eò Proregem, unde discesserat, reuersu-
 rum; ut incredibilem laetitiae, quam ob tan-
 tam uictoriam, ipsiusque reditum ceperat, praesenti
 illi fidem faceret, triumphaleis arcus,

quã illum transiturum censuerat, constitui;
 Statuasq; complureis fabrefieri, atq; in ijs col-
 locari mandarãt. Quas inter, ut cãteras
 (ne longum faciam) omittamus, una Scipio-
 nis Aemiliani erat, qui uictorem Vegam res
 deuntem excipere, eumq; quartum Africas-
 num pulchro carmine appellare uidebatur.

Scipioni auo, qui Carthaginem uectigalem
 fecerat, primum: sibi uero, qui funditus des-
 lerat, secundum: Cæsari Carolo .V. Ro-
 manorum Imperatori, qui Tunctis regnum ex
 Aenobarbi immanis archipiratae manibus ex-
 terferat, regi q; Azeno restituerat; tertium;
 Ioanni autem Vegæ Siciliae Proregi, qui nus-
 per Aphrodisium natura; & opere munis-
 tissimum; ualidoq; turcãrum præsidio firmas-
 tum, modicis copijs expugnauit; totamq; eã
 regionem, quæ proprie Africa dicitur, Cæs-
 saris imperio subiecit, quartum illud cognos-
 men tribuens. Eius ciuitatis animum laudas

uit Vega mirifice, sed Drepani ipse commo-
 rari statuit, ut Africæ rebus, quas dum Dra-
 gutes uel uiueret, uel liber esset, haud negli-
 gendas putabat, opportunius inde loci pro-
 pinquitatè consulèret: compertum enim has
 bebat, illum parta à se uictoria ita angì,
 ut nec noctu, nec interdium quiesceret, dum uel
 amissam urbem reciperet, uel ipsi saltem ali-
 quod detrimentum afferret. Quamobrem non
 modò illius conatus Vega reprimere, sed etiã
 illum è medio tollere, aut in seruitutem redi-
 gere summa ope studebat. Quocirca antequã
 Cæsarianæ classis præfectus Andreas Ges-
 nuam hybernandi causa repeteret, non im-
 memor ipse mandati Cæsaris, quod (qua in
 regem suum pietate est præditus) digeri, ac
 maximè confici exoptabat, ut scilicet Dra-
 gutes omni adhibita diligentia perquireretur,
 ac mortè, si fieri posset, afficeretur; egit
 cum illo diligenter, ut ad id ipsum in Drepani

portu

portu lectas ex omni numero quatuordecim
triremes relinqueret; ea re enim accidere poss
se significabat, ut uel breui immanissimus ille
prædo in Cæsaris potestatem ueniret; uel ab
inferendis Christiano nomini iniurijs deterre
retur, liberumq; hoc mare inferum; atq; tus
tum relinqueret. Et cum proximè Alfonsus
Cous ad arcem Gulettam, cui, ut diximus,
præfutura erat, nauigaturus esset; non duas
tantum triremibus, ut constitutum fuerat, effi
ciendum id esse censebat, sed iusta potius classe;
qua nostri, qui in ea prouincia uersabatur, tus
tiores redderentur; fœdere autem nobiscum
iuncti in officio continerentur. Ad hæc Auria
respondit sibi perquam molestum accidere,
quod grauiore ætate esset, quam ut diu Cæsaris
cōmodo, honoriq; inferuire possit; se nihil
hominus tamen in eo, quod usui, decoriq; futu
rum Cæsari existimaret, uitam profunderere
paratum esse. Sed quod Prorex suadebat,

nequaquam tunc fieri posset; omnemque diligentiam, & operam irritam fore: primum, quod exclusus tempore Dragutes, in hybernis potius esset, quam maris scuitiae, quod minimè tempestiuum per totam hyemem, cuius uis iam maritimos cursus præcluserat, ad nauigandum uidebat, se committere auderet: deinde quod triremes uel superioris tempestatis penè omnes consumptas ad rem bene gerendam prorsus inutiles existimabat: præsertim quod magna comæatus, reliquorumque rerum inopia premebatur. Quamobrem illud se optimum factu censere, ut id negotium in mensem Martium reijceretur; interim datum se operam, ut suæ triremes resarcirentur: ac cunctis postea necessarijs rebus instructæ ipsi præstò forent; ipsius etiam mandato & Siculam classem interea temporis reparari, instruique posse, ut non alieno, sed suo tempore posthac rei, quam tantopere cupies

bant, compotes fierent. Quòd si classe uì
 tempestatis attrita, ac penè perdita incerto
 cursu, maxima hyeme nauigandum esset,
 præterquàmquod Dragutes nullo affici incom
 modo posset, uniuersæ classis, & omnium
 salus in certum discrimen; periculumq; uenis
 ret. Ad ea Prorex non me latet (inquit)
 te sepæ numero Cæsaris causa uitæ periculum
 adisse: etenim locuples ipse eius rei testis
 sum. Quòd autem dicas, classem, si illud
 fieret, in maximum discrimen uenire posse:
 & si rerum naualium non admodum peritus
 sum: tamen & ego illud perspicio non sine
 periculo fieri posse: sed si Cæsaris animum
 consideres, qui tantopere desiderat eius pira
 tæ tam nefary perniciem, ut Christiana res
 pub. tantis molestiis; incommodisq; quibus
 quotidie afficitur, liberetur; in rem esse cen
 sebis, uniuersam classem ne dum illius pars
 em eo nomine in quod uis discrimen obijcere:

etenim Cæsar ipse æstate superiore eius negotij cōficiendi gratia decreuerat magnum equitum, peditumq; exercitum cogere; ut infulæ Lotophagitis, in qua tunc Dragutes inerat, expugnatio tentaretur. Sed quoniam satis constantes afferebantur rumores Dragutem ipsum ante Cæsar's exercitus illuc aduentum ab ea insula profecturum, nulloq; pacto illius impressionem expectaturum esse, de ea inuadenda insula Cæsar mutauit consilium: & ad hominem tam perniciosum opprimendum traiecit animum. Itaq; consilio tecum communicato constituit, ut primo quoq; tempore tota ferè classis in duas partes diuideretur: ut tu ipse hinc illum altera, altera autem Bernardinus Mendosa Hispanæ classis præfectus illinc persequeretur, & bellum aduersus Menyngem in aliud tēpus differretur. quod quidem aliqua ex parte ad rem collatum fuit: nam præter Aphrodisij expugnationē toti Chris-

ſtianaë reipub. (ut neminem latet), admodum utilem, Cæſaris claſſis in hoc Tyrrbeno, Lyſibicôq; mari commoratio, & conſecti ultro, ciſtroq; curſus omnem illi nauigationẽ; portum, ſtationemq; minus tutam, uel potius infeſtam reddidere. Cum Cæſar igitur eius archipiras tæ exitium tantopere cupiat, ut ad eum tantummodo perdendum magnam exercitum conſcribere, claſſem diuidere, atq; exiſtimationem ſuam in diſcrimen adducere non dubitaret; quid eſt, quamobrem ipſe quatuordecim tantum, aut ad ſummum ſexdecim longas naues maris periculo committere uerearis? hoc præſertim tempore cum fractas illius prædonis opes, uiresq; ac damnatam, perditamq; & exiſtimationem, & auctoritatẽ uideas? Quòd autem ad eas ſuſtentãdas triremes cõmeatum tibi deeſſe obijcias; id tibi cum pollicor, tum re uera præſtabo me Panormi in triginta, fortaſſe etiam quadraginta dies & panem

nauticum, & molita cibaria præbiturum. Quòd itidè dicas ita classem tempestate quassatam, ut nihil quicquam per ipsam agi possit; non ita attritam concedimus, ut non is numerus ex ea eligi, cæterisq; refici triremibus facile possit; quo Cæsaris uoluntati mos geratur, & totius Christiani nominis utilitati, ac quieti consulatur. Quamobrem uehementer te rogo ut hoc magnum, operosumq; negotium Cæsaris, & Christianæ reipub. causa suscipias, procures, & conficias: nam quod polliceris te ad mensem Martium nobis præstò fore; istud fortasse uel Cæsaris ad Italiam aduentu, quod futurum esse affirmare non dubitas, uel aliqua re alia, quæ ex alia incidit, impediatur; triemesq; ad aliud peragendum traducentur. Quod si nunc, quod animo agitamus, perficitur, non uenio in dubium, quin utrunque, & aliud quodpiam negotium opportunè peragatur. Et cum Prin

ceps diceret se probè nosse Proregis ànimum, qui nullo pacto quiescere poterat, quousque immanis ille præda tolleretur è medio: tamen se longo nauigandi usu (ctenim se duodequadraginta annos nauigasse affirmabat) edoctū esse, quod Proregi tantopere in optatis erat, tunc fieri haudquaquam posse: et eam ob causam nolle triremes in discrimen obijcere; nec diem suum in barbarorum, sed Christianorum regionibus obire uelle. Quamobrem non esse, cur ea de re posthac amplius ageretur: Vega tamen in sententia permanebat, nec ijs rationibus, quas Princeps collegerat, acquieuit: sed ab illo se penitus dissentire multis illi argumentis significauit. Cum autem se nihil proficere animaduerteteret, nam illum ab ea sententia deducere nequaquam poterat, dixit non tamen sine stomacho, illum esse Cæsaris classis præfectum; illiusq; interesse potissimum, quod ipse è Repub. esse

censuerat, maturè exequi, se profectò sat habere, quòd officio (quantum in se fuerat) satisfecerit: rogare cum tamen, ut decretum illud memoria repeteret, quod in prætoria quadris remi antequàm classis ex Africa discederet, communi omnium ducum consilio, quos Auria ad id ipsum aduocarat, factum fuit: ut scilicet cum triremibus Siculis quatuordecim saltem numerus expleretur; ac Siciliæ, Africæq; tuèz diè causâ in Drepani portu relinqueretur. quod quidem decretum nisi per ipsum seruatum esset, magnam inde rerum perturbationè futuram Prorex affirmabat: propterea quòd Dragutes ipse Aegusâ, Cosyram, reliquasq; paruas insulas inter utranq; prouinciam interiectas, obsidere, omnisq; generis naues, quæ com meatu, reliquisq; rebus oneratæ ad Africam nauigarent, duexare, ac prædari possent: & propterea tum, qui Cæsaris imperio subditi sunt; tum qui fœdere illi conuerti maximis

iniurijs afficere. Si tunc (Prorex addebat) cū
 nusq̄ Dragutes apparet, constitutum illud
 fuerat, quo provinciales optata securitate frui
 possent; nunc cum ad nos quotidie afferatur
 illum in cursu esse; quæq̄ potest detrimenta
 cunctis negotiatoribus, & provincialibus af-
 ferre; committendum nobis est, ut illorum tran-
 quillitatem, ac salutem contempnamus? præser-
 tum quod non magno admōdum negotio fieri
 posset, ut ijdem triremibus ultro, citroq̄ curs-
 rentibus captivus ille duceretur; vel saltem
 ab infestandis nostris detereretur. Quod
 si tandem Princeps suam sententiam ualere,
 nec eum triremium numerum relinquere
 ex decreto uelit, se non posse non molestis
 hinc illud ferre; & habita ætatis, dis-
 gnitatisq̄, & status illius ratione cum eo ea
 de re iure optimo exposlulare. Non infis-
 ciabatur Princeps decretum in Africa de tri-
 remibus in Sicilia relinquendis factum esse;

sed illud ante tēpestatem statutum fuisse asseueravit ; qua ita illas diuexatas , atq; ad unā omneis auitas confirmabat , ut nisi materia prius , cæterisq; necesarijs rebus comparatis reficerentur , nullum Cæsaris mandatum per eas curari posset ; atq; id ea tantum ratione perfici posse , ut Genuensis Genuæ ; Neapolitana Neapoli ; Sicula autem classis in Sicilia repararetur : & iure iurando affirmabat se libentissimè Cæsaris imperata facturum , & Proregi statim morem gesturum fuisse ; si uideret , quod ille faciendum censuerat , per hyemem sibi licere . Quamobrem rogauit illum uehementer , ut sibi ea de re fidem haberet , ac putaret se aliud nihil facere posse , quàm nullis Drepani ex suis relictis triremibus Genuam quamprimum abire : sed nauaturum se operam , ut Neapoli hybernaret ; quo per loci propinquitatem , si opus esset , maturius uenire , Aphrodisiâq; rebus

prouidere liceret : quasquidem tantæ curæ sibi esse affirmavit ; ut cum illi propugnaculo suum præesse filium existimaret , totum hoc mare inferum , cum primum uer appeteret , se tota cum classe nauigaturum , ipsumq; Dragutem summa ope infecuturum polliceretur . Huic Vegæ , Auricæq; sermone Ambrosius , cui à sancta pace nomen inditum , Lycodice Marchio , capitaliumq; uirorum in Sicilia Princeps , ac Petrus Augustinus ratiocinator regius , Cæsarisq; procurator non interfuerunt solum , sed internuntij utriusq; fuerunt : idq; Vega auctore factum , ut siquid inde aduersi Cæsaris rebus , Christianæq; Reipub. eueniret , locupletissimi illi testes essent , per ipsum non stetisse , quominus in commune consuleretur , ac Cæsaris mandatum (quoad eius fieri posset) conficeretur . sed ut ad Siculos redeamus , cum primum rumor per provinciam sparsus fuit Proregem Drepanum

redysse, ibiq; Africæ Prouinciæ causa hyber-
 naturum, omnes Siciliæ reguli, Principesq;
 ciuitatum magnis itineribus, alij per equos dis-
 spositos illuc officij causa contendere. Et si
 ob immaturam filij mortem, de qua diximus,
 qua dolor ex charissimæ uxoris obitu captus,
 atq; aliqua iam ex parte lenitus, renouatus
 fuerat, efficacibus collectis rationibus illum
 consolari omnes nixi; tamen uictoriam per
 illum ex Afris partam, qua Cæsaris impes-
 rium auctum; Christianæq; Reipub. Siciliæ
 in primis securitati consultum fuit, etiam gra-
 tulati sunt; ut commemoratione tantæ glos-
 riæ luctum; doloremq; deponeret, ac res ads-
 uersas tam secundis coniunctas: haud iniquo
 animo ferret; sed sic eum confirmatum inues-
 nere, ut omnes planè intelligerent secun-
 dam illum fortunam pulcherrimè ferre, ac
 non mediocrem ex ea re laudem adipisci; æque
 & aduersam magna cum omnium admiratione

ne ferre posse. Huc quoq; Franciscus Albertis
nus uenit à summo Pontifice, Iulio tertio mis-
sus, ut eius nomine tantam illi uictoriam, im-
mensamq; gloriam. ex ea partam gratularer-
tur; ac nonnullam consolationem ob acerbam
filij mortem adbiberet. Qua ex re quantæ
Vega existimationis, atq; auctoritatis sit,
quantiq; ab omnibus iure optimo fiat, liquidò
patet: etenim summi Pontifices non nisi ad
magnum reges, principesq; præstandi eius offi-
cij gratia, domesticos, & familiares suos mis-
tere solent: ad Vegam tamen unum ex ijs,
qui intimi illius erant, misit; eiq; binas literas
& humanitatis, & amoris plenissimas des-
dit: quarum alteris illi de rebus in Africa
præclare gestis gratulabatur, alteris uerò
illum nonnullis collectis rationibus consolari
studebat. Earum literarum exemplum hic
adscribendum censuimus, ne qui se ad nos-
trum hoc opusculum legendum contulerint,

earum lectionem aliquando desiderent. Quas obrem nonnullis ; quæ potius ad morem, seruata m̄q; memoria nostra consuetudinē, quàm ad purè, latineq; loquendum mihi facere uis debantur, omissis, earum literarum eiusmodi est sententia.

Magna nos fili affecerunt lætitia literæ tuæ; quæ nos de capto, expugnatoq; Aphrodisio certiores fecere: & cum primum eas accepimus, supplicatione decreta ingentes Deo. opt. Max. ob rem tam præclarè gestam, par tamq; uictoriam, quam illi acceptam referrebamus, gratias egimus: deinde incredibilem; quam ex ea re lætitiā cepimus, apertiſſimè omnes tulimus. Quarè fit, ut tibi, cuius consilijs, studio, labore, uigilantia tantum bellum confectum est, Christianæq; Reipub. optimè consultum, pro rerum magnitudine, quas gessiſti, gratulamur, præsertim quòd præpotentis Dei auxilio, opeq; & inuictiſſi

mi Cæsaris felicitate futurum speramus, ut fortissima illa classis uestra, inuictiq; exercitus maiores quotidie progressus facturi sint: quæq; ipsi præterea cum uniuersa Repub: exoptamus, nullo ferè negotio consequamur. sed hæc Albertinus familiaris noster tibi liquidius explanabit, quem ob eam causam ad te mittimus; & nonnullarum rerum, quas tecum præterea communicari uolumus, ei ad te mandata dedimus; cui ut fidem habeas, te uehementer rogamus. Vale viij. idus Octobris Pontificatus nostri anno primo, salutis M.D.L. Romæ.

Responderamus mi fili magnæ uoluptatis, lætitiæq; pleni ad eas literas, quas de capto nuper Aphrodisio ad nos dederas, cum gratissimum de obitu tui maximi natu filij nuntium accepimus: Et cum non possimus pro nostra summa erga te beneuolentia, quemadmodum secunda semper sumus, ita & aduersæ

Fortunæ tuæ non esse participes, ualde eò nuntio tristati sumus: atq; eò maiorem immatura illius adolescentis mors nobis tristitiam, doloremq; attulit, quòd exploratum nobis erat omneis spes tuas in illius præclara indole fuisse repositas. Quamobrem necesse est, te maximo dolore, ac mœrore angî. Verum tamen ita prudentiæ tuæ confidimus, ut cum partes suas patrio mœrore concesseris, Dei uoluntati sis libenter acquieturus: cuius prouidentia, nutuq; fiunt, & reguntur omnia; quiq; proborum hominum consilia, non humanorum sensum impetu, sed recondito suo iudicio, quod nulli mortalium scrutari licet, dirigere consuevit. Nos fili tantam, tamq; grauem iacturam à te nuper factam, cum communem existimemus, molestissimè tecum ferimus; teq; omni, quo possumus officio, consolamur: ac Deum clementissimum uehementer etiam, atq; etiam oramus, ut &
 ipse

ipse te consolari, & reliquis filiis incoluz mem, sospitemq; seruare; eis uero diuturnior rem uitam pro singulari sua bonitate, & beneficentia uelit concedere: sed hæc quoq; idem Albertinus familiaris noster melius, pleniusq; exponet. Vale. iij. idus. Octobris.

Albertini aduentu, & suauis eius congressu plurimum Vega lætatus est; at Pontificis ipsius literis summæ humanitatis, & beneuolentiæ plenius admodum recreatus: cum uideret tantum sibi ab illo tributum esse, ut, qui cum regibus, magnisq; principibus compararetur; dignus fuisset habitus. Quamobrem ad eam uoluntatem, quam iam pridem in ipsum Pontificem magnis eius meritis, uirtutibusq; contulerat, uel ad eam potius pietatem, quam illi tribuere solitus fuerat, magnus cumulus accessit: Albertinumq; ipsum leniter, benigneq; accepit, multisq; magnificis, ac pretiosis rebus donatum cum his literis

Romam remisit .

Franciscus Albertinus familiaris tuus Drepanum ad nos uenit , tuasq; summæ lætitiæ , & suauitatis plenas attulit litteras ; quibus nobis uictoriam de Afris partam gratulabare ; & incredibilis lætitiæ , quam ipse primum cum tota familia , & curia ; deinde uniuersa alma urbs cepit , signisq; quamplurimis ostendit , fidem faciebas : nam & solennes supplicationes decretæ ; & innumerabiles Deo opt. max. gratiæ actæ ; & ex ijs , quæ in summis lætitijs istic fieri solent , non modò nihil prætermisum est ; uerum etiam ad ea potius multa alia accessere . subsecuta est deinde literarum tuarum humanitatem , ac lætitiâ facundâ , & grata eiusdem Albertini oratio , quæ liquidius quanti me facias , quanto opere mihi omnia ex sententia euenire cupias , declarauit : quæ tametsi iam pridem compta habeo : tamen denuo per illum signifi-

cata mihi acciderunt quàm gratissima. Quam obrem immortales tibi ob tantæ erga me beneuolentiæ significationem, præstita;q; officia gratias ago, & habeo: præsertim quòd Aphrodisiensem uictoriam, quam mihi per ramanter gratularis, Deo primum bonorum omnium opifici, & auctori: deinde tibi, qui nos summopere & classe, & exercitu, & Pontificiæ facultatis donis in ea paranda adiuuisti, acceptam referri, & uolumus, & optamus. sed hæc melius, liquidiusq; ex eodem Albertino, & nonnulla alia, quæ te scire uolumus, & oportere arbitramur, intelliges: qui te de nostro, & totius prouinciæ statu certiore faciet. Vale nono cal. Nouemb. Drepani.

Alteras tuas ab eodem Albertino accepi literas; ex quibus te filij mei casum molestissimè tulisse, & communem eam calamitatem existimasse cognoui: eas enim in me consolando

collegisti, atq; adhibuisti rationes, quibus grauissimus quisq; dolor non leuari modò, uerùm etiã penitus tolli posset. Ego uerò eo animo iampridem sum, ut cum eam, qua nati sumus, recusare conditionem non possimus, atq; omnibus telis Fortunæ uitam nostram expositam uideamus, quicquid accidit, si non penitus moderatè feram: tamen me ab illa frangi haudquaquam patiar. præsertim quòd memoriæ proditum est quamplurimos tum Græcos, tum Latinos idolis seruientes, falsæq; religioni deditos & cuncta aduersa, & obitum filiorum infractò animo tulisset cumq; uideam idem mirificè tibi placere, qui non temere hæc, sed diuino accidere consilio efficacibus comprobas rationibus, turpiter facere uideremur, si nos ueræ pietatis, religionisq; sectatores ab ijs, qui falsam sectabantur, uinceremur, tantiq; Pontificis auctoritati non pareremus. Quamobrem dicere audeo, me

tanta adhibita auctoritate , grauissimam salutem , quam nuper feci , ita ferre ; ut summa tua sapientia , ac prudentia mihi perferendam arbitratur ; & immortalis Deo , qui filij casti nec me secundis rebus extolli , nec frangi aduersis patitur , innumerabiles gratias ago ; meq; tibi debere tantum fateor , quantum non potero unquam persolvere . Sed hæc quoq; plenius idem tibi Albertinus exponet , & nostram in te uoluntatem planius significabit . Quod reliquum est , supremum Deum precamur , ut pro hoc tam pio in me præstito officio cuncta feliciter , prospereq; tibi euenire permittat . Vale .

Post Albertini professionem dedit continuo Prorex operam ; ut , quod multo ante uictoriam cogitauerat , & post illam partam euestigio constituerat , id scilicet ut hostium deuictorum spolia ad Pontificem Romam mitteret , maturè exequeretur ; nam tametsi iam inde

ab initio ad id faciendum sponte sua incitatus fuerat ; tamen post tantam Pontificis perspectam humanitatem , uehementissimè ad perficiendum est inflammatus . Itaq; phaleras , aliaq; pretiosa ornamenta multo auro , margaritisq; cooperta , quibus insignes , uelocesq; illius regionis equi complures sternendi , ornandiq; erant ; sericas , pictasq; acu uestes , quibus totidem Turcæ uestiendi , & alias , quibus etiam optimi ex eadem prouincia ad uesticane ornatus causa tegendi ; confici ; & nonnulla alia , quæ ad ornandum , uehendumq; munus necessaria censuit , apparari quamprimum iussit . præterea falcatos , ac perpulchros enses expoliri , inaurari , sericis , argenteisq; uaginis condi ; corneos itidem & uersicolore arcus , quibus Turcæ utebantur , suamq; ijs sæuitiam nostros feriendo exercebant , instrui ; & sagittarum fasces ad ijs utendum pictis , ornatisq; pharetris decorari ;

adhæc leones iam penè cicures per eum, cui illorum cura mandata erat, quiq; impunè illos pertractabat, bene ali, curariq; mandauit. Sed interea dum hæc illius mandato agebantur, cum in eam ipse cogitationem uenisset, ut putaret, ornatiores æquè, & gratiosiora Italo Pontifici in Hetruria summo loco è Montia familia nato, uiro doctissimo, rectissimis studijs, atq; artibus prædito futura spolia, tantaq; munera, si, qui ea ad illum perferret, breuem aliquam orationem componeret; qua optimū dantis consilium, animumq; declararet, resq; singulas illi assignans aptè, appositeq; propriam illarum uim quambresuissimè explicaret. Et si multos domi habebat Hispanos genere præclaros uiros, qui forsitan facilius, meliusq; eo munere fungi poterant; idq; ad se deferri omnes ad unum cupiebant; tamen cum Proregi in mentem uenisset me Italum esse, Interamnæ olim Romas

norum coloniae nunc Pontificiae potestati, di-
 tioniq; subditae ortum, praeterea diui Petri
 militem, & eod ipsi Pontifici familiarem;
 etiam in humanitatis studijs aliquandiu uers-
 satum, id negotium mihi dandum esse existi-
 mauit: quod is rationibus, quas commemor-
 rauit, me quamgratissimum illi futurum pus-
 tauit. Quamobrem mihi continuo mandauit,
 ut negotium non inuitus susciperem, & ad
 propositum per ipsum argumentum oratio-
 nem conscriberem: qua absoluta, caeterisq;
 rebus, quae ad ea ornanda, uebendaq; spo-
 lia pertinebant, confectis, usq; in nauem ad
 id ipsum comparatam impositis leni spirante
 euro e Drepani portu soluimus, cursumq; ad
 centum cellarum portum direximus. Sed ad-
 uersi uentorum flatus, qui post biduum ab
 occasu aequinoctiali orti sunt, nos magna,
 ac turbulenta tempestate, qua penè naufras-
 gium fecimus, e Tiberis propè hostio ad Cas-

ietam post quartum diem reiectis sumus. Itaque
 mutata itineris ratione; ne iterum maris sa-
 uitiam experiremur, cunctis rebus in terram
 expositis, atque ibi diebus circiter quindecim
 equorum potissimum reficiendorum causa,
 qui magna fluctuum agitatione, nauisq; mos-
 tibus attriti penè fuerant, consumptis, inde
 confestim terra Romam petere contendimus.
 Cum primum illò peruenimus, & si nõ ignas-
 rus ipse, quàm nouarum rerum spectandarũ
 auida Romãna ciuitas esse soleat, earum præ-
 cipuè, quæ à longinquis regionibus illuc adue-
 niunt, mihi fugiendæ celebritatis causa, com-
 morandi locum ad Aesculapij olim, nunc dis-
 ui Bartholomæi ædem in insula Tyberis ele-
 gi: ne aduentus nostris fama per urbem ces-
 leriter maneret: uel si tandem (quod aliter
 fieri non poterat) ad plerosq; perueniret, ea
 longinquitate à multitudine uidendi cupida nõ
 uexaremur, fastis per saltè, dũ equi, leonesq;

tempestate primum; deinde itineris labore fessi, refici possent: tamen & rumor statim urbem peruasit, & non plebeiorum modo, sed etiam optimatum, ac patritiorum non parua multitudo conuenit; cum ut equos nusper ex Africa aduectos, quos & perpulsibros, & ad currendum uelocissimos se accessisse narrabant; tum ut leones, quod nonnulli ex ijs raro, plerique autem nunquam id genus ferarum uiderant, perspicerent. Permissimus initio. (ne inhumani, & à moribus urbanis alieni uideremur) ut cunctis aduenientibus paterent fores, & unicuique spectandi facultas iure suo esset: quod quidem magna cum omnium uoluptate fiebat. Non dum primi inde discesserant, cum multis partibus plures ad nos aduolabant, nec homines tantum, sed etiam feminae cum plebeiae quam plurimae, tum magno comitatu primariae: quae cum non satis haberent, quod equos,

leones, canes & turcas illos procera statura, atq; ætate integros conspexissent, quo nam uestitu, ornatuq; ad summum Pontificem deducendi essent, percontabantur: nosq; uehementer rogabant, ut ostendere non grauaremur. Quod quidem ijs eam tantum ob causam abnuimus, ut si prius à nemine uiderentur, quàm in publicum prodirent, cuncta cum multo pulchriora apparerent, tum multò gratiora futura essent. quanquam paucis amicis, & ciuibus, & nobis consanguinitate coniunctis uerecundia obstricti ea uidenda præbuius. sed eò iam res deuenerat, ut cum illi, qui uiderant, alios de equorum pulchritudine, de leonum ui, atq; natura, & canum genere certiores fecissent, maximi stas tim ex uicis, domibusq; omnibus, etiam ex agris ad ædes, in quibus commorabamur, concursus fierent. Quarè iam nec ad nos concurrentibus obsequi, nec illorum animalium

curam gerere, nec officio nostro satisfacere per tantam frequentiam nobis licebat. Clausimus igitur fores, ædiumque omneis aditus, sed plerique humiles uestibuli parietes conscendebant, atque uidendi studio in ædes penetrare nitebantur, id quod quanquam non sine molestia nostra fiebat: tamen datum nobis negotium curare, munusque nostrum adornare aliquo commodo poteramus. Quamobrem cunctis istis animalibus omni adhibita diligentia, curaque refectis, cæterisque rebus ad tantum munus ornandum spectantibus præparatis, ut penitus ea molestia leuaremur, assignatumque nobis à Sicilia Prorege munus conficeremus, quod maxime cupiebamus, per internuntios Pontifici gratos, & claros uiros cum illo egimus. (nam exploratum nobis erat de nostro ad urbem aduentu, causaque ei continuo renuntiatum fuisse, multoque ante, quam nostra nauis Caietam appelles-

ret, fama ipsum cognouisse) ut, quod com- modo eius fieret, quo die ea Aphrodisij spo- lia, munusq; accepturus esset, haud inuitus iam constitueret. Placuit igitur Iulio Pontifici septimum ante idus Februar. diem in eam rem constitui; quod existimaret, se eo die à cæteris negotijs, curisq; publicis uacuum fore: & propterea commodum sibi munus nos- trum accipere, resq; singulas iure suo per otiam contemplari. Quamobrem quod ego acturus, dicturusq; eram, meditabar, cun- ctasq; instruebam, ut ad constitutam diem, tem- pusq; legationis meæ munus tēpestiue, & quo decebat ordine obirem: unoq; tempore Prore- gi, qui me miserat, & Pontifici, ad quem les- gatus fueram, morem gererem. Iam tota penè urbs Pontificis animum nouerat, atq; in maxi- ma eius rei expectatione erat; statutumq; diem diligenter obseruabat, cum Pontifex, qui pridie eius diei mane adhuc in Adriani mole

uersabatur, quo se biduo ante animi, & ludorum, qui eo anni tempore quotannis Romæ fieri solent, spectandorum causa contulerat, mutato consilio per internuntium me monet, ut eo ipso die uesperis in prætorio pontificio cum ipsis Aphrodisij spolijs adessem. se paulo post illuc accessurum, nobisq; operam comò modè daturum pollicetur: quòd postridie senatus ob nonnulla, quæ denuo acciderant, futurus erat; quæq; illum differri, alioq; haberi tempore non paterentur. Id mihi, ne mentiar, molestissimum accidit: propterea quòd uidere uidebar me per temporis angustias illius mandatum rectè persequi nequaquã posse: tamen quoniam illi parendum nobis, & pro uirili parte satisfaciendum erat, nulla interposita mora amplissimum uirum Rodulphum Pium dictis, factisq; egregium, ac præclarum, Cardinalem Carpensẽ summa familiaritate Proregi iampridem coniunctum,

cuius consilio ipse Vegæ instituto tunc maxime nitebamur, conuenimus; remque ipsam, ut se haberet, patefecimus. Etsi ipse quoque mutationem à Pontifice factam multis nominibus grauatè tulit; tamen quoniam morem illi omnino gerendum esse, nec ulla ratione controueniendum putabat, nobis præcepit, ut omnia ad se transferri quamprimum curaresmus: quòd facilius domi suæ apparari, ac suorum auxilio maturius instrui possent. Itaque cunctis rebus, quæ uehendæ erant, in uehicula impositis, atque in illius ædes, quas in Campo Martio perpulchras habet, euestigio translatis, equis insuper, canibusque per loca, uicosque à celebritate, & hominum frequentia disiunctos illò perductis, quàm maxima potuimus diligentia, ac celeritate equos sterni, Afrorumque instituto, cuius admodum peritus erat Iuuenis, quem mecum ex Sicilia dedita opera aduexeram, eos ornari; Scythas

patrio ipsorum more uestiri : qui leones canes
 uelis inclusos, quiq; arcum, in qua uexilla,
 falcatiq; enses, atq; arcus cum sagittis mes-
 rant; quiq; etiam claustrum, uectemq; carce-
 ris ferrent, conduci, cæteraq; omnia instrui,
 parariq; curauimus: quibus non plenè ex sen-
 tentia, cumulateq; sed ut per breue tempus
 spatium licuit, perfectis, eo ordine è Cam-
 po Martio recta Vaticanum uersus, ubi iam
 Pontifex nos expectare incipiebat, progredi
 cœpimus. Præibant equi, sed singuli non ma-
 gno inter se disiuncti interuallo; quos singuli
 Scythæ habenis dextera prebensis uix traher-
 bant ferocia; lætitiâq; interdum exultan-
 tes: læua tamen manu sericis uinculis insers-
 ta singulos itidem canes ducebant. Hos qui
 leones ferebant, insequebantur; quibus qui
 arca onerati erant, adiungebantur. Nouissi-
 mi erant, quorum humeris magnus ille uectis-
 tum claustro gestabatur. Mox ego equo
 uectus

uectus cum paucis equitibus, qui me inuitum
secuti sunt (nam & diei, temporisq; antea
constituti mutatio facta fuerat; & mihi è Sic
cilia abeunti Prærex mandarat ut uno, aut
ad summum altero comitatus id muneris obis
rem, nullamq; pompam adhiberem) seques
bar, agmenq; laudabam. Vt primum equi,
turcæq;, & à leua parte canes ita strati,
ornatiq; ab ys, qui in officinis, tabernisq; uer
sabantur; quiq; ulro, citroq; negotiandi
causa properabant; conspècti sunt, quibus
uitus ille, qui è Campo Martio ad pontem
Aeliuin, molemq; Adriani illi commissam,
& inde ad prætorium pontificium ducit, ad
modum frequens erat; tam rarum illi spes
Elaculum uebementer admirati sunt, nec
explere animum cernendo poterant: cum
autem Leones in caueis, & arcam, in
qua barbarorum signa, enes, arcusq;
cum sagittis clausos diximus, & claustrum,

uictemq; altera arca pro illorum magnitudine
ferri deinceps animaduertissent, non modò
illorum admiratio, uoluptasq;, quam ex eo
spectaculo capere ceperant, uisis leonibus au-
cta est; sed cum nescirent, quid in arcis illis
conditum esset, maximo sciendi desiderio cas-
piebantur. Itaq; ut aliquandiu rerum, quæ
cernebantur, spectatione letari; quæq; clau-
se in arcis gestabantur, percontando scire
possent, pleriq; relictis rebus omnibus nos ins-
sequebantur, tantusq; undiq; in eum uicum,
quæ transibamus, concursus fiebat, ut uix
nobis progrediendi facultas esset. Nec pres-
mebamur solùm multitudine; sed etiam per-
cunctatione obtundebamur; ac tantus sciscitã-
di ardor erat, ut manu prehenso comites
nostros non prius dimitterent, quàm quid in
arcis conditum; quis tanti, tamq; præclari
muneris auctor esset, probè nossent. Ex quo
illud sequebatur, ut munus ipsum summis

laudibus ad cœlum ferrent : Ioanni autem Ve-
gæ Siciliae Proregi tam rari muneris auctori,
quo strenuū, fortesq; Principes, quid inuis-
torijs, quas ex Christianæ religionis hostis
bus pariunt, acturi sint, monebantur, non
solum insignie præconium tribuerent, uerum
etiam clarum, magnumq; æternitatis testis
monium impertirent. Erant inter eos, qui
spectatum concurrerant, quamplurimi ex ijs,
qui antea in diuersoria turcas, equos, leos
nesq;, & canes uiderant, diemq; per ipsum
Pontificem constitutum expectabant; ut quo
ornatu ad illum deducerentur, spectare poss-
sent : cur dici mutatio facta esset, mirabant-
tur : sed quod non eo spectaculo priuati fue-
rant, mirum in modum gaudebant. qui uerò
posterum diem securi obseruabant, seq; spe-
sua frustratos esse postridie cognouere, & si
ex aliorum, qui coram adfuerant, sermone
animalium, atq; hominum tum habitum,

ornatumq̄; , tum conseruatum in deducendo ordinem dilicere : tamen quòd ydem ipsi non suis oculis spectassent , magno dolore afficiebantur : Hispani præsertim , qui non solùm uidere , eoràmq̄; adesse , sed quòd ab Hispano Principe mittebatur , etiam comitatu , & quo poterant , honore tam insigne munus prosequi uoluissent . At ego Vegæ præcepti , naturæq̄; meæ non oblitus neminem ob eius rei causam accersendum censueram ; nec , si forte diei , temporisq̄; mutatio non facta fuisset , quenq̄; illorum adfenuissem . Eo igitur ordine , comitatuq̄; uel molestia potius in Vaticanum montem , prætoriumq̄; Pontificium peruenimus : iussiq̄; sumus in coniunctam illi porticum exselsam , prælongamq̄; ingredi ; atq; ibi Pontificem expectare ; qua in perpulchras ædes , amenosq̄; hortos pulcherrimè æque instruatos est transitus ; quo summi Pontifices cum rebus serijs satisfecere , se cum paucis intimis ,

& familiaribus relaxandi animi gratia cons-
 ferre solent; qui quidem locus ob hortorum
 amenitatem, liquidas fontium leniter manan-
 tium aquas, antiquarum statuarum pulchris-
 tudinem, Laocoontis, Apollinisq; præcipuè,
 mirabilem ædium structuram, dignitatemq;
 & lætum in campos Vaticanos, præter las-
 bentem Tyberim, septemq; colles, & uniuersam
 urbem prospectum, quemadmodum uisu
 pulcherrimus est, sic inde nomen iure optimo
 traxit. Huc igitur Pontifex Iulius animi caus-
 sa accessurus, in eo porticu nostra munera
 inspecturus, accepturusq; erat. Nos ibi ins-
 titutum antea ordinem immutauimus; arc-
 camq; primum uectis, claustriq; & deinde signo-
 rum, ensium, arcuumq; cum sagittis collocauis-
 mus; mox canes, leonesq; nouissimi erant equi,
 turcæq;. Ego autem utranque inter arcam
 constitutus ut primū summum Pontificem cum
 non paruo domesticorum, et propinquorū cœtu

(quos inter maximæ indolens, & summæ spei adolescens erat Cardinalis Montius Innocentius nomine in amplissimum eum ordinem nuper adscriptus, & Ioannes Baptista, quorum hunc Baldouinus Pontificis frater ex Iulia Mancina uxore primaria femina genuerat, illum superioribus mensibus filium adoptarat, etiam Ascanius Corneus sororis filius) appropinquare uideo, me ad illius pedes confestim abiicio, eosque prostratus ipse demore osculor; sed ab eo statim subleuatus, sarique iussus; cum antea fuissem ab amplissimis uiris monitus, ne latinam orationem, quam antea meditatus fueram, ullo pacto haberem: proptereaquod dicebant Pontificem Iulium eius ingenij esse, ut quicquid literis mandatum esset, multo libentius ipse perlegeret, quam alteri recitanti uacuas aures præberet: cumque insuper penè iam ad uesperasceret, illorum consilio, præceptoque obtemperare,

& meum ad Pontificis ingenium accommoda-
 re decreui : præsertim quòd compertum ha-
 bebam , illum omni liberali doctrina , huma-
 nitatèq; politissimum ; atq; acri , & propè sin-
 gulari iudicio præditum ; qui de literatis uis-
 ris , non eos audiendo (qua in re plerumq;
 errari solet) sed illorum scripta perlegendo
 rectum facere iudicium consuevit . Dixi tan-
 dem ; composueram Pater sanctissime oratio-
 nem admodum breuem , qua laudabile Ioan-
 nis Vegæ Siciliae Proregis consilium , egres-
 siamq; erga te uoluntatem declararem : eam
 libenter hic haberem , si exploratum mihi ess-
 set te ea re molestiam animo haudquaquam
 capturum . ad quod ille in præsentia non opus
 est , inquit , sed eius exemplum mihi tradas
 uelim ; ut per otium postea perlegam . Ipse
 antea consultò descripseram , in manuq; tunc
 habebam : uixq; Pontifex sermonem absolue-
 rat , cum descriptam orationem porrexi :

quam alacer ipse, lætusq; accēpit, manuq;
 clausa seruauit. Tunc ego: Itala lingua Pro:
 regis mandata exposui, resq; singulas quam s:
 breuissime potui, explicauit. hilaris ipse uultu:
 me loquentem audiuit; sed hilariori quidem:
 spolia ipsa, munusq; perspexit. Sed quomā:
 in animo habeo illius meæ orationis exem:
 plum inscribere, qua ordo in singulis illis
 rebus exhibendis à me seruatus constabit, ne
 eadem sæpius repetendo fastidium, ac sati:
 etatem afferam, hoc tantummodo in præ:
 sentia dicam Pontificem ita lætum non
 spectasse solum, sed etiam, leonibus duntaxat
 exceptis, pertractasse omnia, ut
 eius intimi, ac domestici immortalem Des:
 um contestantes affirmarent, nunquam
 illum post summum ab eo initum Pontificas:
 tum, uidisse lætiorem. Quamobrem
 non semel, & iterum stans ipse iussit
 equos, canesq; per Turcas illos ultra,

citroq̄ deduci, ut transeuntes uideret,
 atque illorum specie, uisuq̄, & pretioso
 ornatu, quibus expleri non posse uides-
 batur, diutius oculos, animuq̄ pasce-
 ret. Etenim præter ea, quæ ego de illo-
 rum Equorum, Canuq̄ natura dixis-
 ram; multa quoque ipse ex me quaere-
 bat, an ueloces in cursu essent; possent
 ne in ludis, qui proximè edendi es-
 rant, currere; palmamq̄ domum referre;
 an Canes illi in uenationibus utiles
 essent. Ego autem ad singula illius ro-
 gata appositè respondere studebam; ac de
 equorum, & canum præstantia pro uiris-
 li parte diserebam. Memini cum ipse ex-
 posuisset lcones cicures esse, mitesq̄ in
 ipsius ius, potestatemq̄ uenire; impu-
 neq̄ manibus tractari posse, illum iocose,
 ut putabam, mihi respondere, atque oms-
 nibus, qui coràm aderant, risum mouere;

id scilicet, illarum ferarum ingenium non se
experiri manibus cupere; sed potius ex alta
specula uelle despicere. Itaque, quem iocatum
credideram, serio superiorem ædium partem
cum Cardinale, quem adoptatum à fratre
demonstrauimus; paucisque domesticis, cum
quibus ipse præieram, conscendit, hostiumque
sera claudi iussit: nec prius è caueis leones
suis catenis educi uoluit, quam ipse in fenestram
illam in porticum uergente locatus esset.
Tunc iuuenis ille, qui eorum alendorum cus-
tam susceperat, apertis statim caueis eduxit;
securusque non tractabat modò, sed etiam
amplectebatur; alteramque manum in os utris-
usque nullo accepto detrimento immittebat.
Quare ita Pontifex ipse cum toto illo comitas-
tu miratus est; ut uix sibi ipsi uidenti fidem
tribueret; tandem me uera de ys locutum fuis-
se perspiceret: at eum, qui confidenter se
illis committebat, bellum potius, quam hos

minem appellaret : nam tametsi non impro-
 bandus erat , qui tam efferata domisset ani-
 malia ; tamen quoniam usu uenire poterat ,
 ut ad pristinam illa feritatem redirent , domi-
 toremq; suum ; & alimenta præbentem occis-
 derent ; hæc minimè cogitantem iure omnium
 stultissimum existimabat : nec prius ex eo lo-
 co descendit , quàm inclusos in caueis leones
 animaduertit . Nec est illud silentio præter-
 eundum , ex quo quanti spolia illa , munusq;
 faceret , cognosci potuit , cum uexilla , falcas-
 tos enses , corneos arcus , pictasq; sagittas illi
 spectandas , atq; habendas tradidisset , sic
 illis capi uisus est , ut in arcam statim recons-
 di , atq; ea clausa , nequid se inuito subripes-
 retur , clauem ad se perferri mandaret . Et
 si ex summa lætitia , quam iam inde à prins-
 cipio præsetulit , potuit facillè intelligi nostrum
 illi munus perquàm iucundum accidisse , cum
 pretio , rerumq; pondere , tum ipsius auctoris

amplitudine; id tamen ex facunda illius oratione liquidius constitit; qua & muneris claritatem; splendoremq; & summum Vegæ consilium; religiosumq; animum summopere laudavit: deinde quàm pacis; belliq; studiis ualeret; quanti ob immensam ex utrisq; partem gloriam faciendus esset; commemorauit: tantum deniq; illi honorifico sermone tribuit, ut uirum religiosissimum, fortissimum, clarissimum nominaret. Sed ad orationem iam ueniam: cuius me adscripturum exemplum pollicitus fueram.

Consueuere prisci illi Romani Pater Sanctissime hostium deuictorum spolia deorum templis consecrare; ut quibus adiuuantibus uictoriam se adeptos credebant; ijs illam acceptam reserrent; seq; ob tantum beneficium haud ingratos declararent. Atq; id laudabile institutum à Romulo huius Urbis conditore acciperunt: qui in bello aduersus Ceninenses

gestocum Acronem eorum ducem, à quo fuerat prouocatus, interemisset, opima illius spolia Ioui feretrio dedicauit, Horum exemplum Ioannes Vega Siciliae Prorex sibi imitandum censuit, ne uerae ipse religionis, Christianaeq; pietatis cultor tam egregium antiquorum institutum praetermitteret; seq; à falsae religionis sectatoribus quodammodo uinci pateretur. Is enim superioribus mensibus (ut tibi exploratum est) in Africam cum Caesaris exercitu traiecit, Aphrodisiumq; Urbem natura loci; & opere munitam; & ualido Turcarum praesidio firmatam expugnauit; atque ex illorum manibus extorsit. Cum tantam igitur uictoriam Deo Opti. Max. acceptam referat, eiusq; uicem tu ipse bono publico in terris geras; qui Christianam Rempub. tot malis oppressam Pontificatus tui initio in libertatem uindicasti; qui ad hanc parandam uictoriam classe, et exercitu,

& donis Pontificiæ facultatis ipsum adiuis-
 sti ; sibi faciendum existimavit , ut eorum
 spoliorem partem , quæ uictis hostibus detras-
 ta sunt , perferendum ad te curaret . ut sis
 quid ex ijs diuino numini sacrandum censeas ,
 id arbitrato tuo facias : cætera in summæ illius
 erga te beneuolentiæ , uel pietatis potius testi-
 monia habeas : quæ tametsi meritis , & am-
 plitudine tua inferiora sunt : tamen in animis
 inducas uelim , Siciliæ Proregem , quæ
 summa illius est in te obseruantia ; amplios
 ra missurum fuisse , si ampliora hostibus dez-
 traxisset .

Est igitur Pater Sanctissime , quod in primis
 scias hoc esse claustrum , uetemq; tetri carce-
 ris , quo Christiani nominis quamplurimi in
 seruitutem per barbaros abstracti claudaban-
 tur : quos inter pueri erant è matrum com-
 plexibus per uim auulsi , honestæ mulieres à
 suis uiris diuisæ ; & nonnulli sacerdotes ab

ipsis propè altaribus erepti : quibus fracto carcere in libertatem assertis uectis ; claus-
strumq; Pontificiæ potestati tuæ iure subys-
citur .

Signorum , quæ Aphrodisij capta sunt , par-
tem hic Pater Sanctissime uides . Hæc ex mus-
nitissima supra portam turri cæsis ibi hostis-
bus auulsa sunt : quæ ut hostilia antea moenia
exornabant , nunc in illius uictoriæ testimo-
nium in Pontificio hoc Prætorio ad diuini nos-
minis gloriam , & sanctitatis tuæ uoluptas
tem pendeant .

Hi sunt falcati enses magnorum Ducum , qui
Aphrodisia potiti fuerant : ibi fusi Christianas-
norum sanguinis testes erant : hic partæ per
Christianos uictoriæ testes sint .

Adsunt et cornei Turcarum arcus , sagittæq;
ut quos illi ad Christianorum perniciem cons-
tendebant , ij tam perniciosorum hostium ars-
ma in tuam potestatem peruenisse testentur .

Libyci adsunt canes Pater Sanctissime aucto-
rum monumentis celebrati; quibus fidelissimis
ad custodiendum iure tuo uteris; ex ea
enim terra ueniunt, in qua Masinissa Rex
Numidiae plus ijs, quam hominibus fidei habebat.

Adsunt et feroces Libyæ leones; qui ingenitæ
feritatis oblitii mites sub Sanctitatis tuæ ius-
ta ueniunt.

Adducimus equos Afromore stratos; qui tametsi
modo uicti ad te perueniunt, sub tuo tamē
iure reliquos in studio equos uincunt,
gloriosamq; currendo palmam referent.

Hos totidem Scythiæ manu trahunt; ut qui in
Africa penè dominabantur, amplitudini tuæ
cum ijs seruiant.

Hæc quæcumq; sunt Pater Sanctissime Ios-
arnes Vega Sicilia Prorex uehementer te
orat, ut boni ipse consulas; neue rerum, quas
mittit, tenuitatem, sed animum tibi deditissimum

num metiare, cui longissimam æque, & felicissimam exoptat uitam.

Ex ijs, qui intimi Pontificis erant, Michaeli Angelo Spatha municipi meo præcipuè, qui ne latum quidè unguè ab eius latere discedebat, postero die cognoui illum orationem meã noctu perlegisse, atq; eam uebementer probasse. Hoc haud falsum fuisse perspexi, cum postea Pontificem & officij causa conuenissem; & ut ueniam redeundi in Siciliam peterem: nam cum primum in eius me conspectum dedi, tua, inquit, oratio ita mihi profectò placuit, ut Proregis causa, tuaq; etiam nostra, in lucem omninò dari uelim: quod ex animo ne ille, uereq; diceret, an ut nostris id auribus daret, docti uideant: Ego quæ illum dixisse scio, meisq; auribus audiui subscribere ausus: nec mihi uitio dari uelim, quòd de me ea scribam, quæ si ipse prætersmitterem, leges scribendæ historiæ minime

seruarem. Quarè ne id quidem omittam purpuratos patres, aulicosq; omneis; eos præcipuè, ad quos seruos dono, Proregisq; literas seorsum pertuleram, ante omneis Pontificem honorificè me tractasse; magnuq; honorem, eius enim fores assiduè mihi patebant, habuisse, non paruo denique numismatum, hinc porta, quam sanctam uocant, quam is de more in Christianæ Reipub. salutem, ueniamq; Romæ anno superiore. M. D. L. quem Christiani Iubilei uocamus, aperuerat; & hinc montibus gentilitijs insignitorum numero me donatum in Siciliam remisisse; cum multa prius largè, & honorificè, se, cum primum daretur occasio, mea causa facturum pollicitus esset. Diplomatis exemplum, quod mihi ad Proregem dederat, est quod sequitur.

Quas nobis de expugnato Aphrodisio exuias misisti, libenti animo accepimus: quasq;

nuntius tuus Horatius Nucula exposuit rationes, quamobrem nobis eas dono potissimum miseris, magna cum uoluptate audiuius: Erunt hæc omnia cum tuæ erga nos fili beneuolentiæ, & pietatis; tum uerò pulcherrimæ de Christiani nominis hostibus uictoriæ monimenta. Horum nos alia diligenter asseruari, alia sacro, & illustri loco ad summi Dei honorem affigi curabimus; ut qui ea spectabunt, commonefiant, ad eas uictorias magnos Principes niti debere, quæ ueram illis, solidamq; gloriam de sacrosanctæ religionis deuictis hostibus pariant. Tibi nos quidem de tam luculentis, tamq; pijs muneribus ingentes habemus gratias, optamus uerò, & præpotentis Dei opè, ac fauore freti speramus non defuturam tibi denuo in alijs etiam huic similibus expeditionibus declarandæ uirtutis facultatem: & noua ex infidelium hostium manubijs Deo, diuisq; dona

consecrandi. Nos interea quibuscunq; rebus
 poterimus, sedulo operam dabimus, ut &
 munera ipsa, & alia tua omnia erga nos
 officia nobis quam gratissima fuisse intellis-
 gas. Romæ ad Divi Petri ædem signo pesca-
 toris ob signatum xij. Cal. Martias, salutis.
 M. D. LI. Pontificatus nostri anno primo.
 Ex his Pontificis maximi literis, quam iucun-
 da illi devicti Aphrodisij spolia accidissent,
 planè constat: & quod per eas pollicebatur
 se alia ex ijs diligenter asseruanda, alia sa-
 crato, & excelso loco ad sempiternam im-
 mortalis Dei gloriam affigenda curaturum,
 quamprimum præstitit: etenim priusq; ipsi
 ex urbe discederemus, vexilla omnia, quæ
 pertuleramus, in supero sacelli eius limine,
 in quo festis, solennibusq; diebus Summus
 Pontifex cum purpuratis patribus rem diu-
 nam facere solet, quaterna hinc, & hinc cum
 magno illo carceris uectæ, claustrisq; in medio

positis, affixa perspeximus; totamq; urbem ad ea spectanda fama excitam confluxisse. Observauit Pontifex diē memoratu dignum, quo tam præclara spolia diuino numini consecraret: is enim uniuersæ urbi, signis lætitiæ quamplurimis ubiq; declaratis; festus quidem, & solennis erat, ipsiq; Pontifici Iulio perquam iucundus: etenim Pontificalibus ille amictus uestibus in diui Petri cathedra, selæq; in cuius honorem à Christiana Repub. idem dies celebratur, mitram auream triplis ci, radiantiq; ornatam corona, quod Pontificium insigne est, à Patribus accepit: eaq; est magno omnium applausu, lætitiâq; coronatus: & decreto publico solenni illi diei à corona nomen inditum: is est Martiarum calendarum octauus, ab eo autem, cum Pontifex ipse patrum suffragijs creatus fuit, quintus decimus numeratur: qui dies Romæ quasi Dei immortalis festi, solennesq; celebrantur;

incredibilisq; ob tantum Pontificem conceptæ
 à senatu, populòq; Romano lætitiæ anniuers
 sarys, statutisq; sacrificijs, epulis, ludisq;
 publicis fidem faciunt. Sed mutato summus
 Pontifex consilio, ut spolia illa non patritijs,
 & ciuibus Romanis modò, & incolis, sed
 etiam exteris quotidie Romam confluentibus
 magis insignia, & notiora essent, illa ad
 dnu Petri ædem transferenda, atq; eodem or
 dine, quo antea fuerant, in supero unius
 ianue limine constituenda, atq; affigenda
 curauit, iucundissimumq; omnibus spectacul
 um præbuit. Conspiciuntur igitur in orna
 tissimo loco illo Aphrodisij nuper deuicti spo
 lia, quo magni, religiosiq; memoriæ nostræ,
 & posteritatis imperatores præclarum, diz
 uinumq; Ioannis Vegæ factum, atq; ad imis
 tandum expositum summa ope prosequi, atq;
 imitari contendant, seq; ueros Christi milites
 esse similibus argumentis, factisq; declarent.

Ad clarissimum Ioannem Vegam Siciliae

Proregem

Ioannes Vitalis Panormitanus.

Magnus Alexander tumulum cum fortis Achillis

Aspiceret, tales edidit ore sonos.

O te felicem, cui contigit auctor Homerus,

Qui caneret dextrae fortia facta tuae.

Te quoque felicem dicit fortissime Vega

Debellatorem terra Libysa suum.

Quod tibi contigerit diuinus Heratius ille,

Ille tuae scriptor nobilis historiae.

Ingenio cuius uiuit tua fama superstes;

Quam nec liuor edax, nec teret ulla dies.

IULIUS PAPA III.

Motu proprio &c. Cum sicut accepimus, dilectus filius Horatius Nucula Interramnensis librum de rebus gestis in bello Aphrodisiensi non sine magnis laboribus, & uigilijs à se compositum hactenus non impressum imprimendum curare intendat, dubi etq; ne huiusmodi liber ab alijs absq; eius licentia imprimatur, quod in maximum suum præiudicium tenderet: Nos propterea eius indemnitati consulere uolentes motu simili, & ex certa scientia nostra eidem Horatio, ne dictus imprimendus liber per decem annos à quoquam sine ipsius licentia imprimi, aut uendi, seu uenalis teneri possit; concedimus & indulgemus, inhibendo omnibus & singulis impressoribus, librarijs, bibliopolis, mercatoribus, & alijs personis ubicunq; degentibus cuiuscunq; status, gradus, & dignitatis

exiſtat ſub excommunicatione latæ ſententiæ ; In terris uero ſanctæ Romanæ eccleſiæ mediate , uel immediate ſubiectis , etiam centum ducatorum auri de camera , & a miſſionis librorum pænis eidem Horatio applicandis toties quoties contrafactum fuerit ipſo facto absq; aliqua declaratione incurrendis , ne dictum imprimendum librum absq; eiusdem Horatij licentia dicto durante decennio imprimere , uendere ; ſeu uenalem habere , uel proponere , nec à latina lingua in uernaculam conuertere ut poſtea imprimat , aut uendat absq; ſimili licentia audeat . mandantes etiam uniuerſis & ſingulis uenerabilibus fratribus noſtris Archiepiſcopis , Epicoſcopis , eorumq; Vicarijs , & Vicelegatis ſedis apoſtolice , & ipſius ſtatus Gubernatoribus , ut quoties pro dicti Horatij parte fuerint reſquiſiti , uel eorum aliquis fuerit reſquiſitus eidem Horatio efficaciſſimè deſenſionis præſiſ

dio assistentes præmissa ad omnem præfati
Horatij requisitionem contra inobedientes,
& rebelles per censuras ecclesiasticas, etiam
sepius aggravanda, & alia iuris remedia
appellatione postposita auctoritate apostolica
exequantur; invocato etiam ad hoc (si opus
fuerit) auxilio brachij secularis non obstantibus
constitutionibus, & ordinationibus apo-
stolicis, cæterisque contrariis quibuscumque; &
insuper quia difficile esset admodum præfatum
motum proprium ad quælibet loca deferri, vo-
lumus, & eadem auctoritate apostolica des-
cernimus ipsius transumptis, uel exemplis
etiam in ipso libro impressis plenam, & ean-
dem prorsus fidem ubique tam in iudicio, quam
extra haberi, quæ præsentis originali habere-
tur; & quod eiusdem præsentis motus pro-
prii sola signatura sufficiat, & ubique fidem
faciat in iudicio, & extra: regula nostra in
contrarium edita non obstante.

Carolus etiam Quintus Romanorum Imperator privilegium eidem Horatio Nuculæ concessit, ut nequis in ipsius Cæsaris Regnis per decennium imprimere, aut uendere aut in uernaculam linguam à latina conuertere ut postea imprimat, aut uendat supra dictum librum ab ipso Horatio de bello Aphrodisiensi compositum sub iisdem pœnis, quæ in motu proprio summi Pontificis continentur.

Item clarissimus Cosmus Medices Florentiæ Dux eodem penè exemplo privilegium eidem Horatio concessit.

*Errata animaduerfione digna
sic corrige.*

<i>Pag.</i>	<i>Ver.</i>	
19	7	<i>pro uirili noſtra parte</i>
36	18	<i>Melpheſium Princeps,</i>
37	14	<i>Petri Toleti</i>
48	17	<i>Menynx inſula</i>
51	4	<i>ipſa ſibi met</i>
56	8	<i>pro ſua uirili parte</i>
73	11	<i>traiectus.</i>
75	17	<i>caueones</i>
77	3	<i>ita ſe comparat,</i>
96	20	<i>Aegusam</i>
106	18	<i>ut ipſe Vega</i>
126	4	<i>clementiamq;</i>
174	18	<i>Mylarum</i>
214	4	<i>barbariq;</i>
215	6	<i>cōponere edicta, cōpoſita nomine</i>

- 238 3 & ibi ad præscriptum
 316 I fieri posse ;
 357 14 ut in arcam
 360 4 perferendam

*Cætera autem perperam impressa quibus fas-
 cilè potest animaduvertere .*

Ⓒ Romæ apud Valerium & Ludoui-
 cum Fratres Brixioses.

Anno Domini

M. D. LII.

i 19215125

...
...
...
...

...

...